

FRIEDRICH SCHILLER

ÁRMÁNY ÉS SZERELEM

Polgári szomorújáték

(1783)

Fordította: Forgách András

(2009)

SZEREPLŐK

VON WALTER, *miniszterelnök egy német fejedelem udvarában*

FERDINÁND, *a fia, őrnagy*

VON KALB, *főkamarás, udvari marsall*

LADY, *a fejedelem szeretője*

WURM, *a miniszterelnök magántitkára*

MILLER, *városi muzsikusk, zenetanár*

MILLERNÉ, *a felesége*

LUISE, *a lánya*

SOPHIE, *a lady komornája*

A fejedelem komornyikja

Különböző mellékalakok

ELSŐ FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Szoba a muzsikus házában. Miller föláll a székről, és félreteszi csellóját. Millerné az asztalnál ül, még pongyolában, és a kávéját issza.

- MILLER *gyors léptekkel föl-alá járkál*
Utoljára mondom! A helyzet komoly. A lányomról és a báróról mindenfélét terjesztenek. A házamat rossz hírbe keverik. Mindez a miniszter fülébe jut, én pedig fogom magam, és kidobom a fiatalembert.
- MILLERNÉ Talán te csaltad be a házadba – talán te sóztad rá a lányodat?
- MILLER Kit érdekel, hogy én csaltam-e be a házamba, vagy én sóztam-e rá a kisasszonyt? – Ez az én házam. Nekem kellett volna jobban ügyelnem a lányomra. Nekem kellett volna résen lennem az őrnaggyal – vagy pedig rögtön bemószerolni a kedves papája őexcellenciájánál. A végén a báró megússza egy kis mennydörgéssel, úgy, ahogy mondom, és a hegedűsbe csap a villám.
- MILLERNÉ *felhörpinti a csésze kávéját*
Lárifári! Még viccnek is rossz! Miféle villám? Ki köthet beléd? Te a hivatásodnak élsz, tanítványokat meg onnan szerzel, ahol találsz.
- MILLER De akkor áruld már el végre, hogy mi sülni kezd ki ebből az egészből? – El nem veheti a lányt – Ez föl se merül, de hogy elvegye a... – attól Isten irgalmazzon – Ébresztő! – Istenem, ez a kis mőszi-
von hausaus párszor már nyilván betévedt a tilosba, megnyalta a sót, tudja a hóhér, milyen bajt szedett össze? a kis torkos szívesen megkóstolná az édesvízű forrást. Hát jól vigyázz! jól vigyázz! és ha annyi szemed nőne, ahány görcs van a fában, és minden csepp vére mellé őrszemet állítanál, akkor is az orrod előtt, a szemed láttára fogja elcsábítani a kislányodat, szépen fölcsinálja, aztán lelép, a lány pedig szégyenben marad egy életre, nem kell a kutyának se, vagy az új mesterségét folytatja, ha egyszer rákapott az ízére.
kezeit a homloka elé kapja
Jézus Mária!
- MILLERNÉ Az ég óvjon ettől!
- MILLER Hát óvjon is. Mi más érdekelne egy ilyen szélkakast? – A lány szép – karcsú – csinos lába van. Hogy mi van fönt, a padlason, az nem számít. Nálatok nőknél az ilyesmitől szívesen eltekint az ember, ha a földszint el van látva minden jóval – na, ha ez a tapsifüles erre is ráérez – és kigyúl neki a fény, mint mikor az én Rodney admirálisom megszimatolja a franciákat, és rajta, föl az árbocra az összes vitorlát, teljes sebességgel előre – de nem is veszem rossznéven tőle. Emberi dolog. Én ne tudnám?

- MILLERNÉ Láttnád azokat a csudaszép leveleket, amiket a méltóságos úr a lányodnak írt. Jóságos ég! a napnál is világosabb, hogy csakis a gyönyörű lelkéért szereti.
- MILLER Mert ezt a hangot kell megütni. A zsákot püföli az ember, de a szamarat akarja hajtani. Aki a húsnak üzen, a szívet küldi követségbe. Én nem ugyanezt tettem? Mikor már tisztázták, hogy az érzésük egy húron pendül, zsupsz, a test is követi a jó példát; mint szolga az urát, és az ezüst hold ugyan mi volt az égen? a kuplerájos.
- MILLERNÉ Nézd meg előbb azokat a díszes könyveket, amiket az őrnagy úr hozott. A lányod mindig azokból imádkozik.
- MILLER *fütttyent*
A betyár mindenit! Imádkozik! Most fején találtad a szöveget! A természet nyers tápláléka megviselné a kis ficsúr makarónihoz szokott gyöngye gyomrát. – Tehát előbb össze kell kotyvasztani az irodalmárok pokoli pestiskonyháján fortyogó főzetekkel. Elégetni ezt a szemetet. Isten tudja, miféle ájtatos halandzsát szívott belőlük a lány magába, ami észrevétlenül megfertőzi a véré, lerombolja benne még azt a kicsi kereszténységet is, amit az apja nagy nehezen így-úgy belecsöpögtetett. Tűzre vele, ha mondom! A fejébe száll ez az ördögi zagyvaság; addig kóvályog a tejjelmézzel folyó Seholnincsországban, míg végül már azt se tudja, hol a hazája, elfelejti, sőt, szégyellni fogja apját, Millert, a muzsikust, és a végén még azt a derék és igyekvő vőjelöltet is elveszítem, akinek révén olyan remek kapcsolatokhoz jutottam volna. – Nem! Ha megveszek se!
- felugrik, forrófejűen*
Egy percig se halasztom tovább, és az őrnagynak – igen, megmutatom én az őrnagy úrnak, hogy merre van itt a kijárat.
- indulna*
- MILLERNÉ Légy ésnél, Miller. Csak az ajándékai mennyit érnek –
- MILLER *visszajön és megáll a felesége előtt*
A lányom vérdíjáról beszélsz? – Takarodj a pokolba, szégyentelen kerítőnő! – Előbb megyek kéregetni a hegedűmmel, és koncertezek egy tál ételért – előbb töröm össze a csellómat, és hordok benne szemetet, mint hogy abból a pénzből jóízűt egyem, amiért az én egyetlen gyerekem a lelkét és üdvösségét is eladta. – Ha nem innál annyi kávé, és nem szippantanál annyi tubákot, akkor nem kéne a lányod bőrét vásárra vinned. Én azelőtt is degeszre zabáltam magam, és mindig volt egy jó ingem, mielőtt ez a majomparádé idetolta volna a képét.
- MILLERNÉ Nem kell ajtóstul rontani a házba! Egy perc és máris robbansz! Én csak annyit mondtam, hogy talán nem kéne dehonesztálni az őrnagy urat, ha egyszer a miniszterelnök fia.
- MILLER Hát itt van a kutya elásva. Hát ezért, éppen ezért kell még ma tisztába tenni a dolgokat. Az elnök úr csak hálás lesz nekem, ha rendes családapa. Kikeféled a vörös plüsskabátomat, és bejelent-

kezem az excellenciás úrnál. Ezt mondom majd őexcellenciájának: Az ön fia szemet vetett a lányomra. A lányom arra nem elég jó, hogy a fia felesége legyen, viszont ahhoz meg túl jó, hogy a fia kurvája legyen. Ennyi! – Nevem Miller.

MÁSODIK JELENET

Wurm titkár. Az előbbieik.

MILLERNÉ   Á, jó reggelt, titkárius úr! Hát újra örvendhetünk a szerencsének?

WURM   Részemről a szerencse, részemről, asszonyom! Ahol előkelő lovak teszik tiszteletüket nap mint nap, ott az én kis polgári örömöm nem is jön számításba.

MILLERNÉ   Miket nem mond, titkárius úr! Ha olykor-olykor Walter őrnagy úr megszerzi nekünk azt a plezírt, hogy a tiszteletét teszi nálunk, attól mi még nem nézünk le senkit.

MILLER   *bosszúsan*
Egy széket az úrnak. Nem foglal helyet, földi?

WURM   *kalapját, botját leteszi, leül*
Nahát! nahát! és hogy van az én jövődöbelim – vagy múltbelim? – remélhetem, hogy – hát már sohase láthatom – Luise kisnagyságát?

MILLERNÉ   Köszönöm kérdését, titkárius úr. De a leányom egyáltalán nem hordja fenn az orrát.

MILLER   *bosszúsan oldalba böki a könyökével*
Asszony!

MILLERNÉ   Sajnálattreméltó, hogy nincs szerencséje a titkárius úrhoz. Most éppen misén van, a leányom.

WURM   Örvendek, örvendek. Akkor hát jámbor, keresztény nő lesz a feleségem.

MILLERNÉ   *ostoba-előkelő mosollyal*
Igen – de titkárius úr –

MILLER   *látható zavarban megcsípi a felesége fülét*
Asszony!

MILLERNÉ   Ha bármi másban szolgálatára lehetnénk – a legnagyobb örömmel, titkárius úr –

WURM   *összehúzza a szemét*
Bármi másban! Köszönöm szépen! Köszönöm szépen! – Khm! khm! khm!

MILLERNÉ   De – mint a titkárius úr maga is beláthatja –

MILLER   *haragosan hátba vágja a feleségét*
Asszony!

MILLERNÉ Ami jó, az jó, és ami jobb, az meg jobb, és az ember csak nem fog útjába állni az egyetlen gyereke szerencséjének.
paraszti göggel
Követi, amit mondok, titkárius úr?

WURM *nyugtalanul mozgolódik a székén, megvakarja a füle tövét és igazgatja a kezelőjét és szabóját*
Hogy követem-e? Nem – vagyis igen – Most hogy tetszik érteni?

MILLERNÉ Szóval – szóval – úgy vélem – vagyis úgy értem,
köhög
mivel a drága Jóisten a lányomból per pillanat óne zsinór úrinőt akar csinálni –

WURM *felpattan a székről*
Mit tetszik mondani? Mi van?

MILLER Maradjon ülve! Maradjon ülve titkár úr! A feleségem egy ostoba liba! Hogy jön ide ez az úrinő? Miféle baromságokat hordasz itt össze?

MILLERNÉ Szidj, ameddig jólesik. De tudom, amit tudok – és amit az őrnagy úr mondott, azt megmondta.

MILLER *magánkívül a csellója után kap*
Nem fogod be a szádát? Azt akarod, hogy a fejedhez vágjam a csellómat? – Mit tudsz te? Ugyan mit mondott? – Ügyet se vessen a locsogására, kedves öcsém – Te meg mars, eredj a konyhába! – Csak nem hiszi, hogy bolondgombát ettem, és a lányommal valamiféle rangra vadászok? Ugye nem hiszi ezt rólam, titkár úr?

WURM Nem is ezt érdemeltem magától, zenetanár úr. Eddig olyan embernek ismertem, aki állja a szavát, és hogy a lányát megkapom, az gyakorlatilag elintézett ügynek volt tekinthető. Állásom van, amiből kényelmesen el tudom tartani családomat; a miniszter kedvel; ha magasabb pozíciót ambicionálnék, ebben egészen biztosan támogatni fognak. Ön tudja, hogy szándékaim Luise kisasszonnyal kapcsolatban komolyak, és ha most valami kisnemesi nyikhaj eltérítette volna ettől –

MILLERNÉ Wurm titkárius úr! Több tiszteletet, ha kérnem szabad –

MILLER Fogd be a szádát, ha mondom – ne is törődjön vele, kedves öcsém! Minden úgy van, mint régen. Amit elmúlt ősszel a tudomására hoztam, tartom ma is. Én nem kényszerítem a lányomat. Ha ön megfelel neki – remek, az már az ő dolga, hogyan lesz boldog önnel. Ha viszont kiadja az útját – még jobb – úgy értem, ha Isten is úgy akarja – akkor ön szépen elfogadja a kosarat, és az apával megiszik egy üveg bort. – A kislánynak kell magával együtt élni – nem nekem. – Pusztá önzésből mért kényszerítsem egy olyan emberhez, akitől irtózik? – Hogy üzött vadként hajszojon a Gonosz vénségemre is – hogy minden pohár borral azt hörpöljem – minden kanál levessel azt nyeljem: Te gazember, tönkretetted a gyereked életét.

MILLERNÉ Száz szónak is egy a vége – én abszolúte nem járulok hozzá: az én lányom magasabb sorsra született, én rögtön megyek a bíróságra, ha a férjem hagyja telebeszélni a fejét.

MILLER Kezed-lábad összetörjem, te szélkelep?

WURM Az apai jótanács sokat elér a lánygyereknél, és remélem, tudja ki vagyok és mit érek, Miller úr?

MILLER Az Isten tegye már valahová! Azt a lányomnak kell tudni, hogy ki maga, nem nekem. Ami nekem, vén trotlinak tetszik magában, nem biztos, hogy annyira ízlik egy kényes fiatal lánynak. Azt ránézésre megmondom, hogy maga jó lenne-e egy zenekarba – de a női lélek még egy karmesternek is túl kacifántos. – És hadd könnyítsek a lelkemen, kedves öcsém – otromba német vagyok, ami a szívemen, a számon –, maga az én tanácsomat köszönné meg a legkevésbé. Én a lányomat nem beszélném rá senkire – de magáról kifejezetten lebeszélném, titkár úr! Hadd fejezzem be. Az olyan udvarló, aki az apát hívja segítségül – már ne is haragudjon –, az én szememben egy lyukas garast se ér. Ha volna egy kis vér a pucájában, eszébe se jutna ilyen divatjamúlt módszerrel hívni föl magára az imádottja figyelmét. Ha nincs kurázsija, akkor csak egy gyáva nyúl, és olyan Luise még nem jött a világra, aki illene magához. – Mert tudja meg! az apa háta mögött kell a lány szívét meghódítani. A férfi vagy érje el, hogy a lány inkább a pokolba kívánja saját apját-anyját, mint hogy őt elhagyja –, vagy jöjjön maga a lány, vesse az apja lába elé magát, könyörögjön mindenre, ami szent, legyen kész a kínhalálra is, csak hozzámelessen a szívszerelméhez. – Ez már férfi! Ez már szerelem! – és aki egy nőnél ennyit sem tud elérni, az – az lovagoljon tovább a tinta-tartóján!

WURM *kalapja és botja után nyúl, és indul a szobából kifelé*
Lekötelezett, Miller úr!

MILLER *lassan utána megy*
De mivel? Mivel? Semmit sem fogyasztott, titkár úr!
visszajön
Se hall, se lát, csak megy – – Ha csak meglátom ezt a hivatali kukacot, kiráz a hideg, mintha mérget vagy arzént nyeltem volna. Ocsmány a pofája, ronda mint a bűn, mintha egy sunyi orgazda csempészte volna az Úristen teremtményei közé. – Azok az alattomos patkányszemek! – az a lángvörös haj! – az a kiálló hegyes áll! Mintha a természet, mikor meglátta azt az elfuserált képét, dühében az állánál fogva dobta volna félre. – Na, nem! inkább, mint hogy a lányomat egy ilyen gazembernek odadobjam, akkor már jobb, ha – Isten bocsássa meg –

MILLERNÉ *kiköp, gyűlölködve*
A kutya! – de te se tudsz parancsolni a nyelvednek, mi?

MILLER Te meg mit jössz folyton azzal a dögvészes báróddal – miattad hergeltem úgy föl magam – Sose vagy olyan szörnyű ostoba, mint mikor azt hiszed, hogy olyan szörnyű rafinált vagy. Mi a fene

akart lenni az a locsogás az úrinőről meg a lányodról? Csak nem bírsz kibújni a bőrödből? Ennek akkor köss valamit az orrára, ha azt akarod, hogy másnap kikiáltsák a piactéren. Ez olyan, hogy mindenhol szaglászik, eltársalog az időjárásról meg a nagy drágaságról, de elég, ha csak egy óvatlan szó kicsúszik a szádán – Püff! abban a szempillantásban megtudja a herceg, a szeretője, és a miniszterelnök, és nyakadba zúdul az egész sistergő istennyila.

HARMADIK JELENET

Jön Luise, kezében könyv. Az előbbieket.

LUISE *leteszi a könyvet, Millerhez megy és megfogja a kezét*
Jó reggelt, drága édesapám.

MILLER *melegen*
Nagyon helyes, édes Luisém – Örülök, hogy ilyen szorgalmasan gondolsz a Teremtődre. Mindig maradj ilyen, és ő vigyázni fog rád.

LUISE Ó, súlyos az én bűnöm, édesapám – Járt itt, anya?

MILLERNÉ Kicsoda, szívem?

LUISE Jaj, elfelejtettem, hogy rajta kívül léteznek mások is – Teljesen üres a fejem – Vagy nem járt itt? Walter?

MILLER *szomorúan, komolyan*
Azt reméltem, hogy az én Luisém ezt a nevet a templomban felejtette.

LUISE *egy ideig merően nézi apját*
Annyira megértelek, apa – és szavad, mint a késszúrás, úgy fáj nekem; de már túl késő. – Nem bírok imádkozni – Isten és Ferdinánd kettétépték a lelkemet, vérzik a szívem, és attól félek – attól félek, hogy –
szünet után
De mégse, drága édesapám. Ha egy művésztől a festményét csodálva megfélekezünk, neki az a legnagyobb dicséret. – Ha egy remekműve olyan nagy örömet szerez, hogy emiatt nem gondolok rá, ez Istennek talán nem okoz gyönyörűséget?

MILLER *bosszúsan egy székbe veti magát*
Tessék! Beérett az istentelen olvasmányok vetése!

LUISE *nyugtalanul az egyik ablakhoz lép*
Vajon hol lehet most? – Az előkelő kisasszonyok láthatják – hallhatják – én csak egy haszontalan, elfelejtett lány vagyok.
megijed saját szavaitól és apjához rohan
De nem, nem! Bocsáss meg. Nem siratom a sorsomat. Hadd gondoljak rá – csak egy picit – ez nem kerül semmibe. Ezt az én kis életemet – rálehelném, azzal cirógnám, hűteném az arcát! – Ez az én virágzó ifjúságom – ha rálépne, mint egy kis ibolyára, én

szívesen meghalnék a talpa alatt! Nekem ennyi elég is lenne apa, hidd el! De mért büntetné a hatalmas, büszke nap a sugaraiban melegedő parányi bogarat?

MILLER

megindultan a szék karfájára hajlik, és eltakarja az arcát
Hallgass rám, Luise – Azt a keveset, ami az életemből még hátravan, feláldoznám, csak ne találkoztál volna soha az őrnaggyal.

LUISE

riadtan
Mit mondasz? Mi? – Drága apa, ezt nem gondolhatod komolyan. Hát nem tudod, hogy Ferdinánd az enyém, ő hozzám tartozik, és őt az én gyönyörűségemre teremtette a szerelem istene?
elgondolkodva megáll
Amikor először megláttam –
gyorsabban
az arcomba szökött, és száguldani kezdett az ereimben a vér, és minden löktetés azt kiáltotta, minden lélegzet azt suttogta: ő az! – és a szívem is ráismert arra, akinek úgy fáj a hiánya addig, és azt suttogta: ő az! és ezt visszhangozta az egész világ, és együtt örült velem! Akkor – akkor virradt föl először bennem. Ezer új érzés nyílt a szívemben, mint virág a tavaszi réten. És megszűnt számomra a világ, de úgy éreztem, még soha nem volt ilyen gyönyörű. És Istenre se gondoltam, mégis úgy szerettem, mint még soha.

MILLER

a lányához lép, melléhez szorítja
Luise – drága – csodálatos gyermekem – vedd el meggyötört vén fejemet – vedd el mindenemet – mindenemet! – de az őrnagyot – Isten a tanúm – nem adhatom neked soha.
elmegy

LUISE

De már én se akarom őt, apa! A villanásnyi idő, ami nekem adott – azt elnyeli az álom Ferdinándról. Én lemondok róla ezen a földön. De majd azután, anya – ott, ahol a különbségek korlátai leomlanak – ahol a rangkülönbség gyűlölt burka lehull rólunk – ahol az emberek csak emberek – Én oda nem viszek magammal mást, csak a tisztaságomat; apa is annyiszor mondta, hogy mikor eljön Isten, akkor majd lemegy a pompás ékszerek, meg címek és rangok ára, és fölmegy a szív értéke. Akkor én gazdag leszek. Ott a könnyek győzelmeiket érnek, és a szép gondolatok dicső ösöket. Ott majd előkelő leszek, anya – Ugyan miben lesz ő ott különb a szerelmesénél?

MILLERNÉ

felugrik
Luise! Az őrnagy! Most ugrik át a kerítésen! Hova bújjak?

LUISE

reszketni kezd
Maradj itt, anya!

MILLERNÉ

Jézusom! Hogy nézek ki? Szégyen gyalázat. Így nem mutatkozhatom a kegyelmes úr előtt.
el

NEGYESEDIK JELENET

Ferdinánd. Luise. Ferdinánd Luiséhez rohan, aki elsápadva, erőtllenül roskad egy székre – Ferdinánd megáll előtte – egy darabig némán nézik egymást. Szünet.

FERDINÁND Te elsápadsz, ha meglátsz? Luise!

LUISE *fölkel és Ferdinánd nyakába veti magát*
Nincs semmi baj! semmi! Hiszen itt vagy. Már elmúlt.

FERDINÁND *fogja Luise kezét és az ajkához emeli*
És szeret még az én Luisém? Az én szívem nem változott meg tegnap óta, és a tiéd? Rohantam, hogy megnézzem, jókedvű vagy-e, és már mennék is jókedvűen tovább. – De nem vagy az.

LUISE Dehogynem, szerelmem.

FERDINÁND Mondd meg az igazat. Nem vagy az. Átlátok rajtad, mint ezen a tiszta tűzű gyémánton.
a gyűrűjére mutat
Nem szállhat föl benne picinyke buborék se, amit ne vennék észre – nem suhanhat át egy gondolat sem, ami ne tükröződnék az arcodon. Mi van? Mondd gyorsan! Ha tükrödet ragyogni látom, felhőtlen az ég. Mi nyomaszt?

LUISE *egy darabig némán és jelentősen néz rá, utána fájdalommal*
Ferdinánd! Ferdinánd! Ha tudnád, egy polgárlányt hogy megszédítenek az ilyen gyönyörű szavak –

FERDINÁND Mi ez?
megütközve
Szerelmem! Figyelj csak! Hogy jut ilyen az eszedbe? – Te az én Luisém vagy. Ki mondta, hogy ezen kívül még bármi más is lennél? Te kis hamis, hogy lehetsz ilyen hideg és számító? Ha betöltene a szerelem, volna idő ilyen hasonlatokat kitalálni? Melletted én eszem veszítem egy pillanat alatt – távol tőled pedig az álmaimban, és a szerelem mellett *te* még ráérsz okoskodni? – Szégyelld magad! A kedvesedtől lopsz el minden pillanatot, amit a rosszkedvedre pazarolsz.

LUISE *megragadja Ferdinánd kezét és közben a fejét ingatja*
Álomba akarsz ringatni, Ferdinánd – el akarod csalni tekintetemet a mély szakadékról, amibe zuhanok. Látom a jövőt – téged szólít a hírnév – a jövőd – az apád – és én egy senki vagyok.
megrémül és hirtelen elengedi Ferdinánd kezét
Ferdinánd! Tör lebeg felettünk! – El fognak szakítani egymástól!

FERDINÁND Elszakítanak!
felugrik
De miből érzed ezt, Luise? Elszakítanak? – Ki tudná két szív szövetségét megbontani, vagy egy akkord hangjait széjjeltépni? – Nemesember vagyok – De mi régibb: az én nemesi oklevelem vagy a világmindenség örök terve? Talán a címerem érvényesebb, mint a mennyei kézírás Luisém szemében, amelyik így szól: ez az asszony ezé a férfié? – A miniszterelnök fia vagyok. Pont erről

van szó. Csak a szerelem édesítheti meg a szörnyű átkot, ami azért hull a fejemre, mert az apám kizsigereli a lakosságot!

LUISE

Jaj, mennyire félek tőle – ettől az apától!

FERDINÁND

Én nem félek semmitől – semmitől – csak a szerelmed határaitól. Ha hegyekként magasodnak köztünk az akadályok, én lépcsőnek veszem őket, úgy repülök a karjaid közé. A sors vihara csak föl-korbácsolja érzéseimet, a *veszély* csak annál izgatóbbá tesz a szememben. – Szót se többet félelemről, szerelmem. Én – én úgy őrizlek majd, mint mesebeli sárkány a földalatti aranyát. – Bíz *rám* magad! Angyalra nem lesz többé szükséged – Én közéd és a sors közé vetem magam – én fogom fel a csapásokat helyetted – összegyűjtöm az öröm kelyhének minden cseppjét – és szerelmünk arany csészéjében nyújtom át –

gyöngéden átöleli Luisét

Karolj belém Luise, szállj át velem együtt az életen; az ég szebb alakban kap vissza, mint ahogy elbocsátott, és ámulva ismeri be, hogy a lelket csak a szerelem teheti tökéletessé –

LUISE

eltolja magától Ferdinándot, nagy megindultsággal

Ne folytasd. Kérlek, hallgass! – Ha tudnád, hogy – Engedj el – hát nem érted? A reményeid úgy szaggatják szívemet, mint a fúriák.

el akar menni

FERDINÁND

visszatartja

Luise! Hogy? Mi van? Megváltoztál!

LUISE

Én már elfelejtettem ezeket az álmokat és boldog voltam – De most! de most! *mától* fogva – a lelkem nyugalma odavan – örült vágyak – tudom – örült vágyak tombolnak mostantól bennem. – Menj – Isten bocsássa meg neked – Csóvát hajítottál békés fiatal szívemre, és ezt a tűzvészt már soha többé nem lehet kioltani.

kirohan. Ferdinánd szótlanul követi

ÖTÖDIK JELENET

Terem a miniszterelnök házában. A miniszterelnök – nyakában érdemkereszt, mellén csillag –, és Wurm titkár jönnek.

VON WALTER

Komoly afférja volna? Az én fiamnak? – Nem Wurm, ezt nem fogja soha beadni nekem.

WURM

Excellenciád legyen szíves megparancsolni, és én szállítom a bizonyítékokat.

VON WALTER

Hogy udvarol annak a kis polgári lotyónak – szédíti a fejét – akár még érzelmekről is fecseg neki – ez olyasmi, amit elképzelhetőnek tartok – sőt, megbocsáthatónak – de – ráadásul egy városi zenész lányának, azt mondja, Wurm?

WURM

Miller zenetanár lányának.

VON WALTER Csinos? – Ez magától értetődik.

WURM *élénken*
Szökében ilyen szépet még nem láttam, és túlzás nélkül állíthatom, hogy az udvar legelső szépségei között is megállná a helyét.

VON WALTER *nevet*
Azt mondja, Wurm? – Maga is kiszemelte a kicsikét – le se tagadhatná. De nézze csak, kedves Wurm – ha a fiam érdeklődik egy szoknya után, remélhetőleg őt sem gyűlölik majd a hölgyek. Tehát érvényesülni fog az udvarban is. Azt mondja, *szép* a lány; tetszik a fiamban, hogy van *ízlése*. Beadta annak a kis tyúknak, hogy a szándékai komolyak? Még jobb – látom, van benne *spiritusz*, és még *füllenteni* is tud. Lehet belőle *elnök*. Megkapja, amit akar? Pompás! ebből az következik, hogy mellé pártol a *szerecsse* is. – És ha a bohózat egy egészséges unokával zárul – ennél jobbat kívánni sem lehet! Akkor iszom még egy üveg malagát a családfám pozitív kilátásaira, és kifizetem a kis szajha egyházi bírságát is.

WURM Én csak azt kívánom excellenciádnak, hogy azt az üveg bort ne bánatában kelljen meginnia.

VON WALTER *komolyan*
Vigyázzon, Wurm, mert amiben hiszek, abban rögeszmésen hiszek; és őrjöngök, hogyha megharagszom – tekintsük tréfának, hogy föl akart bősztíteni. Hogy a riválisától szívesen megszabadulna, azt szívesen elhiszem magának. S mivel a fiamat a *lánynál* aligha tudná kiütni a nyeregből, ezért az *apát* akarja felhasználni mumusnak, de még ezt is el tudom fogadni – és le vagyok nyűgözve, milyen kiváló adottságai vannak az efféle zshiványságokhoz. – De figyelmeztetem, kedves Wurm, hogy engem ne próbáljon átverni. – Az én terveimet, ezt jól jegyezze meg, a kis trükkjeivel nem keresztezheti.

WURM Már megbocsásson, excellenciás uram. Ha – mint kegyelmed sejteni véli – részemről a féltékenység belejátszana, arról csak a szemem árulkodna, a szám soha.

VON WALTER Ezt felejtse el, egyszer s mindenkorra. Idióta, hát számít az magának, hogy frissen a pénzverdéből vagy egy bankár kezéből veszi át az aranyat? Vigasztalódjon a nemességünk példáján: nálunk ritka az olyan házasság, ahol a vendégek közül minimum egy féltucatnak – vagy a lakájnak – ha tudnak róla a többiek, ha nem – ne lennének egzakt ismeretei a vőlegény földi paradicsomáról.

WURM *meghajol*
Ebben a vonatkozásban, kegyelmes uram, szívesen maradok egyszerű polgár.

VON WALTER Ráadásul rögtön az az öröme is meglesz, hogy gúnyolódó riválisán a lehető legédesebb módon állhat bosszút. Eppen most az a javaslat fekszik a kabinet előtt, hogy az új hercegnő érkezésével Lady Milfordot a látszat kedvéért el kell küldeni, de hogy teljes legyen a csalás, egyben házasságot is kell kötnie. Maga tisztában van vele, Wurm, hogy a tekintélyem mennyire függ a Lady befo-

lyásától – és egyáltalán, ezek a hercegi fellángolások biztosítják hatalmam rugózatát. A herceg megfelelő partit keres Lady Milford számára. Bárki jelentkezhet – gyorsan nyélbeütik az üzletet, az illető a nővel együtt a herceg bizalmát is elnyeri, és nélkülözhetlenné teszi magát –, tehát, hogy a herceg ne szabadulhasson ki családom hálójából, a fiamnak, Ferdinándnak kell a Milfordot feleségül vennie – Elég világos voltam, Wurm?

WURM

A szemem is káprázik bele. – *Miniszterelnök* úr bebizonyította, hogy az *apa* hozzá képest csak gyöngé kezdő. Ha az őrnagy legalább olyan *engedelmes fiú* lesz, mint amilyen *gyöngéd apa* ön, akkor ezt a követelését vélhetőleg vissza fogja utasítani.

VON WALTER

Szerencsére eddig még egy tervem végrehajtása miatt sem kellett aggódnom, ha egyszer rászántam magam, hogy kimondjam: *így lesz!* – De nézze, Wurm, ez visszavezet bennünket az előző ponthoz. Még ma délelőtt bejelentem a fiamnak az eljegyzését. Hogy erre milyen arcot vág, az vagy igazolni fogja, vagy teljesen megcáfolja a maga gyanúját.

WURM

Kegyelmes uram, nagyon kérem, bocsásson meg. A komor arc kifejezés, amit nyilvánvalóan vágni fog, legalább annyira annak a menyasszonynak a számlájára írandó, akihez hozzá akarja adni, mint azéra, akitől el akarja szakítani. Én szigorúbb próbát ajánlanék. Ajánlja föl neki az ország legkifogástalanabb partiját, és ha igent mond, akkor küldje Wurm titkárt három évre kőbányába.

VON WALTER

az ajkába harap
A fenébe!

WURM

Ez a nagy helyzet! A lány anyja – rendkívül ostoba nőszemély – nagy naivan kifecsegte nekem.

VON WALTER

föl alá járkál, visszafojtja haragját
Jó! Akkor még ma reggel.

WURM

Csak azt ne felejtse el, excellenciás uram, hogy az őrnagy – egyben a főnököm fia!

VON WALTER

Kímélni fogjuk, Wurm.

WURM

És hogy cserébe a szolgálatomért, mellyel megszabadítom egy nemkívánatos családtagtól –

VON WALTER

Önt egy kívánatos feleséghez segítsen? – Az is meglesz, Wurm!

WURM

nagy örömmel hajol meg
Örök szolgája, kegyelmes uram!
menni akar

VON WALTER

Amit az előbb elárultam, Wurm!
fenyegetően
Ha kifecsegné –

WURM

nevet
Akkor őexcellenciája előveszi a hamisításaimat.
el

VON WALTER   Nem tartok téled! Az aljasságoddal tartalak féken, mint madzaggal a szarvasbogarat.

KOMORNYIK   *belép*
Kalb főkamárás –

VON WALTER   A legjobbkor. – Nagy öröömre szolgál.

A komornyik el.

HATODIK JELENET

A főkamárás, udvari marsall von Kalb, gazdag, de ízléstelen udvari ruhában, övén kamarási kulcsokkal, ezen kívül két zsebórával, oldalán rövid díszkard, fején háromszögletű kalap, sündisznófrizura. Hangosan kiabálva szalad a miniszterelnök felé, miközben az egész nézőteret elárasztja a pénzmaillat. Von Walter.

UDVARI MARSALL   *átöleli Von Waltert*
Ah, jó reggelt, drágám! Jól pihentünk? Jól aludtunk? – Ugye megbocsátja, hogy ilyen késedelmesen bukkank föl – egyéb halaszt-hatatlan ügyek – a menükártya – a meghívólevélké – a mai szánkó-kirándulás résztvevőinek összeorganizálása – Ah – és ráadásul még az ébredésnél is ott kellett lennem és őfenségét tájékoztatnom az időjárásról.

VON WALTER   Hát igen, főkamárás úr, onnan tényleg nem könnyű elszabadulni.

UDVARI MARSALL   Ráadásul egy csibész szabó rettentően megvárakoztatott.

VON WALTER   És mégis elkészült tipp-topp?

UDVARI MARSALL   És ez még nem minden! – Ma egyik malőr a másik sarkára lép. Ezt hallgassa meg!

VON WALTER   *szórakozottan*
Hát nem elképesztő?

UDVARI MARSALL   Ezt hallgassa meg! Épp mikor kiszállok a kocsiból, megijednek a lovak, taposnak, rúgnak, és – ilyen nincs! – a sár teljesen összefröcsköli a nadrágomat. Most mit tegyek? Báró úr, az ég szerelmére, képzelje magát a helyzetembe! Ott állok. Már késésben. Visszamenni nincs idő – s én ebben az öltözékben jelenjek meg őfensége előtt? Mennyei atyám! – De rögtön föltalálom magam. Ájulást színlelek. Erre széleseben visszatesznek a kocsiba. Örült tempóban hazahajtatok – ruhát váltok – és vissza – Mit szól ehhez? – és mégis én toppanok be elsőnek a fogadószobába – Na, mi a véleménye? –

VON WALTER   Bámulatos improvizációs készség – De hagyjuk ezt, Kalb – Tehát már beszélt a herceggel?

UDVARI MARSALL   *fontoskodva*
Húsz és fél percet.

VON WALTER   Le a kalappal! – akkor nyilván megtudtunk valami fontos újságot is?

UDVARI MARSALL *komolyan, némi hallgatás után*
 Őfensége ma libapiszokszínű hódprem-kabátot vesz föl.

VON WALTER Mik vannak! – Nem, főkamárás úr, én jobb újságot tudok – nevezetesen, hogy Lady Milfordból von Walter őrnagyné lesz, erről még bizonyára nem hallott?

UDVARI MARSALL Elképesztő! – És ez már végleges?

VON WALTER Elintézett ügy, kedves marsall – és nagyon lekötelezne, ha haladéktalanul fölkeresné a Ladyt, hogy fölkészítse az őrnagy látogatására, és ha Ferdinándom elhatározását az egész rezidencián elterjesztené.

UDVARI MARSALL *elragadtatással*
 Ezer örömmel, drágám! – Ennél kellemesebb dolgot el se tudok képzelni! – Röpülök –
átöleli von Waltert
 Ég vele! – háromnegyed órán belül az egész város tudni fogja.
kiszökell

VON WALTER *az főkamárás után nevet*
 És még azt mondják, az ilyen alakok az égvilágon semmire se jók – Most aztán az én Ferdinándomnak is akarnia *kell*, különben az egész város hazudott.
csönget – jön Wurm
 Kéretem a fiamat.
Wurm el, von Walter föl alá jár, gondolataiba süppedve

HETEDIK JELENET

Ferdinánd. Von Walter. Wurm, aki távozik.

FERDINÁND Hivatni méltóztatott, tisztelt apám –

VON WALTER Sajnos ezt kell tennem, ha élvezni szeretném a fiam társaságát. Hagyjon magunkra, Wurm! – Ferdinánd, figyellek már egy ideje, és sehol se látom azt a nyílt szívű, elragadó fiatalembert, akiben eddig annyi örömem telt. Valami furcsa és komor kifejezés ül az arcodon – Kerülsz – Kerüled a saját köreidet – Pfuj! – A *te* korodban előbb megbocsát tíz vad kicsapongást az ember, mint egy ilyen hóbortot. Ezt engedd át nekem, drága fiam! És engedd, hadd tegyek meg mindent a boldogságodért, és csak azon járjon az eszed, hogyan működhetsz közre a terveimben. – Gyere! Ölelj át, Ferdinánd!

FERDINÁND Ma nagyon kegyes hozzám, apám.

VON WALTER Csak ma, te csibész? – és ezt ilyen savanyú képpel mondd?
komolyan
 Ferdinánd! – *Kinek* a kedvéért léptem a hercegi kegy elnyerésének veszélyes útjára? *Kinek* a kedvéért szakítottam örökre a lelkiismeretemmel és az éggel? – Figyelj ide, Ferdinánd – A fiamhoz

beszélek – *Kinek* készítettem a helyet, mikor az elődömet eltakarítottam az útból – ez utóbbi annál kegyetlenebbül kínozt, minél jobban titkolom a világ elől. Figyelj rám. Mondd meg, Ferdinánd: *Kinek* a kedvéért tettem mindezt?

FERDINÁND

elborzadva hátrál

Csak nem *miattam*, apám? Csak nem *rám* hull ennek a bűnnek a véres árnya is? A Mindenhatóra! Inkább meg se születtem volna, minthogy egy ilyen gaztett mentsége legyek!

VON WALTER

Mi volt ez? Mi? Nem baj! betudom annak a regényes fejednek! – Ferdinánd! – nem hagyom téled felizgatni magam, pimasz kölyök – *Így* jutalmazol álmatlan éjszakáimért? *Így* szüntelen gondjaimért? *Így* az örökké mardosó lelkifurdalásért? – Egyedül engem terhel a felelősség – engem sújt az átok, engem talál az égi bíró villáma – te másodkézből nyered el a szerencséd – ez a bűn nem szennyezi az örökségedet.

FERDINÁND

jobb kezét az ég felé nyújtja

Ezennel ünnepélyesen lemondok az örökségről, ami engem egy iszonyatos apához kötne.

VON WALTER

Vigyázz, fiatalember, ki ne hozz a sodromból. – Ha rajtad múlna, egész életedben a porban kúsznál.

FERDINÁND

Még mindig jobb, apám, mint a trón előtt kúszni.

VON WALTER

visszanyeli haragját

Hm! – Úgy látszik, rád kell kényszeríteni a szerencsédet. Ahová tíz másik a legnagyobb erőfeszítéssel sem képes fölkapaszkodni, te játszva följutsz, mint egy álomban. Tizenkét évesen zászlós vagy. Húsz évesen őrnagy. Én harcoltam ki a hercegnél. Most pedig leveted az egyenruhát és belépsz a minisztériumba. A herceg titkos tanácsosságról beszélt – követségekről – ezek mind rendkívüli kegyek. Ragyogó kilátások nyílnak előtted. – Egyenes út a trón közelébe – sőt, a trónra, már ha a hatalom tényleges gyakorlása ér annyit, mint külső jelei – ez sem lelkesít?

FERDINÁND

Mert az én elképzeléseim a nagyságról és a boldogságról egy kissé különböznek az önétől. – Az *ön* boldogulását legtöbbször rombolás jelzi. Irigység, félelem és gyűlölet sötét tükréből mosolyog ránk az uralkodó nagysága. – Könnyek, átkok és kétségbeesés szörnyű lakomáján habzsolnak az annyit magasztalt boldogok, a borzalmaktól megittasulva állnak föl az asztaltól, így tántorognak át az öröklétbe, Isten ítélőszéke elé. – Az én boldogságomhoz elég, ha visszahúzódok önmagamba. Az én vágyaim a *szívembe* vannak temetve. –

VON WALTER

Mesteri! Brillináns! Pazar! Megérem, hogy harminc év után újra kioktatnak! – Nagy kár, hogy ötvenéves fejjel már nem megy a tanulás! – Viszont – hogy be ne rozsdásodjon ez a ritka képesség, adok melléd valakit, akin ezt a bohóc-sipkás tébolyodat kedvedre gyakorolhatod. – Úgy döntesz – még ma úgy döntesz – hogy megnősülsz.

FERDINÁND *megrökönyödve hátrál*
Apám!

VON WALTER Hagyjuk a formaságokat. – Lady Milfordnak küldtem egy kártyát a nevedben. Most tehát haladéktalanul fogod magad, elmész hozzá, és közlöd vele, hogy a vőlegénye vagy!

FERDINÁND *A Milfordé, apám?*

VON WALTER Ha ismered –

FERDINÁND *magánkívül*
Mint az országutat – ki ne ismerné ebben a hercegségben? – De ugye nevetséges lenne, drága apám, ha ezt az ötletét egy pillanatig is komolyan venném? Vállalna *apaként* egy olyan *aljas fiút*, aki feleségül vesz egy nyilvánosan kitarzott nőt?

VON WALTER Sőt! Én magam kérném meg a nő kezét, ha lenne még nála esélye egy ötvenévesnek. – És te *fiaként* vállalnál egy ilyen *aljas apát*?

FERDINÁND Soha! Esküszöm mindenre, ami szent!

VON WALTER Szemtelenség! csak azért bocsátom meg, mert annyira példátlan –

FERDINÁND Apám, nagyon kérem! Ne hagyjon meg ebben a hitben, mert akkor nem tudom elviselni a gondolatot, hogy a fia vagyok.

VON WALTER Megőriütlél, fiacskám? Melyik értelmes ember ne sóvárogna a kitüntetésre, hogy uralkodóját helyettesítse harmadikként?

FERDINÁND Apám, kezdem önt nem érteni. *Kitüntetésnek* nevezi? – *kitüntetés* lenne osztozni a herceggel, aki így még a saját *alattvalóinál* is jobban lealacsonyodik?

VON WALTER *felkacag*

FERDINÁND Nevessen csak nyugodtan – lepereg rólam. Hogy nézzek a legutolsó kétkezi munkás szemébe, aki a feleségét legalább épen és sértetlenül megkapja hozományul? Hogy nézzek a világ szemébe? A hercegébe? És a ribancéba, aki becsületének leprafoltját az én szégyenemmel akarja lemosni?

VON WALTER Honnan veszed ezt a sok hülyeséget, fiacskám?

FERDINÁND Könyörgöm mindenre, ami szent! Egyetlen fia fölálldozása, apám, nem teheti annyira boldoggá, mint amennyire őt a boldogtalanságba taszítja. Vegye el az életemet, ha ezáltal följobb juthat. Öntől kaptam, egy pillanatig sem haboznék fölálldozni a nagysága érdekében. – De a *becsületemet*, apám – ha ezt veszi el tőlem, akkor csak hitvány félrelépés volt, hogy életet adott nekem, és elátkozom az apát és a kerítőt is.

VON WALTER *barátságosan vállon veregeti Ferdinándot*
Jól van, drága fiam. Látom, belevaló legény vagy, és megérdemled a hercegség legjobb partiját. Legyen is a tiéd – még ma délben eljegyzed Ostheim grófnőt.

FERDINÁND *újból zavarba jön*
Azért hivatott ezen az órán, hogy megsemmisítsen?

VON WALTER *kutató pillantást vet rá*
Gondolom, ez ellen a becsületednek sem lehet semmilyen kifogása?

FERDINÁND Nincs is, apám! Friederike von Ostheim mindenki mást boldoggá tehetne.
maga elé, teljesen megzavarodva
Amit gonoszsága megkímélt, most jósága szaggatja darabokra.

VON WALTER *nem veszi le róla a tekintetét*
Várom, hogy kifejezd a háládat, Ferdinánd –

FERDINÁND *odarohan és forrón megcsókolja a kezét*
A kedvessége valósággal lángba borítja a lelkemet – Apám! forrón köszönöm a jóakarátát – A választása kifogástalan – azonban – nem tehetem – nem szabad – ha egy kis részvét van önben – én nem tudom a grófnőt szeretni!

VON WALTER *egy lépést hátrál*
Hoppá! Most megfogtam a fiatalembert! Belelépett a csapdába a ravasz képmutató – Szóval nem a becsületed tiltja, hogy elvedd a Ladyt? – Nem is a személy, hanem a házasság tölt el iszonyattal? –

FERDINÁND *előbb megkövülten áll, aztán összeszedi magát és ki akar futni*

VON WALTER Hova-hova? Állj! És a tisztelet, amivel tartozol apádnak?
az őrnagy visszafordul
Be vagy jelentve a Ladynél. A hercegnek szavamat adtam. Tudja a város és az udvar. – Ha meghazudtolsz, fiacskám – a herceg – a Lady – a város előtt – ha az udvar előtt engem meghazudtolsz – Hallod, fiacskám – *vagy ha rájövök bizonyos ügyekre* – Állj! Hoppá! Hirtelen hova tűnt arcodból a tűz?

FERDINÁND *halotthalványan, reszketve*
Mi? Hogy? Nincs semmi, apám!

VON WALTER *félelmetes pillantást vet rá*
De ha mégis volna valami – és ha kiderülne, mi az oka ennek az engedetlenségnek – – Huh, fiacskám! Már a pusztá gyanú is az örületbe kerget. Ebben a szempillantásban indulsz. Kezdődik a díszszemle. Mire a jelszót kiadják, te már a Ladynél vagy – Ha egyet toppantok, reszket az egész hercegség. Lássuk, fölém tud-e kerekedni egy nyakas fiú.
elmegy és még egyszer visszajön
Fiacskám, mondom, ott legyél, vagy fuss a haragom elől.
el

FERDINÁND *tompá kábulatból ébred*
Elment? Hát így beszél egy apa? – Igen! Elmegyek hozzá – oda akarok menni – az arcába mondom, tükröt tartok neki – te alávaló nőszemély! s ha még akkor is ragaszkodsz hozzá, hogy elvegyelek – Az összegyűlt nemesség, katonaság és nép szeme láttára – Légy bár felvértezve Angliád minden büszkeségével – Én ellöklek magamtól – én, az ifjú német! –
sietve el

MÁSODIK FELVONÁS

Terem Lady Milford palotájában; jobbra szófa, balra zongora.

ELSŐ JELENET

Lady Milford laza, de nagyon csinos reggeli ruhában, kibontott hajjal ül a zongora előtt és improvizál; Sophie, a komornája az ablak felől jön.

SOPHIE   A tiszt urak már oszolnak. A díszszemlének vége – de Walter még sehol.

LADY   *nagyon nyugtalan, fölkel és végigmegy a termen*
Nem tudom, mi van velem ma, Sophie – így még sose voltam – Szóval egyáltalán nem láttad? – Nyilván – Neki nem sürgős – Úgy nyomaszt, mintha valami bűnt követtem volna el – Menj, Sophie – Vezessék elő az istállóból a legvadabb versenylovat. Ki kell mennem a szabadba – Embereket látni, a kék eget, vágtatni, míg meg nem könnyebbül a szívem.

SOPHIE   Ha nem érzi jól magát, Milady – hívja ide a társaságot. A herceg rendezzen itt lakomát, vagy állítsák föl a kártyaasztalt a pamlag elé. Ha az én kívánságomat lesné a herceg és az udvar, nem hagynám, hogy így elrontsa egy szeszély a kedvemet.

LADY   *a pamlagra veti magát*
Ne gyötörj, kérlek! Egy gyémántot adok minden egyes óráért, amikor nem kell velük lennem. Ez a népség nyüzsögjön a lakosztályomban? – Rosszak, szájalmasak, megdöbbennek, ha egy őszinte, baráti szó kiszalad a számon, csak bámulnak, mintha szellemet láttak volna – Marionett-figurák, madzagon táncolnak, könnyebb irányítani őket, mint a hímzötűmet. – Mit kezdjek olyanokkal, akiknek a lelke a zsebórájukkal egyszerre ketyeg? Mért kérdezzek tőlük bármit, ha előre tudom a választ? Vagy mért beszéljek velük bármiről, ha úgyse mernek mást mondani, mint én? – Ne is lássam őket! A lovaglás sem élvezet, ha a ló sosem rángatja a kantárt.
az ablakhoz lép

SOPHIE   De a herceggel csak kivételt tesz, Lady? A legszebb férfi – a legtüzesebb szerető – a legszellemesebb ember az egész országban!

LADY   *visszajön*
A *saját* országában, Sophie – és csak egy egész hercegség mentheti úgy-ahogy az ízlésemet. – Azt mondd, irigyelnek. Te szegény! Inkább sajnálniuk kellene. Mindazok közül, akik az uralkodó tenyeréből esznek, a szerető jár a legrosszabbul, mert egyedül ő látja koldulni a dúsgazdag nagy embert. – Igaz, ő nagysága talizmánjával teljesíteni tudja szívem minden óhaját, tündérpalotát varázsol elő a föld alól. – Két India kincseit hordja elem – a sivatagot paradicsommá változtatja – az ország minden forrása

büszke szökőkútként lövell az ég felé, alattvalói véres verítéke tűzijátékokban puffog el – De képes-e *szívének* megparancsolni, hogy egy *tüzes és büszke* szív szavára *tűzzel és büszkén* válaszoljon? Képes-e szikkadt agyából egyetlen szép érzést is kifacsarni? – Az érzékeim jóllaknak, de a szívem éhezik; s mit ér ezernyi tiszta érzés ott, ahol csak a testi vágyakat elégíthetem ki?

SOPHIE

csodálkozva néz rá
Mióta is szolgálok önnél, Milady?

LADY

Mert csak most tudta meg, ki vagyok? – Úgy van, kedves Sophie – a becsületedet eladtam a hercegnek, de a szívem szabad – és ez a szív, istenem, talán megérdemel még egy férfit – az udvar mérgezett levegője csak annyira fogta meg, mint lehelet a tükröt – Hidd el, kedvesem, mindezt már rég a szerencsétlen herceg orrára kötöttem volna, ha a becsvágyam el tudná viselni, hogy az udvarban bárki más megelőzzön.

SOPHIE

És ez a szív olyan könnyen engedett a becsvágynak?

LADY

élénken
Mintha nem fizettem volna meg érte! – Még most is fizetek! – Sophie!
jelentősen, miközben kezét Sophie vállára teszi
Mi, nők, csak *uralkodás* és *szolgaság* között választhatunk, de a *hatalom* legcsábítóbb gyönyöre is csak gyenge pótszer, ha nem nyerjük el a *legnagyobb* gyönyört, és nem lehetünk a szeretett férfi rabszolgái.

SOPHIE

Ezt az igazságot Milady szájából vártam a legkevésbé!

LADY

De mért, drága Sophie-m? Nem látszik már abból is, milyen gye-
rekesen bánunk a *hatalommal*, hogy *rövid pórázra* kell fogni
minket? Nem jöttél rá, látva kiszámíthatatlanságomat – látva,
milyen örültem hajszolom az élvezeteket, hogy csak a bennem
tomboló még örültebb vágyat akarom túlkiabálni?

SOPHIE

döbbenten lép hátra
Lady!

LADY

élénkebben
Elégítsd ki őket! Add nekem azt a férfit, akire gondolok – akit
imádok – és belehalok, ha nem *birtokolhatom*.
olvatagon
Ha az ő szájából hallanám, hogy a szerelem könnyei szebben
ragyognak szemünkben, mint hajunkban a briliánsok,
tüzesen
én a herceg lába elé dobnam a szívét és egész hercegségét, el-
szöknék ezzel a férfival, el a világ legtávolabbi sivatagába –

SOPHIE

rémülten néz rá
Úristen! Mit művel? Mi történt önnel, Lady?

LADY *döbbsen*
Elsápadsz? – Talán túl sokat mondtam? – Akkor bizalmam tegyen lakatot a szádra – és hallj még többet – tudj meg mindent!

SOPHIE *aggodalmasan néz körül*
Félek, Milady – félek – már eleget hallottam.

LADY
Az örnaggyal való eljegyzés – Te meg a világ úgy képzelitek, hogy ez valami *udvari ármány* – Sophie – ne pirulj – ne szégyenkezz miattam – emögött nem áll más ármány – csak az én *szerelmem*.

SOPHIE
Jézusom! Éreztem!

LADY
Hagyták befolyásolni magukat, Sophie – a gyöngé herceg – a ravasz intrikus von Walter – az ostoba kamarás – Állítják, hogy ez a házasság a legtokéletesebb módja annak, hogy a herceg megtarthasson, és kapcsolatunkat még szorosabbra fűzze! – Na persze! hogy örökre szétszakítsa! hogy végre szétörjem gyalázatos bilincseimet! – A csapdába csalt csalók! Túljár az eszükön egy gyöngé nő! Ti lökitek a karom közé a szerelmemet! Hiszen éppen ezt akartam – Ha egyszer az enyém lesz – az enyém – akkor jó éjt, örökre, megutált dicsőség –

MÁSODIK JELENET

A herceg öreg komornyikja jön, ékszerdobozt hoz. Az előbbieket.

KOMORNYIK
Herceg öfelsége Milady jóindulatába ajánlja magát, és ezeket a gyémántokat küldi az esküvőre. Most érkeztek Velencéből.

LADY *kinyitotta a ládikát és rémulden felugrik*
Úristen! mit fizetett a herceg ezekért a kövekért?

KOMORNYIK *sötét arccal*
Egy fillérébe sem kerültek.

LADY
Micsoda? Megörültél? Semmibe? – de közben *hátrál tőle egy lépést*
úgy bámulsz, mint aki keresztüldöfne a pillantásával – Semmijébe sem kerültek ezek a felbecsülhetetlenül drága kövek?

KOMORNYIK
Tegnap hétezer itteni fiatal indult el Amerikába – ők fizetnek mindenért.

LADY *hirtelen leteszi a ládikát és gyorsan keresztülvág a termen, majd rövid szünet után a komornyikhoz*
Ember! Mi van veled? Te sírsz?

KOMORNYIK *megtörli a szemét, rettenetes hangon, minden tagjában reszketve*
Az ilyen drágakövekért – nekem két fiam is köztük van.

LADY *remegve fordul el, megragadja a komornyik kezét*
De egyik sem kényszerből?

KOMORNYIK

félelmetesen nevet

Istenem! – Dehogyan – mind önkéntes! Persze volt néhány nagyszájú kölyök, aki kiállt a sorból és megkérdezte az ezredest, hogy a herceg fejénként mennyiért adta el őket. – Erre a mi legkegyelmesebb urunk fölvonultatta az ezredet a díszterre és agyonlövötte a nagypofájúakat. Hallottuk a puskaropogást, láttuk ahogy az agyvelőjük szétfröccsen az utcakövön, és az egész hadsereg egy emberként kiáltotta: *Hurrá! irány Amerika!*

LADY

iszonyodva rogy le a szófára

Jézusom! Jézusom! – És én nem hallottam semmit? És én nem láttam semmit?

KOMORNYIK

Valóban, asszonyom – Miért is kellett pont akkor medvevadászatra mennie urunkkal, mikor az indulót fújták? – Azt a csodálatos látványt kár volt elszalasztania, mikor harsány trombiták jelezték, hogy ütött az óra, és amott bőgő árvák kapaszkodtak még élő apjukba, emitt őrjöngő anya futott csecsemőjével a szuronyoknak, és hogy hogy szakítottak szét kardcsapásokkal menyasszonyt és vőlegényt, és hogy néztük ezt végig mi vén trottyok tehetetlenül, és hogy hajítottuk a gyerekek után a mankóinkat az Újvilágba – Ja, és közben az a fülsiketítő dobpergés, hogy a Mindenható ne hallja meg az imánkat –

LADY

förláll, rendkívül zaklatottan

Ne is lássam ezeket a köveket – szikrázó fényük pokoli tüsszelégeti szívemet.

szelídebben a komornyiknak

S te ne háborogj úgy, szegény öreg. Visszajönnek. Viszontlátják a szülőházjukat.

KOMORNYIK

bensőségesen, melegen

Isten az égben! Úgy lesz! – A városkapuban még visszafordultak és azt kiáltották: „Ég veletek, asszony, gyerekek! – Éljen a haza bölcs atyja – Az utolsó ítélet napján visszatérünk!”

LADY

határozott léptekkel jár föl és alá

Iszonyú! Rettenetes! – *Nekem* meg bebeszélték, hogy fölszárítottam egy ország könnyeit – Iszonyú, de végre fölnyílt a szemem – Most menj – Mondd meg az uradnak – Hogy majd személyesen köszönöm meg neki.

a komornyik indulna, Lady Milford a kalapjába dobja az erszényét
És ezt fogadd el, amiért megmondtad az igazat –

KOMORNYIK

megvetően dobja vissza az asztalra az erszényt

Tegye a többihez.

el

LADY

döbbenten néz utána

Sophie, szaladj utána, kérdezd meg a nevét. Vissza fogja kapni a fiait.

Sophie el. Lady töprengve sétál föl és alá. Szünet. Sophie-hoz, aki visszajön

Nem az terjedt el nemrég, hogy egy határmenti város porig égett,

és hogy négyszáz család koldusbotra jutott?
csönget

SOPHIE Ez most hogy jut eszébe? Egyébként valóban így volt, és a szerencsétlenek többsége a hitelezők rabszolgája lett, vagy a hercegi ezüstmányák tárnáiban kínlódik.

SZOLGA *jön*
 Mit parancsol, Milady?

LADY *odaadja neki az ékszer*
 Ezt haladéktalanul el kell oda juttatni! – Tegyétek rögtön pénzzé, parancsolom, és a befolyt összeget osszák szét a négyszáz család között, akiket a tűzvész tönkretett.

SOPHIE Gondolja meg, Milady, ezzel a kegyvesztést kockáztatja.

LADY *méltósággal*
 Egy ország átkát viseljem a hajamban?
int a szolgának, aki elmegy
 Vagy azt akarod, hogy az ő könnyeik rettentő súlya alatt roskadjak a földre? – Menj, Sophie – Inkább legyen hamis drágakő a hajamban, és a jótett tudata a szívemben.

SOPHIE De pont ezeket a drágaköveket! Mért nem vette elő a vacakabbakat? De tényleg, Milady! Ez megbocsáthatatlan.

LADY Te kis buta! Ezért sokkal több briliánssal és gyönggyel halmoznak el egy perc alatt, mint amit tíz király hord a koronáján, és ráadásul ezerszer szebbekkel –

SZOLGA *visszajön*
 Von Walter őrnagy –

SOPHIE *Lady Milfordhoz ugrik*
 Jézusom! Hogy elsápadt –

LADY Az első férfi, akitől reszketek – Sophie – Most indiszponált vagyok, Eduárd – Állj – Milyen, jókedvű? Nevetett? Mondott valamit? Jaj, Sophie, ugye iszonyúan nézek ki?

SOPHIE Kérem, asszonyom –

SZOLGA Parancsolja, hogy elküldjem?

LADY *hebegi*
 Szívesen látom.
a szolga el
 Beszélj, Sophie – mit mondjak neki? Mivel fogadjam? – Egy szót se szólok. – Megvet majd a gyöngeségemért – Mert ő – rosszat sejtek – itt hagysz, Sophie? – Maradj – De mégse! Menj! – Inkább maradj.
az őrnagy jön az előszobán át

SOPHIE Szedje össze magát. Már itt van.

HARMADIK JELENET

Ferdinánd von Walter, az előbbiek.

FERDINÁND *kurtán meghajol*
Ha bármiben megzavartam volna, kegyelmes asszonyom –

LADY *látható szívdobogással*
Semmi olyasmiben, ami fontosabb volna.

FERDINÁND Apám parancsára jövök.

LADY Aki engem nagyon lekötelezett.

FERDINÁND És *közlöm* kell önnek, hogy összeházasodunk. – Eddig szól apám megbízatása.

LADY *elsápad és reszket*
Nem a szívéé?

FERDINÁND Miniszterek és kerítők arra nem kíváncsiak.

LADY *retteg, hogy a szavak cserbenhagyják*
És önnek nincs ehhez semmi hozzáfűznivalója?

FERDINÁND *pillantást vet a komornára*
Nagyon is sok, Milady.

LADY *int Sophie-nak, aki eltávozik*
Nem kíván helyet foglalni a pamlagon?

FERDINÁND Rövid leszek, Milady.

LADY Nos?

FERDINÁND Becsületes ember vagyok.

LADY Akit én nagyra tartok.

FERDINÁND Lovag.

LADY A legkiválóbb az egész hercegségben.

FERDINÁND És katonatiszt.

LADY *behízelgően*
Csupa olyan erényt említ, ami sokakkal közös önben. Mért hallgat azokról, melyek *egyedülállónak* teszik?

FERDINÁND *fagyosan*
Azokra itt nincs szükség.

LADY *egyre fokozódó szorongással*
Akkor minek vegyem ezt a bevezetést?

FERDINÁND *lassan és nyomatékosan*
A becsület tiltakozó szavának, ha ahhoz volna kedve, hogy engem házasságra kényszerítsen.

LADY *felháborodik*
Mít jelentsen ez, őrnagy úr?

FERDINÁND *nyugodtan*
A szívem – a címerem – a kardom mondja ezt.

LADY
Ezt a kardot a herceg adta önnek.

FERDINÁND
A herceg kezéből vettem át, de az állam adta – a szívemet Isten – a címeremet egy fél évezred.

LADY
A herceg neve –

FERDINÁND *hevesen*
Talán kedvére csűrheti-csavarhatja a herceg az emberiség törvényeit, és úgy ütheti képmását tetteinkre, mint ahogy pénzt veret? – Ő sem áll az erkölcs fölött, habár a tiltakozás száját betömheti az aranyával. Hermelinbe burkolhatja szégyenét. Kérem, egy szót se többet erről, Milady – Már rég nem a tönkretett jövőről, vagy a megtagadott ősről van szó – sem erről a kardbojtról – sem a világ ítéletéről. Kész vagyok mindezt lábbal tiporni, ha be tudja nekem bizonyítani, hogy a *jutalom* nem nagyobb *gyalázat*, mint az érte hozott áldozat.

LADY *fájdalmasan otthagya*
Őrnagy úr! Ezt nem érdemeltem.

FERDINÁND *megragadja Lady Milford kezét*
Bocsásson meg. Magunk között vagyunk. Az a körülmény, amelyik ma – először és utoljára – összehozott bennünket, följogosít, sőt kényszerít arra, hogy legtitkosabb érzéseimet se hallgassam el ön előtt. – Nem fér a fejembe, Milady, hogy egy ennyire szép és okos nő – olyan tulajdonságok ezek, melyeket minden férfi értékelne – hogy tudja odadobni magát egy hercegnek, aki csak a *nőstényt* csodálja benne, és ez a nő hogy meri *szégyen* nélkül a *szívét* kitárni egy férfi előtt.

LADY *nagy szemekkel néz rá*
Beszéljen, mondja végig.

FERDINÁND
Ön *angolnak* mondja magát. Engedje meg – de nem tudom elhinni, hogy *maga* angol nő. A világ legszabadabb népének szabadon született lánya – aki sokkal büszkébb annál, semhogy *idegen erényeket* magasztaljon – hogy szegődhet *idegen bűnök* szolgájául? Lehetetlen, hogy maga angol – vagy annál *kishitűbb*, minél nagyszerűbb, minél merészebb vér lüktet Anglia ereiben.

LADY
Befejezte?

FERDINÁND
Bárki mondhatná, hogy ez nem több, mint női hiúság – szenvedélyek – temperamentum – szórakozásvágy kérdése. Azt is tudjuk, hogy a jóság gyakran túléli a becsületet. És sokan, akik a gyalázat útjára léptek, későbbi önzetlenségükkel kiengesztelték a világot, és visszataszító szereplésüket szép tettekkel jóra fordították. – De mi magyarázza az ország ilyen szintű, soha nem látott kifosztását? – Ezt most az egész hercegség nevében kérdezem. – Befejeztem.

LADY *szeliden és fensőbbbségesen*
Először fordul elő, Walter, hogy ilyen hangon mernek beszélni ve-

lem, és maga az egyetlen ember, akinek válaszolni fogok – Hogy a kezemet visszautasítja, becsülöm. Hogy a szívemet gyalázza, megbocsátom. Hogy komolyan gondolja, azt nem hiszem el magának. Aki veszi a bátorságot, hogy sértэгessen egy olyan nőt, aki egyetlen éjszaka alatt tönkretеheti, az vagy rendkívűl *nagylelkűnek* kell tartsa azt a nőt, vagy pedig – örűlt – Hogy az ország romlásáért rám hárítja a felelősséget, azt bocsássa meg magának a Mindenható, akinek trónja előtt ön, én, és a herceg egykor találkozni fogunk. – De ön az angol nőnek tett szemrehányást, és erre a kihívásra hazámnak kell felelnie.

FERDINÁND

kardjára támaszkodik
Érdeklődéssel várom.

LADY

Akkor hallja meg azt, amit magán kívül nem árultam el senkinek, és nem is fogok soha. – Én nem vagyok az a kalandornő, Walter, akinek tart. Henegethelnék azzal, hogy hercegi vérből származom – a szerencsétlen Thomas Norfolktól, aki Stuart Máriáért áldozta föl magát. – Apámat, a király főkamარását, akit azzal vádoltak meg, hogy áruló módon kapcsolatot tart fent Franciaországgal, a parlament határozatban elítélte és lefejeztette. – Egész vagyónunk a koronára szállt. Minket kiutasítottak az országból. Anyám meghalt a kivégzés napján. Én – a tizennégy éves lány – Németországba menekültem társalkodónőmmel – egy kis doboz ékszerrel – és ezzel a családi kereszttel, amit haldokló anyám utolsó áldásával a mellemre tűzött.

FERDINÁND

eltöpreng és melegebb pillantásokat vet Lady Milfordra

LADY

egyre megindultabban folytatja

Betegen – ismeretlenűl – kiszolgáltatottan, egy fillér nélkül – idegen országból jött árva, így értem Hamburgba. Semmit sem tanultam addig, csak valami kis franciát – egy kis hímezést, egy kis zongorát – viszont annál jobban értettem ahhoz, hogy kell arany és ezűst evőeszközzel étkezni, damaszt-paplan alatt aludni, egy intéssel tíz szolgát ugráltatni, és fogadni az ön neméhez tartozó magasrangű férfiak hízelgését. – Hat év telt el így, sírással. – És az utolsó dísztünek is búcsút intettem. – A társalkodónőm meghalt – és ekkor sodorta végzetem Hamburgba az ön herceget. Az Elba partján sétáltam, és a zűgő árat néztem, arról képzelegve, vajon a *folyó a mélyebb, vagy a szenvedésem?* – A herceg meglátott, követte, megtalálta a lakásomat – a lábaim elé vetette magát és megeskűdött rá, hogy *szeret*.

nagy megrendűltségében megáll, aztán zokogó hangon folytatja

Csábos tűndökléssel merűltek fel bennem a boldog gyermekkor képei – fekete sírgödörként meredt rám a sivár jűvő – A szívem egy másik szívre éhezett – A karjába omoltam.

gyorsan otthagya Ferdinándot

Most ítéljen el!

FERDINÁND

nagy megindűltsággal siet utána és visszatartja

Lady! Istenem! Mit hallok! Mit tettem? – Most látom csak, milyen iszonyű aljas voltam! Ezt soha nem fogja megbocsátani nekem.

LADY

visszajön, próbálja összeszedni magát

Akkor folytatom. A herceg meg tudta lepni védtelen ifjúságomat – de a Norfolkok vére háborgott bennem: Te, Emília, aki hercegnőnek születted, egy herceg ágyasa lettél? – A végzet és a büszkeség harcolt bennem egymással, mikor a herceg idehozott, és a legvisszataszítóbb jelenetek szemtanúja lettem. – A föld nagyjainak mohó kéjvágya, ez a soha jóllakni nem akaró hiéna mindig új áldozatot keres. – Addigra már iszonyatos pusztítást végzett ebben az országban is – elválasztott menyasszonyt a vőlegénytől – elszakította házasságok szent kötelékét – hol egy család csöndes boldogságát dúlta föl – hol végtelen romlottságával fertőzött meg tapasztalatlan gyermekeket, és iskoláslányok haldokolva, habzó szájjal átkozták el megrontójuk nevét – én a bárány és a tigris közé vetettem magam, és egy szenvedélyes órán a herceg megfogadta, hogy véget vet ennek az ocsmány áldozati szertartásnak.

FERDINÁND

a lehető legnagyobb nyugtalanságban rohan keresztül a termen
Elég, Milady! Ne mondja tovább!

LADY

De ezt a szomorú időszakot egy még ennél is szomorúbb követte. Az udvarban és a háremben csak úgy nyüzsögtek az olaszok, a legrosszabb fajta. A fejedelmi pálcá könnyű párizsi nők játékszere lett, szeszélyeik kedvéért a nép vére folyt – Mindnek eljött a pillanata. De *mellőlem* sorra mind elbuktak, mert én rafináltabb voltam mindegyiknél. És kivettem a gyeplőt a karjaimban ellankadó zsarnok kezéből – és a hazád, Walter, először érezte úgy, hogy emberszámba veszik, és bizalommal fordult hozzám.

szünet, közben ellágyulva néz Ferdinándra

Hogy az egyetlen férfi miatt, aki nem szabad, hogy félreértsen, most hencegni kényszerülök, és ki kell tennem névtelen hőstetteimet a csodálat perzselő fényének! – Walter, én börtönkapukat tártam föl – halálos ítéleteket téptem szét, és gályarabságok elviselhetetlen örökkévalóságát tettem rövidebbé. Gyógyíthatatlan sebekre legalább enyhítő balzsamot öntöttem – nagyhatalmú gazembereket tettem ártalmatlanná, s ártatlanok *elvesztett* ügyét mentettem meg egyetlen kacér könnycseppel – Ó, fiatalember! ha tudná, milyen édes érzés ez! Ha tudná, szívem milyen büszkén felelt hercegi vérem szemrehányásaira – És most eljön az *egyetlen* férfi, aki megjutalmazhatja mindezt – a férfi, akit a sors, még egy utolsó esélyt adva, talán csak azért teremtett, hogy korábbi szenvedéseimért kárpótoljon – a férfi, akit régóta forró vággyal ölelek álmaimban –

FERDINÁND

Lady Milford szavába vág, teljesen megrendülten

Ez túlzás! Túlzás! Nem ebben állapotunk meg, Lady. Csak arról volt szó, hogy vádak alól tisztázza magát, nem arról, hogy engem ültet bűnösként a vádlottak padjára. Ne bántsa – könyörgöm – ne bántsa a szívemet, amit már amúgy is mardos a szégyen és a megbánás –

LADY

megragadja Ferdinánd kezét

Most vagy soha. A hösnő sokáig tartotta magát – de a könnyeim súlyát mostantól neked is érezned kell.

a lehető leggyengédebben

Figyelj ide, Walter – ha egy szerencsétlen nő – akit ellenállhatatlan, lebírhatatlan erő vonz tehozzád – úgy szorít magához, úgy ölel át, a szívében izzó, végtelen nagy szerelemmel – Walter! – akkor te ne emlegesd nekem itt hidegen a becsület szót – ha ez a szerencsétlen – akit szégyene olyan mélyre lökött – aki a bűntől megcsömörlött – a tiszta élet hívó szavára hőiesen fölemelkedik – és így – így veti magát a karjaidba

átöleli Ferdinándot, esedező, ünnepélyes hangon

– hogy *te mentsd* meg – hogy *te add vissza* újra az égnek, vagy ha nem,

elfordítja arcát, tompán kongó, remegő hangon

akkor *szökjön, meneküljön előled*, engedjen a kétségbeesés rettentő hívásának és a bűn még iszonytatóbb mélységeibe zuhanjon –

FERDINÁND

kitépi magát a Lady karjából és teljesen lesújtva

Nem, esküszöm! ezt nem bírom tovább – Lady, nekem egy – súlyosan nehezedik rám – nekem egy vallomást kell tennem, Lady!

LADY

menekül Ferdinánd elől

Ne most! Mindenre, ami szent, ne most – Ne ebben a szörnyű pillanatban, amikor ezer késszúrástól vérzik a szívem – legyen életről vagy halálról szó – nem akarom hallani.

FERDINÁND

De, de, drága Lady! Muszáj lesz. Amit most elmondok, enyhíti büntethetőségemet, és szívből jött bocsánatkérés a korábbiakért – Nagyot tévedtem önnel kapcsolatban, Milady. Azt vártam – azt kívántam, hogy méltó legyen a megvetésemre. Azzal a szilárd elhatározással jöttem ide, hogy megsértsem, és meggyűlöltessem magam önnel – Mindketten boldogak lehetnénk, ha tervem sikerül!

egy darabig hallgat, utána halkán és bátortalanabban folytatja

Milady, én szerelmes vagyok – egy *polgárlányt* szeretek –

Luisse Millert, egy muzsikusz lányát.

Lady sápadtan elfordul Ferdinándtól, aki élénkebben folytatja

Tudom, mibe rohanok; de ha a józan ész el is hallgattatná a *szenvedélyt*, a *kötelesség* szava annál hangosabb – *Én* vagyok a bűnös. *Én törtem be* az életébe, én zavartam meg ártatlan nyugalmát – a szívét túlzó reményekbe ringattam, és aljasul kiszolgáltatam a legörültebb szenvedélynek – Ön most nyilván emlékeztetni fog a rangomra – a származásomra – az apám elveire – de én szerelmes vagyok – Reményem annál magasabban szárnyal, minél mélyebb az ellentét a természet és a megszokás között. – Az elhatározásom és az előítéletek között! – Majd meglátjuk, mi kerekedik felül, a megszokás vagy az emberség.

a Lady közben visszavonul a szoba túlsó végébe és arcát két kezébe temeti. Ferdinánd utánamegy

Akar valamit mondani, Milady?

LADY

a leghevesebb fájdalom hangján

Semmit, von Walter úr! Semmi, csak azt, hogy önmagát, engem és egy *harmadikat* is elpusztít ezzel.

FERDINÁND

Hogyhogy egy *harmadikat*?

LADY   Mi nem lehetünk egymással boldogok. Az apja sietségének leszűnik az áldozatai. Soha nem nyerhetem el egy férfi szerelmét, aki a kezét kényszerből adta oda.

FERDINÁND   Kényszerből? Lady? kényszerből adta oda? Már odaadta? Őn képes volna egy férfi kezét kikényszeríteni, a szíve nélkül? Elütné ezt a kezet egy lánytól, akinek a férfi az egész világot jelenti? Elszakítaná a férfit a lánytól, aki az ő egész világát jelenti? Ön, Milady – aki egy pillanattal ezelőtt még *csodálatraméltó angol nő* volt – Őn képes volna erre?

LADY   Mivel nem tehetek másként.
komolyan, nyomatékkal

A szenvedélyem még gyöngéd érzéssé változhat ön iránt, Walter. De a *becsületem* nem engedhet – Eljegyzésünk már beszédtema az egész országban. Az összes tekintet rám szegeződik, a gúnyolódók céltáblája vagyok. Lemoshatatlan szégyenfolt esne rajtam, ha egy hercegi alattvaló visszautasítana. Vitatkozzon az apjával. Védekezzen olyan jól, ahogy csak tud. – Részemről, én eget-földet megmozgatok.
gyorsan el. Az őrnagy torkára forr a szó, dermedten áll. Szünet. Aztán a szárnyas ajtón át kirohan.

NEGYEDIK JELENET

Szoba a muzsikás házában. Miller, Millerné, Luise jönnek.

MILLER *valósággal berobban a szobába*
Nem előre megmondtam!

LUISE *aggódva ott van a nyomában*
Mit, apa, mit?

MILLER *mint egy őrült száguldozik föl-alá*
 Gyorsan az ünneplőmet – de mint a villám – elébe kell vágnom –
 és egy fehér mandzsettás inget! – Pontosan erre számítottam!

LUISE   Az Isten szerelmére! Mire?

MILLERNÉ Már megint mi történt? Már megint mi van veled?

MILLER *a parókáját elhajítja*
Ezt most rögtön a fodrászhoz kell vinni! – Hogy mi történt?
a tükör elé pattan
És a szakállam már megint túl hosszú – Hogy mi történt? – Hát mi történt volna, te szerencsétlen? – Elszabadult a pokol, téged meg verjen meg az Isten!

MILLERNÉ Nézzenek oda! Mindig mindenért én vagyok a hibás.

MILLER   Hogy te? Úgy is van, te lepcsés szájú! Ki más lenne? Már kora reggel kezdi azzal a sátánfattyú bárójával – Nem megmondtam abban a pillanatban? – A Wurmnek eljárt a pofája.

MILLERNÉ Ugyan már! Honnan veszed ezt te?

MILLER Hogy honnan veszem én ezt? – Nézz csak oda! – a kapualjban ott szimatol a miniszter egyik embere, és a muzsikus után érdeklődik.

LUISE Meghalok!

MILLER Te is azzal a nefelejcskék szemeddel!
gonoszul nevet
Van abban valami: akihez befészkei magát az ördög, annak szép lánya születik. – Tessék, itt van, fehérén-feketén!

MILLERNÉ De miből veszed, hogy Luise miatt van? – Lehet, hogy csak valaki beajánlott a hercegnek. És meghív a zenekarába.

MILLER *felragadja a botját*
Hogy mért nem váltál már sóbálvánnyá! – Zenekarba! – Persze, ahol te mint kuplerájosné sikítod a drámai szopránt, és a seggem brummogja hozzá a basszushangokat!
a székébe veti magát
Isten az atyám!

LUISE *halálsápadtan leül*
Anyá! Apa! Mért lett olyan nehéz hirtelen a szívem?

MILLER *megint felpattan a székről*
Csak kerüljön ez az aktakukac még egyszer az utamba! – Csak kerüljön az utamba! – Akár itt, akár a túlvilágon – Hát én irgalmatlanul puhára klopfolom, miszlikbe aprítom, és aztán a tízparancsolatot, a Miatyánk hét kívánságát, a Mojzes öt könyvét meg a prófétákat ráírom a bőrére, hogy a kék foltokat még feltámadáskor is látni lehessen –

MILLERNÉ Persze! csak szitkozódj, dühöngj! Az majd jól elijeszti az ördögöt! Szentséges szüzanyám, segíts! Mihez fogjunk? Kire hallgassunk? Hova forduljunk? Miller, papuskám, mondj már valamit!
üvöltve futkos a szobában

MILLER Most rögtön elmegyek a miniszterhez. Magamhoz ragadom a szót – én akarom előadni a dolgokat. Te már előttem is tudtad. Legalább utalhattál volna rá. A lányt akkor még észre téríthettük volna. Még idejében lett volna – de nem! – Még lehetett egy kicsit nyereszkedni, a zavarosban halászni! Sőt, még olajat is öntöttél a tűzre! – Hát mentsd azt a kerítőnő irhát. Zabáld meg, amit főztél! Én meg a hónom alá csapom a lányomat, és irány a határ túlfele!

ÖTÖDIK JELENET

Ferdinánd von Walter lélekszakadva beront a szobába. Az előbbieket.

FERDINÁND Járt itt az apám?

LUISE *rémülten felugrik*
Az apja! Jézusom!

MILLERNÉ *összecsapja a kezét. Mindhárman egyszerre*
A miniszter! Végünk van!

MILLER *gonoszul nevet*
Na, hála a jó égnek! Most aztán megütöttük a főnyereményt.

FERDINÁND *Luiséhez siet és erősen a karjába szorítja*
Az enyém vagy, és sem a pokol, sem a menny nem választhat többé minket el.

LUISE Most már tudom, hogy meghalok. – Folytasd. – Rettenetes nevet mondtál ki az előbb – Az apád?

FERDINÁND Semmi. Semmi. Most már túl vagyunk rajta. Újra az enyém vagy. Újra a tiéd vagyok. Hadd jussak lélegzethez a karodban. Borzalmas óra volt.

LUISE Melyik? Megölsz!

FERDINÁND *hátralép, és jelentőségtelien néz Luiséra*
Az óra, melyben egy idegen erő állt a szívem és közéd – a szerelmem elhalványult a tudatomban – és az én Luisém nem töltötte be Ferdinándja lelkét mindenestül –

LUISE *arcát eltakarva roskad a székbe*

FERDINÁND *odasiet Luiséhez, némán, merev nézéssel áll előtte, aztán hirtelen otthagya, hatalmas belső izgalommal beszélni kezd*
Nem! Soha többé! Az lehetetlen, Lady! Ezt nem kívánhatják tőlem! Ezt az ártatlant nem áldozhatom fel – Nem, és nem, a mindenható Istenre! nem sérthetem meg az eskümet, mely a villámló ég dörgő hangján szól hozzám ezekből a fájdalomtól megtört szemekből – Lady, nézz ide – és te is, vadállatszívű apám – megfojtsam ezt az angyalt? Pokollá tegyem egy mennyei lény életét?
határozott léptekkel Luiséhez siet
A világ fölött ítélő bíró trónszékéhez vezetem, mondja meg az örökkévaló, bűnös-e ez a szerelem.
megfogja Luise kezét és fölemeli a székből
Bátorság, drága életem! – Győztél. – S én győztesen tértem vissza a veszélyekkel teli küzdelemből.

LUISE Nem! Nem! Ne titkolj előlem semmit! Mondd ki a rettentő ítéletet. Apádat mondtad? A Ladyt mondtad? – Megcsap a halál szele – Azt mondják, a Lady férjhez megy.

FERDINÁND *kábultan Luise lábához borul*
Hozzám, te boldogtalan!

LUISE *kis szünet után, halk, reszkető hangon, ijesztő nyugalommal*
Nos – de mért rémülök meg ettől? Az az öregember, ott, hányszor megmondta – de soha nem akartam hinni neki.
kis szünet után hangosan sírva Miller karjába veti magát
Apa, visszajött a lányod – Bocsáss meg, apa! – A gyermeked nem tehet róla, hogy olyan szép volt az álom, és – olyan szörnyű az ébredés –

MILLER   Luise! Luise! – Szegénykém, magánkívül van – kicsi lányom, szegény gyermekem – Legyen átkozott a csábító! – Legyen átkozott az asszony, aki a kerítőnöje volt!

MILLERNÉ   *siránkozva Luiséra veti magát*
Megérdemlem, hogy így átkozzanak, kislányom? Isten bocsássa meg magának, báró! – Mit tett ez a bárány, hogy így legyilkolja?

FERDINÁND   *odarohan hozzájuk, csupa elszántság*
Én felborítom apám számításait – leszaggatom az előítélet vasláncait – szabad emberként magam döntök, és a törpe lelkek széldülve bámulnak föl szerelmem roppant bástyáira!
el akar menni

LUISE   *reszkette fel a székből, utánamegy*
Maradj! Maradj! Hova mész? – Apa – anya – ebben a nehéz órában hagy el minket?

MILLERNÉ   *utánasiét, belékapaszkodik*
Idejön a miniszterelnök – bántani fogja a gyerekeinket – bántani fog minket is – és most hagy itt minket, von Walter úr?

MILLER   *dühöngve kacag*
Elhagy minket! Jé, tényleg! Mért ne hagyna? – Hiszen a lány már mindenét odaadta!
egyik kezével az őrnagyot, a másikkal a lányát ragadja meg
Lassan a testtel, fiatalember! az én házamból csak ezen a lányon keresztül vezet kifelé az út – Itt bevárod az apádat! ha nem vagy csibész – és elmondod neki, hogyan csavartad el a lány fejét, te szélhámos, vagy pedig esküszöm,
hevesen, vadul odataszítja hozzá a lányát
előbb eltaposod ezt a nyüsztítő férget, akit ilyen gyalázatba kevert az irántad érzett szerelme.

FERDINÁND   *visszajön és mély gondolatokba süppedten föl-alá járkál*
Bár egy miniszterelnök hatalma nagy – és az *apai jog* tágas fogalom – még a gazemberség is bőven belefér – és messzire juthat vele – nagyon messzire! – De igazán nagy dolgokra csak a *szerelem* képes – Fogd, Luise! A te kezed az én kezem!
vadul megragadja Luise kezét
Úgy ne hagyjon el utolsó percemben az Isten! – hogy a pillanat, mely kettőnk kezét elválasztja, elszakítja a fonalat is, mely engem a *teremtéshez* fűz.

LUISE   Félek! Ne nézz így rám! Az ajkad reszket. A szemed vérben forog –

FERDINÁND   Ne félj, Luise! Ne reszkess. Nem az örült beszél belőlem. Micsoda ajándék az égtől, hogy a megfelelő pillanatban megjön az *elhatározás*, mikor az elnyomott lélek csak valami hallatlan tett által tud felszabadulni – szeretlek, Luise – az enyém maradsz, Luise – és most irány az apám!
elsiet és belefut – a miniszterelnökbe

HATODIK JELENET

A miniszterelnök, szolgák kíséretében. Az előbbiek.

VON WALTER	Már itt is van.
MIND	<i>megrémülnek</i>
FERDINÁND	<i>pár lépést hátrál</i> Az ártatlanság honában.
VON WALTER	Ahol a fiú engedelmességet tanul?
FERDINÁND	Engedje meg, hogy be – –
VON WALTER	<i>félbeszakítja Ferdinándot, Millerhez</i> Ön az apa?
MILLER	Miller, városi muzsikus.
VON WALTER	<i>Millernéhez</i> Maga az anya?
MILLERNÉ	Igen, úgy van, az anya!
FERDINÁND	<i>Millerhez</i> Apám, vigye el a lányát – mindjárt elájul.
VON WALTER	Fölösleges aggodalom! Majd én fölpezsdítem. <i>Luiséhez</i> Mióta ismeri a miniszterelnök fiát?
LUISE	A miniszterelnök fia engem sohasem érdekelt. Ferdinánd von Walter november óta látogat.
FERDINÁND	És imádja.
VON WALTER	Kapott bármilyen ígéretet?
FERDINÁND	Néhány pillanattal ezelőtt a lehető legünnepélyesebbet.
VON WALTER	<i>haraggal, a fiához</i> Hogy az idiotizmusodat meggyónd, arra kellő időben jelt adok. <i>Luiséhez</i> Várom a válaszát.
LUISE	Megesküdött rá, hogy szeret.
FERDINÁND	És az esküjét betartja.
VON WALTER	Azt akarod, hogy megparancsoljam, hogy hallgass? – És maga elfogadta az esküjét?
LUISE	<i>gyöngéden</i> És viszonztam.
FERDINÁND	<i>határozott hangon</i> Összekötöttük a sorsunkat.
VON WALTER	Ezt a visszhangot mindjárt kidobatom innen. <i>gonoszul Luisénak</i> De ugye mindig készpénzben fizetett?

LUISE *figyelmesen*
 Ezt a kérdést nem egészen értem.

VON WALTER *metsző nevetéssel*
 Tényleg? Nos, én valami olyasmire gondoltam – egy jó szakma a kézben, ahogy mondani szokás, aranyat ér – nagyon remélem, hogy kiskegyed sem pazarolta a kegyeit ingyen – vagy beérte a pusztá beteljesüléssel? Mi?

FERDINÁND *örjögve kiált föl*
 Pokoli! mi volt ez?

LUISE *az őrnagyhoz méltósággal és felháborodva*
 Von Walter úr, ön mostantól szabad.

FERDINÁND
 Apám. Az erény koldusruhában is *tiszteletet* parancsol.

VON WALTER *hangosabban nevet*
 Ez nagyon viccesen hangzik! Az apának respektálni illik a fia kurváját.

LUISE *összerogy*
 Egek!

FERDINÁND *Luisével egy időben, miközben kardot ránt az apjára, de aztán gyorsan leengedi*
 Apám! Egykor az életemmel tartoztam önnek – A tartozás ki van egyenlítve.
visszadugja a kardját
 A gyermeki kötelesség záloglevele összetépvé –

MILLER *eddig félénken félreállt, most izgatottan lép elő, és hol csikorgatja a fogait dühében, hol a félelemtől koccannak össze*
 Excellenciás uram – A gyermek az apja műve – Fölhívnám szíves figyelmét – És ha valaki a gyermeket afféle utcasarkinak titulálja, az olyan, mintha megpofozná az édesapját – És pofon pofont kíván – Nálunk ez járja – Fölhívnám szíves figyelmét.

MILLERNÉ
 Uramjézusom, segíts! – Már az öreg is rázendített – most már ránk szakad az ég.

VON WALTER *csak fél füllel hallotta*
 Megszólalt a kurvapeccér is? – Mindjárt tárgyalunk, kurvapeccér.

MILLER
 Fölhívnám szíves figyelmét. Nevem Miller, már ha egy adagiót szeretne hallani – de kurtizánokkal nem szolgálhatok. Amíg az udvari készlet kitart, polgári beszállítókra nem lesz szükség. Fölhívnám szíves figyelmét.

MILLERNÉ
 Az ég szerelmére, jóember! A feleségedet és a lányodat gyilkolod.

FERDINÁND
 Amilyen szerepet itt most játszik apám, talán jobb lenne tanuk nélkül.

MILLER *közelebb jön, felbátorodva*
 Világosan és érthetően. Fölhívnám szíves figyelmét. Excellenciád teljhatalommal rendelkezik az országban. Ez *itt* az én házam. Leg-alázatosabb hódolatom kifejezésével nyújtok be önhez alkalom-

adtán kérvényt, viszont a modortalan vendéget az ajtón hajítom ki.
Fölhívnám szíves figyelmét.

VON WALTER

elfehéredik a dühtől
Mi? – Mi volt ez?
közelebb lép

MILLER

picit visszahúzódik
Ez az én véleményem volt, uram – Fölhívnám szíves figyelmét.

VON WALTER

lángoló indulattal
Te gazember! A fegyházba juttat a nagy szád, meg a véleményed
– Menjetek! Hívjátok a poroszlókat!
a kíséret néhány tagja el; a miniszterelnök dühöngve vágat keresztül a szobán
Az apa fegyházba – az anya és a kis ribanc pellengérre! – Az igazságosság tudata megacélozza dühömet. Ezért a sértésért szörnyű elégtételt veszek – Ilyen söpredék akadályozza céljaimat, és büntetlenül fordíthat egymás ellen apát és fiút? – Förtelmes társaság! Emésztő gyűlöletem csak pusztulásotokkal lakik jól, az egész banda, apa, anya, lánya legyen lángoló bosszúm áldozata.

FERDINÁND

nagy nyugalommal és határozottan középük áll
Szó sincs róla! Ne féljete! Én is itt vagyok.
a miniszterelnöknek, alázatosan
A maga helyében nem kapkodnék, apám! Ha kedves az élete, csak semmi erőszak. – A szívemben van egy pont, ahol azt a szót, *apa*, nem ismerik – Ne próbálja meg *ezt* a pontot megközelíteni.

VON WALTER

Kis nyikhaj! Hallgass! Ne dühíts, ne dühíts tovább.

MILLER

magához tér tompa kábulatából
Vigyázz a gyerekedre, asszony. Én futok a herceghez. A háziszabója – Isten súgta meg! – a háziszabója nálam tanul fuvolázni. Biztos közbenjár értem a hercegnél.
indulna

VON WALTER

Azt mondod, a herceghez? – Elfelejtet, hogy ott én vagyok a küszöb, amit vagy átugrasz, vagy elbotlasz benne és kitöröd a nyakad? – A herceghez mész, te majom? – Próbáld csak meg, mikor élőhalottként eltemetve, húsz méterrel a föld alatt a celládban fekszel a padlón, ahol az éj maga a sötét pokol, ahova nem hatol se fény, se hang. Ott rázd a láncaidat, és ott nyüszítsd: Ezt ki kérem magamnak!

HETEDIK JELENET

Poroszlók. Előbbiek.

FERDINÁND

Luiséhez siet, aki félholtan roskad a karjába
Luise! Segítség! Mentsék meg! A rémület megöli.

MILLER

felkapja spanyol nádpálcáját, fölteszi a kalapját és felkészül a támadásra

MILLERNÉ *térdre rogy a miniszterelnök előtt*

VON WALTER *a poroszlókhöz, rendjelét elővillantva*
Tartóztassátok le, a herceg nevében – Tágulj attól a ribanctól, fiacskám – Elájult vagy se – ha már rajta lesz vaspánt a nyakán, majd fölébresztik a kődobálók.

MILLERNÉ Könyörüljön, excellenciás nagyúr! Kegyelem! Kegyelem!

MILLER *felrántja a földről a feleségét*
Isten előtt térdepelj! vén sápirozó némbor, ne – holmi gazemberek előtt, engem már úgyis fegyházba visznek.

VON WALTER *az ajkába harap*
Lehet, hogy rosszul kalkulálsz, csibész. Üres akasztófa mindig akad.
a poroszlókhöz
Mondjam még egyszer?

POROSZLÓK *Luisse felé nyomulnak*

FERDINÁND *Luisse előtt terem, komor dühvel*
Na, ki jön?
hüvelyével együtt kihúzza kardját és a markolatát emeli ütésre
Jaj annak, aki hozzányúl, és előbb nem biztosította kobakját a bíróságon.
Von Walternak
Önmagára legyen tekintettel. Ne lökjön tovább ezen az úton, apám.

VON WALTER *fenyegetően, a poroszlóknak*
Ha kedves a kenyeretek, pipogya fráterek –

POROSZLÓK *ismét megragadják Luisét*

FERDINÁND A pokolba is! Azt mondtam: Vissza! – Még egyszer. Legyen irgalmas önmagához. Ne kergessen a végletekbe, apám.

VON WALTER *magánkívül, a poroszlókhöz*
Így végzitek a dolgotokat, bitangok!

POROSZLÓK *hevesebben támadnak*

FERDINÁND Ha meg kell lennie,
kihúzza kardját, és néhány poroszlót megsebesít
bocsáss meg, igazságosság!

VON WALTER *nagyon dühös*
Kíváncsi vagyok, engem is megkóstol-e ez a kard.
megragadja Luisét, felrántja a földről és átadja az egyik poroszlónak

FERDINÁND *keserűen nevet*
Apám, apám! Ez itt egy gyilkos paródia az istenségről, aki annyira nem tudott bánni az embereivel, hogy kiváló hóhérlegényeiből rossz államférfiakat csinált.

VON WALTER *a többieknek*
Vigyétek innen!

FERDINÁND Apám, Luise pellengérre áll, de *együtt* az őrnaggyal, a miniszterelnök fiával – ragaszkodik hozzá?

VON WALTER Annál kacagtatóbb lesz a látvány – vigyétek!

FERDINÁND Apám, tiszti kardommal állok jól a lányért – Továbbra is ragaszkodik hozzá?

VON WALTER A *te* kardbojtod már hozzászokott a pellengérhez – Vigyétek! El vele! Hallottátok a parancsomat.

FERDINÁND *ellők egy poroszlót, megragadja Luise egyik karját, a másikkal kardját szegezi neki*
Apám! Mielőtt meggyalázná, leszúrom a feleségemet – Még most is ragaszkodik hozzá?

VON WALTER Tedd, ha elég éles a kardod.

FERDINÁND *elengedi Luisét és félelmetes arccal néz az égre*
Te légy a tanúm, Mindenható! Én minden *emberit* megpróbáltam – *ördögi* eszközhöz kell folyamodnom – Ti állítsátok a lányt pellengérre, eközben én a városban
a miniszterelnök fülébe üvölti
mindenkinek elmesélem, hogyan *lehet valakiből miniszterelnök.*
el

VON WALTER *mint akibe villám csapott*
Ez meg mi? – Ferdinánd – Engedjétek el a lányt.
az őrnagy után siet

HARMADIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Terem a miniszterelnök házában.

A miniszterelnök és Wurm titkár jönnek.

- VON WALTER Ez nagyon nagy melléfogás volt.
- WURM Pont ettől féltem, méltóságos úr. Erőszakkal megtéríteni nem lehet egy rajongót, mert a végén csak még jobban *belehergeli* magát.
- VON WALTER Mindent erre az egy rohamra tettem föl. Úgy ítélt meg, ha a lányt nyilvánosan *megszégyenítik*, ő, mint tiszt, kénytelen lesz visszalépni.
- WURM Ragyogó stratégia. Csak a *megszégyenítés* maradt el.
- VON WALTER Mégis – ha most ezt hideg fejjel végiggondolom – Nem lett volna szabad hagynom, hogy megijesszen – A fenyegetését soha nem váltotta volna be.
- WURM Ezt ön sem gondolja komolyan. A felszított szenvedély nem riad vissza semmilyen örütségtől. Azt mondja, az őrnagy úr mindig is fejcsóválva nézett az ön kormányzására. El is hiszem. Az ő különböző egyetemeken összeszedett elvei számomra valahogy sose álltak össze. Ugyan mit kezdjünk a lelki nagyságról, vagy a személyiség nemességéről szőtt fantasztikus álmokképekkel egy olyan udvarban, ahol az vall a legnagyobb bölcsességre, ha valaki, alkalomtól függően, hol nagy, hol kicsi. Ő túl fiatal és túl tüzes, finnyás még az időigényes intrikákhoz, csak nagy és kalandos dolgok keltik föl az ambícióját.
- VON WALTER *mogorván*
Ez a roppant okos észrevétel mennyiben lendít az ügyünkön?
- WURM Föltárja a sebet excellenciás uram, és egyúttal talán a gyógyírra is rámutat. Egy ilyen jellemet – már megbocsásson – nem lett volna szabad *bizalmasává*, még kevésbé az *ellenségévé* tennie. A fia megveti az eszközöket, amelyek segítségével ön fölemelkedett. Ki tudja, eddig talán csak a *fiú* tett lakatot az *áruló* szájára. Adjon neki alkalmat rá, hogy büntetlenül leverje ezt a lakatot, és szenvedélyét támadva hitesse el vele, hogy nem gyöngéden szerető *apja* többé, azonnal kitör belőle a hazafiúi kötelesség. Már az a lila fantazmagória is, hogy ezzel az igazság oltárán hoz jelentős áldozatot, számára elég volna saját apja megbuktatására.
- VON WALTER Wurm – Wurm – iszonyatos szakadék felé vezet engem.
- WURM Onnan akarom visszahozni, kegyelmes uram. Beszélhetek szabadon?

VON WALTER

miközben leül

Mint elátkozott az elátkozotthoz.

WURM

Már elnézést kérek – ön, úgy vélem, udvaroncként gyakorolt hajlékonyságának köszönheti, hogy *miniszterelnök* lett, hát akkor az *apának* miért nem teszi lehetővé, hogy ugyanilyen hajlékony legyen? Még jól emlékszem, milyen megnyerő kedvességgel hívta meg elődjét egy piképartira annak idején, mulatta át vele a fél éjszakát barátságos burgundik mellett, és még ugyanazon az éjszakán a nagy akna a levegőbe röpítette a jóembert. – Miért mutatta ellenséges arcát a fiának? Nem lett volna szabad megtudnia, hogy tud a szerelmi ügyéről. A románcot a lány felől kellett volna aláásni, megőrizve egyúttal fia szeretetét. Mint okos tábornoknak, nem frontálisan kellett volna az ellenséget támadnia, hanem meg-hasonlottságot kelteni a soraikban.

VON WALTER

És miképpen?

WURM

A lehető legegyszerűbben – még nincs kijátszva az összes kártya. Fojtsa el magában egy időre az apát. Ne versenyezzen olyan szenvedéllyel, melyet a tiltás csak tovább fokoz – Engedje meg *nekem*, hogy a szerelem lángjánál költsem ki a kígyót, amelyik felfalja azt.

VON WALTER

Kíváncsian várom.

WURM

Rosszul értenék a lélek barométeréhez, ha szerintem az őrnagy úr nem volna legalább olyan szörnyű féltékeny, mint amilyen szerelmes. Tegye a szemében gyanússá a lányt – nem számít, van-e alapja. Egy *morzsányi* élesztő elég, hogy pusztító erjedésbe kezdjen az egész massa.

VON WALTER

De honnan vegyük ezt a morzsát?

WURM

Ez a döntő pont – mindenekelőtt világosítson fel kegyelmes uram, mi forog kockán, ha az őrnagy továbbra is vonakodik – és mennyire fontos önnek, hogy a polgárlánnyal véget érjen a románc, illetve hogy Lady Milforddal létrejöjjön a házasság?

VON WALTER

Ez kérdés, Wurm? – Egész befolyásom kerül veszélybe, ha a Ladyvel a parti visszamegy, viszont ha kényszerítem az őrnagyot, akkor a fejem.

WURM

vidáman

Akkor most tessék idefigyelni – Az őrnagy urat csellel hálózzuk be. A lány ellen az ön hatalmát kell igénybe vennünk. *Majd egy harmadik személynek szóló szerelmes levelet diktálunk neki, és azt ügyesen az őrnagy kezére játsszuk.*

VON WALTER

Órültség! A lány talán olyan könnyen beletörődik abba, hogy megírja a saját halálos ítéletét?

WURM

Nem tehet *mást*, már ha ön szabad kezet ad nekem. Ismerem azt a jó szívét, mint a tenyeremet. Két sebezhető pontja van, ahol megostromolhatjuk a lelkiismeretét – az apja és az őrnagy. Az utóbbit

teljesen kihagyjuk a játékból; annál szabadabban tudunk a zenéssel foglalkozni.

VON WALTER

Például hogyan?

WURM

Azok után, amit excellenciás uram a zenész házában lefolyt jelenetről mesélt, mi sem lesz könnyebb, mint az apát egy kínos perrel fenyegetni. A pecsétőr illetve kegyenc személye bizonyos fokig a fenség árnyéka – aki ezt bántja, amazzt sérti meg – A vén trógerre majd ezzel a csinált ürüggyel ijesztek rá.

VON WALTER

Azonban – nem fajulhat el a dolog.

WURM

Szó sincs róla – Csak annyira, ami ahhoz kell, hogy a családot megszorongassuk – Tehát szép csöndben elkapjuk a muzsikust – hogy még nagyobb legyen a nyomás, az anyát is magunkkal vihetjük – és súlyos vádakát emlegetünk, akasztófát, életfogytiglani börtönt, és megmondjuk, hogy az apa szabadulásának egyetlen feltétele *a lány levele*.

VON WALTER

Jól van, jól van! Értem.

WURM

Szereti az apját – szenvedélyesen szereti, tenném hozzá. Hogy az apja élete veszélyben forog – legalábbis a szabadsága – a kínzó lelkifurdalás, hogy ő volt az oka – az őrnagy birtoklásának lehetetlensége – a lelki zavarodottság, amit majd *én* idézek elő benne – mindez együtt garantálja a sikert – a lány bele fog sétálni a csapdába.

VON WALTER

És a fiam? Nem szerez erről rögtön tudomást? És nem fog örjöngeni?

WURM

Ez hadd legyen az én gondom, kegyelmes úr – Az apát és anyát addig nem engedjük szabadon, amíg az egész család esküt nem tesz rá, hogy az egész üggyről hallgat és a családot megerősíti.

VON WALTER

Esküt? Mit számít egy ilyen eskü, te idióta?

WURM

A *mi* esetünkben semmit, kegyelmes úr! De *ennek* az emberfajtnak a szemében mindent – És tessék észrevenni, milyen ragyogóan célhoz érünk ezen az úton mindketten – A lány elveszíti szerelmét és jóhírét. Az apja meg az anyja szelídebb húrokat pengetnek majd, ezek a sorcsapások alaposan megpuhítják őket, végül még irgalmas cselekedetnek tekintik, ha feleségül veszem a lányukat, és így visszaadom a becsületét.

VON WALTER

nevet, a fejét rázza

Jól van! megadom magam, te csirkefogó. Démoni hálót szőttél. A tanítvány túlszárnyalta mesterét – Már csak az a kérdés, *kinek* szóljon a levél? Kivel keverjük a lányt gyanúba?

WURM

Nyilván olyasvalakivel, aki fia döntése következtében mindent megnyerhet, vagy mindent elveszíthet.

VON WALTER

kis töprengés után

Én csak egy ilyet ismerek, a főkamarást.

WURM *megrántja a vállát*
Ha engem Luise Millernek hívnának, az illető távol esne az ízlé-
semtől.

VON WALTER De mért? Csodálatos ember! Ragyogó öltözékek – Ezervirág kölni
és pézsmailat lengi körül – minden ostoba szava egy marék ara-
nyat ér – ez ne nyűgözné le egy polgári szajha kényes ízlését?
Drága barátom! a féltékenység nem ilyen szőrszálhasogató!
Küldetek a marsallért.
csönget

WURM És mialatt excellenciás uram gondoskodik erről és a muzsikus
letartóztatásáról, én megyek és megfogalmazom az említett szerel-
meslevelet.

VON WALTER *írópultjához megy*
Amit átolvasásra idehoz nekem, amint elkészült vele.
*Wurm el. Von Walter leül, ír; egy komornyik jön; Von Walter föl-
kel és egy papírt ad neki*
Ezt a letartóztatási parancsot késedelem nélkül vidd el a bíróságra
– valaki más pedig menjen és kértesse ide a marsall urat.

KOMORNYIK A kegyelmes úr ebben a pillanatban érkezett meg.

VON WALTER Még jobb – de óvatosan kell az intézkedéseket végrehajtani, csak
semmi feltűnés.

KOMORNYIK Úgy lesz, excellenciás uram!

VON WALTER Értitek? Teljes csöndben!

KOMORNYIK Meglesz, excellenciás uram.
el

MÁSODIK JELENET

A miniszterelnök és az udvari marsall.

UDVARI MARSALL *sebbel-lobbal*
Csak átsuhanok, kedvesem! – Hogy él? Hogy boldogul? – Ma este
lesz a Didó, bámulatos opera – van benne egy grandiózusan spek-
takuláris tűzijáték – leég egy egész város – ugye eljön megnézni
ahogy ég? Nos?

VON WALTER Van elég tűzijáték a saját házamban, a végén még az egész dicső-
ségem a levegőbe röpül – A legjobbkor jött, drága marsall, mert a
tanácsát, aktív támogatását szeretném kérni egy olyan ügyben,
amely vagy mindkettőnket jobb helyzetbe hoz, vagy végleg tönkre-
tesz. Foglaljon helyet.

UDVARI MARSALL Ne ijesztgeessen, édesem.

VON WALTER Mint mondtam – vagy jobb helyzetbe hoz, vagy végleg tönkretesz.
Ön ismeri az őrnaggyal és a Ladyvel kapcsolatos elképzelésemet.
Azt is felfogja, hogy ez milyen elkerülhetetlen, ha boldogulásun-

kat szilárd alapokra akarjuk helyezni. De most minden össze-
omolhat, Kalb. Ferdinánd nem akarja.

UDVARI MARSALL Nem akarja – nem akarja – én már beszáguldottam a hírrel az egész várost. Másról se beszélnek az emberek, mint erről a nászról.

VON WALTER Most majd azt fogják mondani, hogy ön egy megbízhatatlan szélkelep. A fiam mást szeret.

UDVARI MARSALL Ön tréfál. Ez csak nem lehet akadály?

VON WALTER A lehető legnagyobb, amilyen önfejű.

UDVARI MARSALL Megörült, hogy eldob magától ekkora szerencsét? Vagy mi?

VON WALTER Kérdezze meg tőle, és hallgassa meg, mit felel.

UDVARI MARSALL Mon Dieu, de mit lehet erre felelni?

VON WALTER Hogy le akarja leplezni a bűnt az egész világ előtt, aminek révén mi ketten fölemelkedtünk – hogy följelent minket a hamis levelek és nyugták miatt – hogy mindkettőnket a vérpadra küld – ezt felelheti.

UDVARI MARSALL Ön megörült?

VON WALTER Ezt felelte. És már azon volt, hogy szándékát valóra váltsa – Erről a legnagyobb megalázkodás árán is alig tudtam lebeszélni. Erre mit tud mondani?

UDVARI MARSALL *birkaképpel*
Megáll az eszem.

VON WALTER Ez még elmegy. De ugyanakkor kémeim jelentik, hogy Bock főpohárnok ugrásra készen áll, hogy megkérje a Lady kezét.

UDVARI MARSALL Eszemet veszítem. *Kit* mondott? Von Bockot mondta? – Tudja talán azt is, hogy von Bockkal mi ketten halálos ellenségek vagyunk? És tudja-e azt is, hogy miért?

VON WALTER Most hallom először.

UDVARI MARSALL Drága szívem! Ha meghallja, kiugrik a bőréből – Talán még emlékszik arra az udvari bálra – most lesz huszonegy éve – tudja, amikor először táncoltunk angol táncokat és Merschaum gróf jelmezére csöpögött az egyik csillárról a forró viasz – Erre muszáj emlékeznie!

VON WALTER Ugyan, ki tudna ilyet elfelejteni?

UDVARI MARSALL Na ugye! És Amália hercegnő a tánc hevében elvesztette az egyik harisnyakötőjét – Erre hatalmas kavarodás támadt – von Bock meg én – akkor még apródok voltunk – négykézláb kúsztunk végig a báltermen a harisnyakötő után – én látom meg először – von Bock ezt észreveszi – von Bock ráveti magát, és kitépi a kezemből – még ilyet! – viszi a hercegnőnek, és szerencsésen elcsípi előlem a bókot – Erről mi a véleménye?

VON WALTER Impertinens alak!

UDVARI MARSALL Elcsípi előlem a bókot – Azt hittem, elájulok. Ilyen aljasság nincs a földön. – Végül megemberelem magam, közeledem Öfenségéhez és azt mondom: Legkegyelmesebb asszonyom! Von Bocknak jutott a szerencse, hogy Fenségednek a harisnyakötőt átnyújthatta, de aki először pillantotta meg a harisnyakötőt, annak jutalma a csönd és a hallgatás.

VON WALTER Bravó, marsall! Bravissimo!

UDVARI MARSALL És a hallgatás – De ezt még az utolsó ítélet napján is felrovom von Bocknak – aljas, csúszómászó, hízelkedő! – És ez még nem a vége – ahogy egyszerre vetődünk von Bockkal a padlóra a harisnyakötőért, von Bock a frizurám jobboldaláról az egész rizsport ledörzsöli, és ezzel tönkretett a bál hátralevő idejére.

VON WALTER És ez az ember veszi feleségül a Milfordot, és lesz az első személy az udvarban.

UDVARI MARSALL Kést szúr a szívembe. Lesz? Lesz? Mért lenne? Hol van ez megírva?

VON WALTER Mivel Ferdinánd fiam nem akarja, és más nem jelentkezett.

UDVARI MARSALL Hát nincs rá eszköze, hogy az őrnagyot döntésre kényszerítse? – Legyen bármilyen bizarr, vagy olyasmi, amihez csak végső kétségbeesésben fordul az ember! – Bármilyen megfelel, most nem lehetünk válogatósak, csak ezt a gyűlöletes von Bockot sikerüljön félreállítani!

VON WALTER Én csak *egy*et tudok, és ez öntől függ.

UDVARI MARSALL *Tőlem?* Mi lenne az?

VON WALTER Az őrnagyot a szerelmével összeveszíteni.

UDVARI MARSALL Összeveszíteni? Ezt meg hogy érti? – és hogy jövök én ehhez?

VON WALTER Nyert ügyünk van, ha sikerül a lányt befeketíteni a szemében.

UDVARI MARSALL Kenjünk rá valami *lopást*, vagy mi?

VON WALTER Ugyan dehogy! Ezt hogy hinné el? – hanem, hogy viszonya van valakivel.

UDVARI MARSALL És ki lenne ez a valaki?

VON WALTER Csakis *ön* lehet, báró.

UDVARI MARSALL Hogy én? Én? – Talán nemesi származású?

VON WALTER Már mért lenne? Micsoda ötlet! – Egy muzsikusz lány.

UDVARI MARSALL Tehát polgári származék? Akkor ki van zárva. Mi?

VON WALTER Mi van kizárva? Csacsiság! Kinek jutna eszébe, hogy egy csinos arcocskát az őseiről faggasson?

UDVARI MARSALL Gondoljon csak bele, házasember létemre? És az udvari reputációm?

VON WALTER Ja, az egészen más. Elnézést. Nem tudtam, hogy az ön szemében a *makulátlan erkölcsű ember* többet ér, mint a *befolyásos ember*. Beszéljünk másról.

UDVARI MARSALL   Legyen esze, báró. Nem úgy értettem.

VON WALTER   *fagyosan*
Nem – nem! Teljesen igaza van. Fáraszt ez az egész. Kiszállok.
Von Bocknak sok szerencsét kívánok a miniszterelnökséghez.
Másutt is van élet. Beadom a lemondásomat a hercegnek.

UDVARI MARSALL   És én? – Önnek könnyen jár a szája! Egy tudós koponya! De én –
Mon Dieu! Mi lesz *belőlem*, ha a herceg elbocsát?

VON WALTER   Tegnapi hír. Tavalyi divat.

UDVARI MARSALL   Könyörgöm drágám, arany csillagom! – Ezt verje ki a fejéből!
Mindenre kész vagyok.

VON WALTER   Kész a nevét adni egy randevúhoz, amit majd ez a Miller-lány
levélben javasol önnek?

UDVARI MARSALL   Legyen, ahogy Isten akarja. Kész vagyok.

VON WALTER   És leejteni úgy a levelet, hogy az ne kerülje el az őrnagy figyelmét?

UDVARI MARSALL   Mondjuk kimegyek a díszszemlére, ahol quasi véletlenül kirántom
a zsebkendőmmel.

VON WALTER   És eljátszani a lány szeretőjét az őrnagy előtt?

UDVARI MARSALL   Abszolument! Leszedem róla a keresztyizet! Elveszem a kis okton-
di kedvét attól, hogy az én szerelmi afférjaimba üsse az orrát.

VON WALTER   Akkor minden a tervek szerint halad. A levélnek még ma meg kell
íródnia. Önnek estefelé még el kell jönnie érte, és azért is, hogy
pontosítsuk az ön szerepét.

UDVARI MARSALL   Amint túl leszek a tizenhat viziten, amelyek mind abszolument
fontossággal bírnak. Bocsásson meg, ha most haladéktalanul a
távozás útjára lépek.
elmegy

VON WALTER   *csönget*
Számítok a dörzsöltségére, marsall.

UDVARI MARSALL   *visszaszól*
Mon Dieu! – Hiszen ismer.

HARMADIK JELENET

A miniszterelnök és Wurm.

WURM   A zenészt és a feleségét szerencsésen és minden feltűnés nélkül
letartóztattuk. Elolvassa most a levelet, excellenciás uram?

VON WALTER   *miután elolvasta*
Remek! Remek, titkár úr! A marsall is ráharapott! – Még az egész-
ség maga is gennyes leprává válna ettől a méregtől – Most rögtön
tegyünk ajánlatot az apának, és azon melegében a lánynak is.
különböző irányokba mindketten el

NEGYEDIK JELENET

Szoba Miller lakásán. Luise és Ferdinánd.

LUISE   Kérlek, hagyd abba. Én már nem hiszek a jövő boldogságban.
Összetört minden reményem.

FERDINÁND

Az enyém él és virul! Az apám dühös; minden fegyvert bevet majd ellenünk. Arra kényszerít, hogy eljátsszam a szívtelen fiú szerepét. Nem hallom meg többé a gyermeki kötelesség szavát. A düh és a kétségbeesés kikényszeríti belőlem az árulást, gyilkossága sötét titkát. A fiú hóhérkézre adja az apját. – A lehető *legnagyobb* a veszély – s csak a legnagyobb veszély készítheti szerelmemet ilyen hatalmas ugrásra – Figyelj, Luise – csak a szerelmemhez fogható hatalmas és merész gondolatom támadt – *Te, én és a szerelem!* – ebben a körben tán nincs benne az egész mennyország? vagy ehhez még egy negyedik dologra is szükséged van?

LUISE Most hagyd abba. Elég. Belesápadok abba, amit mondani akarsz.

FERDINÁND

Ha nem kérünk semmit a világtól, mért kolduljuk a tetszését? Mit ér ott a bátorság, ahol semmit sem nyerhetsz, de mindent elve-szíthetsz? – Ez a szempár talán nem ugyanoly lágyan tündököl, ha a Rajna, az Elba, vagy a Balti-tenger tükröződik benne? Az én hazám ott van, ahol Luisém szeret. Lábnymod a sivatagban jobban érdekel, mint a katedrális szülővárosomban – Talán hiányozni fog a nagyvárosok pompája? Bárhol legyünk is, a nap fölkel és lenyugszik – olyan színjáték ez, ami mellett eltörpül a legnagyobb szabásúbb művészet is. S ha majd Istent nem templomban imádjuk, az éj terül lelkesítő borzongással fölénk, a változó hold prédikál megbánást, s a csillagok meghitt gyülekezete velünk imádkozik. Kimeríthetjük szavakkal ezt a szerelmet? – Nekem egyetlen mosolyod évszázadokra elég, s az élet álma véget ér, mielőtt megérhetném, mit jelent ez a könnycsepp.

LUISE   És a szerelmeden kívül más kötelességed nincs?

FERDINÁND *átöleli*

A te nyugalmad számomra a legszentebb.

LUISE *nagyon komolyan*

Akkor hallgass és hagyj el – Van egy apám, akinek egyetlen lánya minden vagyona – holnap lesz hatvan éves – és biztos, hogy az elnök bosszúja utoléri. –

FERDINÁND *Luise szavába vág*

Ő is velünk jön. Nincs több kibúvó, szerelmem. Az értékeimet pénzzé teszem, apám nevére nagyobb összeget veszek föl. Egy rablót ki szabad fosztani, talán nem a haza vérdíjából lett akkora a vagyona? – Ha majd éjfél után *egy*et üt az óra, kocsi áll a ház elé. Ti felugrotok. És elszökünk.

LUISE   Apád átkával a fejünkön? – ez az átok, gondolj bele, amelyet, még ha gyilkos mondja is, mindig meghallgat az ég, de még a kerékbe-tört tolvajért is bosszút áll, nem gondolod, hogy minket, szöke-

vényeket, mint könyörtelen kísértet üldözne a föld egyik sarkától a másikig? – Nem, szerelmem! Ha csak aljasság árán tarthatlak meg, lesz erőm téged elveszíteni.

FERDINÁND

megdermed és komoran morogja maga elé
Valóban?

LUISE

Téged elveszíteni! – Végtelenül borzalmas gondolat – olyan szörnyű, hogy belepusztul a halhatatlan lélek is, és mindörökre lefagy arcáról a boldogság lángolása – Ferdinánd! téged elveszíteni! Az ember csak azt veszítheti el, ami az övé volt, de a te szíved a rangodhoz köt téged – Az én rád való igényem templomrablás lett volna, és most, borzongva, de lemondok rólad.

FERDINÁND

eltorzult arccal, alsóajkába harap
Lemondasz rólam.

LUISE

Nem! Nézz rám, drága Walter. Ne csikorgasd ilyen vadul a fogaidat. Gyere! Haldokló bátorságodat keltse új életre az én példám. Hadd legyek *én* ennek a pillanatnak a hőse – hadd adjam vissza az apának szökevény fiát – hadd mondjak le a kötelékről, mely szétfeszítené a polgári világ kereteit, és porig rombolná az általános örök rendet – *Én* vagyok a bűnös – gátlástalan, örült vágyakat hordoztam szívemben – ha már a boldogtalanság a *büntetésem*, legalább hadd maradjon meg az az illúzióm, hogy én hoztam meg ezt az *áldozatot* – meg akarsz fosztani ettől a gyönyörtől?

FERDINÁND

zavarában és dühében fölkap egy hegedűt és játszani próbál rajta
– Majd elszakítja a húrokat, összetöri a hangszert a padlón, és hangos nevetésbe tör ki

LUISE

Walter! Úristen! Mit csinálsz? – Szedd össze magad! – Ez az óra nagy lelkieztetést kíván – ez az óra *elszakít* minket. Neked van szíved, drága Walter. *Ismerem*. – Szerelmed forrón lüktet, mint az élet, és határtalan, mint a világegyetem – Ajándékozd egy arra érdekesebb, *tiszta* léleknek – nem lesz oka irigykedni legboldogabb sorstársára sem.

elfojtja könnyeit

Mi nem találkozhatunk többé – a nagyravágyó, csalódott lány magányos falak közt sírja el bánatát, könnyei nem érdekelnek senkit – Üres és kihalt a jövőm – De néha-néha, az elhervadt csokorból megcsap majd a múlt illata.

arcát elfordítva reszkető kezét nyújtja Ferdinándnak
Éljen boldogan, von Walter úr.

FERDINÁND

kábultságából magához térve felugrik
Én megszököm, Luise. Tényleg nem jössz velem?

LUISE

leül a szoba háttérében és kezébe temeti arcát
Kötelességem túrni és itt maradni.

FERDINÁND

Hazudsz, kígyó. Valami más köt ide.

LUISE

a legmélyebb belső szenvedéssel
Maradjon meg ebben a hitében – talán enyhítheti a nyomorúságát.

FERDINÁND

A hideg kötelesség szava a tüzes szerelemmel szemben! – Vegyem be ezt a mesét? A szeretőd köt ide, és jaj neked, de neki is, ha gyanúm beigazolódik.
gyorsan elmegy

ÖTÖDIK JELENET

Luise egyedül.

LUISE

egy darabig mozdulatlanul és némán ülve marad a széken, végül feláll, előrejön és félénken néz körbe

Hol maradnak a szüleim? – Apám azt ígérte, pár perc múlva visszajön, és már öt szörnyű óra telt el azóta – Ha valami baja esett – mi lesz velem? – Mért zihálok a félelemtől?

most lép Wurm be a szobába, és a háttérben marad anélkül, hogy Luise észrevenné

Nincs semmi – ez csak a lázas állapot borzongató idegjátéka – Ha a lelket átjárta a félelem, a szem mindenütt rémeket lát.

HATODIK JELENET

Luise és Wurm titkár.

WURM

közelebb jön

Jó estét, kisasszony.

LUISE

Jézusom! Ki az?

megfordul, észreveszi a titkárt és rémülten hátralép

Szörnyű! Szörnyű! A legsötétebb előérzetem válik a legijesztőbben valóra.

a titkárnak megvető pillantással

Talán az elnököt keresi? Már nincs itt.

WURM

Önt keresem, kisasszony.

LUISE

Csodálkozom, hogy nem a piactérre ment.

WURM

Mért pont *oda*?

LUISE

Hogy a menyasszonyát elhozza a szégyenpadról.

WURM

Miller kisasszony, hamisan vádol –

LUISE

elfojt egy választ

Mivel szolgálhatok?

WURM

Az apjától jövök.

LUISE

riadtan

Az apámtól? – Hol van az apám?

WURM

Ahol nincs szívesen.

LUISE Az Isten szerelmére! Ki vele! Rosszat sejtek. – Hol van az apám?
 WURM A toronyban, ha tudni akarja.
 LUISE *az égre vetett pillantással*
 Még ez is! És még ez is! – – A toronyban? És mért a toronyban?
 WURM A herceg így parancsolta.
 LUISE A herceg?
 WURM Aki az őt képviselő személy ellen elkövetett felségsértést –
 LUISE Hogy mit? Mit? Istenem!
 WURM Példásan kívánja megtorolni.
 LUISE Már csak ez hiányzott! Semmi más! – Igazán, de tényleg, a szívemnek az őrnagyon kívül volt még egy féltett kincse – ezt nem lehetett figyelmen kívül hagyni – Felségsértés! – Gondviselés! Ne hagyd elveszni, ne hagyd elveszni ingadozó hitemet! – És Ferdinánd?
 WURM Választhat Lady Milford vagy az apai átok és kitagadás között.
 LUISE Rettentő szabadság! – És mégis – mégis ő a boldogabb. Nincs apja, akit elveszítsen. Bár az is elég átok, ha az embernek *nincsen* apja! – Az apám felségsértő – a kedvesem a Ladyt választja, vagy az apai átkot és kitagadást – Igazán csodálatos! A tökéletes gazemberség is tökéletes – Tökéletes? Nem! valami még hiányzik – Hol az anyám?
 WURM A dologházban.
 LUISE *fájdalmas mosollyal*
 Akkor hát betelt! – Sorsom betelt, és most *szabad* vagyok – Megszabadultam a kötelességektől – a könnyektől – és az örömöktől. Megszabadultam a gondviseléstől. Már nincs egyikre se szükségem. *ijesztő hallgatás után*
 Tud szolgálni ezen kívül valamilyen újsággal? Mondja nyugodtan. Most már bármit elviselek.
 WURM Ami megtörtént, azt tudja.
 LUISE És ami csak ezután *jön*, azt nem?
újabb szünet, közben tetőtől talpig végigméri a titkárt
 Te szegény! A te szomorú hivatásod mellett kizárt, hogy elnyerd az üdvösséget. Épp elég szörnyű másokat boldogtalanná *tenni*, de még annál is *rémesebb* ezt előre *bejelenteni* nekik – vészt huhogni, nézni, ahogy vérző szívük a *szükségszerűség* vasnyársára döfve reszket, és a hívő lélek kételkedni kezd Istenben – Az Ég óvjon ettől! És ha egy tonna aranyat fizetnének neked a félelem minden cseppjéért – akkor se cserélnék veled – Mi jöhet még?
 WURM Nem tudom.
 LUISE Vagy úgy tesz *mintha* nem tudná? – Az üzenet kerüli a fényt, nem mer hangosan beszélni, de arcának síri csöndjéből előbukkan a kísértet – Van még valami? – Nem azt mondta az előbb, hogy a herceg *példásan* meg kívánja torolni? Ön mit nevez példásnak?
 WURM Ne kérdezzen többet.

LUISE Figyelj már! Te a hóhérhoz jártál iskolába. Különben honnan tudnád, hogy kell a pengét lassan, óvatosan végighúzni a vonagló testrészek előtt, és a félelmében rángó szívet kegyelemdöféssel ijesztegetni? – Miféle sors vár az apámra? Ha az, amiről nevetve beszámolsz, maga a halál, milyen lehet az, amit elhallgatsz? Mondd csak ki. Hadd kapjam meg egyszerre az egész pusztító adagot. Mi vár az apámra?

WURM Büneseti vádeljárás.

LUISE Az meg mi? – Tudatlan, gyermeki lélek vagyok, nem sokat értek ebből a félelmetes zsargonból. Mit jelent az a büneseti vádeljárás?

WURM Bíróság, ahol halálra ítélik.

LUISE *szilárdan*
Köszönöm!
gyorsan egy szomszédos szobába megy

WURM *meghökken*
Most meg mit akar? Csak nem akar ez a bolond? – A fenébe! Csak nem fogja magát – Sietek – felelek érte, nehogy kárt tegyen önmagában.
azon van, hogy utánamenjen

LUISE *visszajön, köpenyt terített magára*
Bocsásson meg, titkár úr. Bezárom a lakást.

WURM Hova ilyen sietősen?

LUISE A herceghez.
menni akar

WURM Hogy mi? *Hová?*
rémülten visszatartja

LUISE A herceghez. Nem hallja? A herceghez, aki apám élete és halála fölött ítélni akar – Nem! nem *akar* – ítélnie *kell*, mert néhány gonosztevő ezt akarja; hozzá, akinek az egész felségsértési perhez nincs több köze, mint hogy ő a felség, és hercegi kezével aláírhatja az ítéletet.

WURM *túlozva nevet*
A herceghez!

LUISE Tudom, min nevet – de nem számítok én ott könyörületre – Isten ments! csak undorra – hogy undorodni fognak a siránkozásomtól. Én úgy tudom, hogy az evilági nagyságok nem ismerik az emberi *nyomorúságot* – és nem is akarják megismerni. Hát majd én fölvilágosítom őt a nyomorúságról – a halál legdurvább színeivel festem le előtte a nyomorúságot – velőig hatoló, hátborzongató hangon üvöltöm el neki a nyomorúságot – és amikor már attól, amit hallott, az összes haja szála az égnek áll, a végén még egyszer a fülébe sikoltom, hogy halála óráján az összes földi isten tüdejéből hörgés szakadjon föl, és az utolsó ítélet napján egy szitában rázzák a királyokat a koldusokkal.
menni akar

WURM *rosszmájúan baráti*
Menjen csak, persze, menjen csak. Ennél nem is tehetne okosabbat. Azt tanácsolom, menjen el hozzá, és a szavamat adom, hogy a herceg teljesíti a kérését.

LUISE *hirtelen megdermed*
Hogy mondta? – Maga is ezt tanácsolja?
gyorsan visszajön
Hm? Mit akarok én? Csakis valami szörnyűség lehet, ha ez az ember is ezt tanácsolja – Honnan veszi, hogy a herceg teljesíti a kérésemet?

WURM Persze, nem *ingyen* teszi.

LUISE Nem ingyen? Milyen árat szabhat az emberségnek?

WURM A szép kérelmező is megfelel neki.

LUISE *megáll dermedten, aztán kiszakad belőle*
Jóságos ég!

WURM És *apjáért* cserébe, gondolom, ön sem tartja túl nagy árnak ezt a felségnek lerótt adót?

LUISE *föl-alá jár, magánkívül*
Úgy van! úgy van! Igaz! A nagy emberek védve vannak – saját bűneik sánca jobban védi őket az igazság elől, mint az arkangyalok kardja – segítsen rajtad az Úristen, apám! A lányod szívesen meghal, de vétkezni nem fog érted.

WURM Ez újdonság lesz szegény, elhagyatott embernek – „Az én Luisém volt az,” mondta nekem, „aki miatt a földre buktam. Az én Luisém is fog fölemelni.” – Sietek, kisasszony, hogy elvigyem a választ.
úgy tesz, mintha menne

LUISE *utánasiét, visszatartja*
Maradjon! maradjon! Türelem! Milyen fürge a sátánfajzat, ha embereket őrzíthet meg! – *Énmiattam* bukott a földre. *Én* fogom őt föl-emelni. Beszéljen! Adjon tanácsot! Mit tehetek? mit *kell* tennem?

WURM Csak *egy* mód van rá.

LUISE Mi lenne az a mód?

WURM És az apja is ezt kívánja –

LUISE Az apám is? – Miféle mód?

WURM Ön könnyűszerrel megteheti.

LUISE Nincs nehezebb a gyalázatnál.

WURM Az őrnagyot ismét szabaddá teszi.

LUISE Mondjon le a szerelméről? Csúfol, vagy mi? – Önként megtehetem *azt*, amire kényszerítenek?

WURM Nem így értettem, kedves kisasszony. Az őrnagynak kell, és ráadásul szabad akaratából visszalépnie.

LUISE Nem fog.

WURM Valóban úgy tűnik. Nem gondolja, hogy azért fordulunk önhöz, mert egyedül ön tud ebben segíteni?

LUISE Kényszeríthetem rá, hogy gyűlöljön?

WURM Próbáljuk meg. Foglaljon helyet.

LUISE *megriadva*
Ember! Mit forralsz?

WURM Üljön le. Írjon! Itt a toll, a papír és a tinta.

LUISE *a lehető legnyugtalanabban foglal helyet*
Mit kell írnom? Kinek kell írnom?

WURM Az apja hóhéréának.

LUISE Ha! Értesz hozzá, hogyan kell a lelket kínpadra vonni.
megragadja a tollat

WURM *diktál*
„Kegyelmes uram” –

LUISE *reszkető kézzel ír*

WURM „Már három elviselhetetlen nap múlt el azóta – múlt el azóta – hogy nem láttuk egymást.” –

LUISE *elakad, leteszi a tollat*
Kinek szól a levél?

WURM Az apja hóhéréának.

LUISE Istenem!

WURM „De ezért csakis az őrnagyot hibáztathatja – az őrnagyot – aki egész nap a nyakamon ül.” –

LUISE *felugrik*
Ez a legutolsó aljasság! Kinek szól a levél?

WURM Az apja hóhéréának.

LUISE *kezét tördelve jár föl-alá*
Nem! Nem! Nem! Micsoda zsarnokság, Istenem! Büntesd emberi mértékkel az embert, ha magára haragított, de engem miért préselsz két borzalom közé? Miért ringatsz a halál és a gyalázat között? Mért ülteted a nyakamra ezt a vérszívó ördögöt? – Csináljon, amit akar. Ilyet én nem írok le soha.

WURM *kalapja után nyúl*
Ahogy kívánja, kisasszony! Tegyen, ami tetszik.

LUISE *Tetszik, azt mondja? Tegyen, ami tetszik? – Te istentelen! Akassz egy szerencsétlen a pokol mélységes bugyra fölé, kíváncsi tőle bármit, káromold az Istent, és aztán kérdezd meg tőle, tetszik-e neki? – Mintha nem tudnád, hogy a szívet megkötik természetes hajlamai – De most már minden mindegy. Diktáljon tovább! Nem gondolkozom. Engedek a pokoli cselszövésnek.*
másodszor is leül

WURM „Egész nap a nyakamon ül” – Megvan?

LUISE Tovább! Tovább!

WURM „Tegnap itt járt a miniszterelnök. Olyan mulatságos volt látni, ahogyan a derék őrnagy a becsületedet védte.” –

LUISE Pazar, pazar! Csodálatos! – Tovább.

WURM „Úgyhogy inkább szépen elájultam – elájultam – nehogy hangosan elnevessem magam.” –

LUISE Jézusom!

WURM „De már nagyon elegendem van ebből a színjátékból – ebből a színjátékból – jó lenne most már véget vetni neki.”

LUISE *megáll, fölkel a helyéről, föl-alá járkál, fejét lehajtva, mintha valamit keresne a padlón; aztán visszaül, ír tovább*
„Véget vetni neki.”

WURM „Holnap szolgálatban lesz – Várjon, amíg el nem megy tőlem, és jöjjön a szokott helyre” – Megvan, hogy a „szokott helyre”?

LUISE Minden megvan!

WURM „A szokott helyre az ön szerető... Luiséjéhez”

LUISE Csak a címzés hiányzik.

WURM „Von Kalb udvari marsall úrnak.”

LUISE Édes Istenem! Ez a név ugyanolyan idegen fülemnek, mint a szívemnek ezek a gyalázatos sorok.
fölszall, hosszú ideig merev pillantással nézi az írottakat, végül kimerült, elhaló hangon adja át a titkárnak
Fogja, uram. A becsületed – Ferdinándom – életem minden gyönyörűsége, amit a kezébe adok – koldus lettem!

WURM Ugyan, dehogy! Ne csüggedjen, kedves kisasszony. Szívből együttérzek önnel. Talán – ki tudja? – Túl tudom tenni magam bizonyos dolgokon – De tényleg! Komolyan! Együttérzek önnel.

LUISE *merev és átható pillantást vet rá*
Ne folytassa, uram. Ezen az úton csak borzalom vár önre.

WURM *szeretné megcsókolni Luise kezét*
Feltéve, ha olyan édes, mint ez a kis kacsó – Nem igaz, drága kisasszony?

LUISE *méltósággal, ijesztően*
Amivel a nászéjszakán megfojtanalak, és boldogan hagynám, hogy kerékbe törjenek érte.
indulna, aztán gyorsan visszajön
Készen vagyunk, uram? Most már elrepülhet a galamb?

WURM Csak még egy apróság, kisasszony. Meg kell esküdnie előttem az összes szentségre, hogy ha kérdezik, ezt a levelet a saját akaratából írta.

LUISE Istenem! Istenem! még a Sátán művét is neked kell hitelesítened?
Wurm magával húzza Luisét

NEGYPEDIK FELVONÁS

Terem a miniszterelnök házában.

ELSŐ JELENET

Ferdinánd von Walter nyitott levéllel a kezében száguld be az egyik ajtón, a másikon keresztül egy komornyik érkezik.

FERDINÁND	Nem járt itt a marsall?
KOMORNYIK	Őrnagy úr, az elnök úr kéreti.
FERDINÁND	A francba! Azt kérdeztem, járt-e itt a marsall?
KOMORNYIK	A kegyelmes úr fent ül a kártyaasztalnál.
FERDINÁND	A kegyelmes úr lesz szíves, a pokolba is, azonnal idefáradni.

A komornyik el

MÁSODIK JELENET

Ferdinánd egyedül, átfutja a levelet, hol megdermed, hol őrvöngve rohangál fel-alá.

FERDINÁND Ez lehetetlen. Lehetetlen. Ez az angyali külső nem rejthet ilyen ördögi szívet. – – Hiába! hiába! Ha az ég minden angyala le is szállna az égből, hogy ártatlanságáért kezeskedjen – ha ég és föld, teremtés és teremtető összefognának, hogy ártatlanságáért kezeskedjenek – ez akkor is az ő *írása* – hihetetlen, iszonyatos árulás, amelyet még nem látott a világ! – Hát *ezért* ellenezte olyan kitartóan a szökést! – *Ezért* – ó, Istenem! most kinyílt a szemem, most lelepleződött előttem az egész színjáték! – *Ezért* mondott le szerelmemről olyan hőiesen, és a mennyei álarc már-már megtevéstett engem is!

átvágat a szobán, aztán elgondolkozva újra megáll

Hogy tudott így kiismerni! – A lelkem minden merész érzését, alig érezhető remegését, lángoló kitörését viszonzni tudta – követte leírhatatlanul finom, tűnékeny rezzenéseit – A könnyein át is tudott figyelni rám – Velem volt a szenvedély csúcsain, velem a szédítő zuhanásban – Istenem! Istenem! És közben csak pofákat vágott? Pofákat vágott? Ha a hazugság ilyen jól eltakar, hogy lehet, hogy még egy ördög se tudta behazudni magát a mennyországba? Mikor figyelmeztettem a szerelmünket fenyegető veszélyre, milyen meggyőzően színlelte, hogy elsápad, a kis kétszínű! Milyen méltósággal kerekedett apám pimasz gögje fölé, pedig abban a pillanatban is tisztában volt saját bűnösségével – Mi? Hiszen ő se állta ki az igazság próbáját – elájult a szélhámosnő. Maradtak még szavak az érzelemre? Egy kacér nő is el tud ájulni. Mivel igazolod az ártatlanságodat? – Kurvák is el tudnak ájulni.

Ő tudja, mit tett velem. Nyitott könyv voltam előtte. Amikor először elpirulva megcsókoltam, a szívem ott csillogott a szememben – és ő ne érzett volna semmit? csak élvezte, hogy milyen ügyesen behálózott? – Míg én boldog örületemben úgy képzeltem, hogy benne a mennyet ölelem, és legvadabb vágyaim hallgattak – nem volt más gondolatom, mint az örökkévalóság és ez a lány – Úristen! ő akkor nem érzett semmit? semmit, csak hogy sikerült a hadicsel? és gratulált magának a csáberejéhez? Halál, halál! Pusztulás és bosszú! Semmi mást nem érzett, csak hogy megcsalt?

HARMADIK JELENET

Az udvari marsall és Ferdinánd.

UDVARI MARSALL	<i>betipeg a szobába</i> Látni óhajtott, kedvesem –
FERDINÁND	<i>maga elé morog</i> A nyakadat óhajtom kitörni, te rohadék. <i>fennhangon</i> Marsall, ez a levél nyilván a díszszemlén esett ki a zsebéből – és én <i>gonosz nevetéssel</i> voltam a szerencsés megtaláló.
UDVARI MARSALL	Ön?
FERDINÁND	Egy mulatságos véletlen folytán. Most aztán rendezze számláját az éggel.
UDVARI MARSALL	Ön megijeszt, báró.
FERDINÁND	Olvassa csak! Olvassa! <i>eltávolodik a marsalltól</i> Ha már szeretőnek rossz vagyok, legalább kerítőnek legyek jó. <i>mialatt a marsall olvas, a falhoz lép és két pisztolyt akaszt le onnan</i>
UDVARI MARSALL	<i>az asztalra hajítja a levelet, és fel akar szívódni</i> A fenébe!
FERDINÁND	<i>karjánál fogva hozza vissza</i> Türelem, kedves marsall. Úgy vélem, kellemes hírt hoztam. Kérem a megtaláló jutalmát. <i>a pisztolyokat mutatja neki</i>
UDVARI MARSALL	<i>riadtan hátrálép</i> Legyen esze, kedvesem.
FERDINÁND	<i>erős, ijesztő hangon</i> Annyi bőven van, hogy tudjam, hogyan kell egy hozzád hasonló szélhámost a túlvilágra küldeni. <i>pisztolyt nyom a marsall markába, közben előveszi a zsebkendőjét</i> Itt ez a zsebkendő! Fogja meg a másik végét! – A szajhától kaptam.
UDVARI MARSALL	Zsebkendővégről? Megörült? Hova gondol?

FERDINÁND Fogd a végét, ha mondom! különben még mellélőnél, te nyámnyila! – Reszket, mint a nyárfalevél, a gyáva! Köszönd meg Istennek, te nyámnyila, hogy életedben először behatol valami a koponyádba.
a marsall szökni próbál
Lassan a testtel! Mindent a maga idejében.
utoléri és bereteszeli az ajtót

UDVARI MARSALL A szobában, báró?

FERDINÁND Veled kimenni a várárkon túlra? fölösleges – Gondold meg, drágám, idebent nagyobbat durran, és szerintem ez lesz az első visszhang, amit keltesz a nagyvilágban. – Lőj!

UDVARI MARSALL *megtörli a homlokát*
És így kockára akarja tenni drága, reményteljes fiatal életét?

FERDINÁND Lőj, ha mondom. Nekem nincs már dolgom itt ezen a földön.

UDVARI MARSALL De *nekem* annál több, kiváló barátom.

FERDINÁND *Neked*, te mamlasz? *Neked?* – Jó az *neked*, hogy akkor kapnak elő, ha más nincs kéznél? Hogy *egy* pillanat alatt hétszer nyílsz ki, hétszer csukódsz össze, mint a gombostűre szúrt pillangó? Hogy följegyzed, urad hányszor ment ki az árnyékszékre, és csak azért tart, te vén gebe, hogy rajtad köszörülje a nyelvét? Nekem így is jó, majd mutogatlak, mint egy ritka mormotát. Idomított majomként táncolsz az elkárhozottak üvöltésére, visszahozod, amit elhajítanak, haptákba állsz és udvari művészetteddel némi derűt lopsz az általános kétségbeesésbe.

UDVARI MARSALL Amit parancsol, uram! ahogy tetszik – csak el a pisztolyokkal!

FERDINÁND Úgy áll ott, mint a megtestesült fájdalom! – A teremtés hatodik napjának meggyalázása! – Mintha egy tübingeni ponyvaárus adta volna ki a Teremtőt rossz utánnyomásban! – Kár, nagy kár azért az egy uncia agyvelőért, amelyik ebben a hálátlan koponyában lappang valahol. Ez az egyetlen uncia a páviánból embert faragna, így viszont csak törtrésze az értelemnek – És *ezzel* osztozzam az ő szerelmén? – Szörnyeteg! Micsoda felelőtlenség! – Ez a fickó nem csábít rá, inkább elijeszt a büntől.

UDVARI MARSALL Hála legyen a magasságos örökkévalónak! Most már viccel.

FERDINÁND Hadd élje világát. A hernyónak kijáró tolerancia *őt* is megilleti. Ha meglátom, legfeljebb vállat vonok, és csodálom az ég okos gazdálkodását, amely még elhullott állatokkal és a föld szennyével is táplálja teremtményeit; a hollónak a bírósággal adat enni, az udvaroncnak a felség mocskát találja föl – Végül az ember elámul azon, hogy a Gondviselés rendőrsége még a szellemvilág vak csúszómászóit és tarantelláit is fizeti azért, hogy mérgeket kiövelljék. – De
újra feltámad dühe
az én virágomra ne másszon a féreg, különben
megragadja a marsallt és durván megrázza
így meg úgy, jó alaposan összerázom és szétapaszom.

UDVARI MARSALL *magában sóhajtozik*
Istenem! Lennék bárhol, csak ne itt, száz mérföldre innen, Párizsban, az aggok menhelyén, a bolondokházában, csak ne itt!

FERDINÁND Te rohadék! És ha már nem *szűz*? Rohadék! Te *élveztél*, ahol én *imádtam*?
egyre jobban belelovallja magát
Nyalakodtál, ahol én istennek tudtam magam?
hirtelen elhallgat, utána félelmetes hangon
Jobb volna neked, rohadék, a pokolra futni, mintsem hogy utolérjen haragom az égben! – Milyen messzire mentél a lánnyal? Vallod be!

UDVARI MARSALL Engedjen el. Mindent elmondok.

FERDINÁND Nyilván sokkal izgatóbb ezzel a lánnyal *üzekedni*, mint bárki más-
sal *égi* erényekkel *ékeskedni* – Ha kicsapongó lett, ha tényleg az,
akkor a lélek értéke lezuhan, és a kéj hamisítani tudja az erényt.
az udvarnagy szívéhez nyomja pisztolyát
Milyen messzire mentél vele? Meghúzzom a ravaszt, ha nem
vallod be!

UDVARI MARSALL Semmi nem történt – az égvilágon semmi. Csak egy perc türelmet.
Önt becsapták.

FERDINÁND Te mondd nekem, te mocsok! – Milyen messzire mentél vele?
Meghalsz, ha nem vallod be!

UDVARI MARSALL Mon Dieu! Istenem! Mondom már – csak hallgasson meg – Az
apja – A saját apja –

FERDINÁND *zordabbul*
Ő adta el neked a lányát? És milyen messzire mentél vele? Ki-
nyírlak, ha nem vallod be!

UDVARI MARSALL Ön őrjöng. Nem hallja, amit mondok. Sohasem találkoztam a
lánnyal. Nem is ismerem. Azt se tudom, kicsoda.

FERDINÁND *hátralép*
Nem találkoztál vele? Nem ismered? Azt se tudod, kicsoda? – A
Miller-lány már *elbukott* miattad; és most *egy* lélegzetre három-
szor megtagadod? – Tűnj a szemem elől, szájalmas figura!
a pisztollyal rásóz egyet, és kilöki a szobából
A te fajtádra nem pazarlom a puskaport!

NEGYEDIK JELENET

Ferdinánd arcán hosszú hallgatás után ijesztő gondolat jelenik meg.

FERDINÁND Elbukott! Igen, te szerencsétlen! – Én. És te is. Nagy isten! Ha én
elbuktam, te is elbuktál! – Bíró, aki a világ fölött ítélisz! Ne vedd
el tőlem! A lány az enyém. Én ezért a lányért a te egész világot
magam mögött hagytam, lemondtam a teremtett világ minden

csodájáról. Engedd át nekem. – Bíró, aki a világ fölött ítél! millió lélek nyöszörög utánad – fordítsd feléjük irgalmas tekintetét – és hagyj engem magamra, bíró, aki a világ fölött ítél!

rémisztően fonja össze két kezét

Mért fukarkodna a gazdag és vagyonos teremtmény egy lélekkel, aki ráadásul teremtményei közül a legutolsó? – A lány az enyém!

Egykor az istene voltam, most ördöge leszek!

rémítő pillantást vet az egyik sarokba

Egy örökkévalóságig a kárhozat közös kerekére feszítve – két szemünk egymásba fonódik – haja az égnek áll, égnek áll az enyém is – tompa nyöszörgésünk összeolvad – és elismételném gyöngéd-ségeimet, elénekelném az esküit – Istenem! Istenem! Félelmes lesz a nászunk – de örökre szól!

kisietne. Jön az elnök

ÖTÖDIK JELENET

A miniszterelnök és Ferdinánd.

FERDINÁND

visszahőköl

Ó – az apám!

VON WALTER

De jó, hogy itt találalak, fiam. Azért jövök, hogy egy kellemes hírt közöljek veled, olyasmit, drága fiam, ami egészen bizonyosan meg fog lepni. Nem ülnénk le?

FERDINÁND

sokáig mereven néz az apjára

Apám!

határozott mozdulattal odalép az apjához és megfogja a kezét

Apám!

megcsókolja a kezét és lerogy előtte

Ó, apám!

VON WALTER

Mi van veled, fiam? Állj föl. A kezed tűzforró és reszket.

FERDINÁND

heves, tüzes érzéssel

Bocsássa meg a hálátlanságomat, apám! Egy semmirekellő vagyok. Félreismertem a jóságát. Ön apaként a legjobbat akarta nekem – A jövőbe látott – Most már késő – Bocsásson meg! Bocsásson meg! Az áldását kérem, apám!

VON WALTER

ártatlan képet vág

Állj föl, fiam! Nem értem, mik ezek a rejtvények?

FERDINÁND

Az a Miller-lány, apám – Ön ismeri az embereket – A haragja igazságos volt, nemes és apaian együttérző – csak nagy apai igyekezetében nem találta a megfelelő módot – az a Miller-lány!

VON WALTER

Ne kínozz, fiam. Átkozom magam a szigorúságomért! Azért jöttem, hogy a bocsánatodat kérjem.

FERDINÁND

Tőlem bocsánatot kérni! Talán megátkozni! – Tiltakozása bölcsesség volt. Szigora pedig angyali részvét. – Ez a Miller-lány, apám –

VON WALTER Nemeslelkű, kedves leány. – Visszavonom elhamarkodott gyanúmat. Minden tiszteletemet megérdemli.

FERDINÁND *megrendülten ugrik fel*
Mi? ön is? – Apám! ön is? – Ugye, apa, ő maga az ártatlanság? – és hogy nagyon is emberi szeretni ezt a lányt?

VON WALTER Inkább mondd úgy: bűn őt nem szeretni.

FERDINÁND Hallatlan! Iszonyatos! – Ön, aki pedig úgy átlát az embereken! És őt ráadásul a gyűlölet szemüvegén át nézte! – Példátlan szélhámosság – Ez a Miller-lány, apám –

VON WALTER Méltó rá, hogy lányomul fogadjam. Tisztasága felér szememben akárhány össel, szépsége az arannyal. Elveim meghátrálnak a szerelmed előtt – Legyen a tiéd!

FERDINÁND *rettentő indulattal ront ki a szobából*
Még csak ez hiányzott! – Ég önnel, apám!
el

VON WALTER *utána megy*
Várj! Várj! Hova rohansz?
el

HATODIK JELENET

Pompás terem a Ladynél. Lady és Sophie jönnek.

LADY Beszéltél vele? Eljön?

SOPHIE Egy pillanat múlva itt lesz. Otthoni ruhában volt, és még gyorsan át akart öltözni.

LADY Ne mondj róla semmit – Csönd – úgy reszketek, mint egy bűnöző, mindjárt szembekerülök a boldog nővel, aki ijesztően ugyanúgy érez, mint én – És hogy reagált a meghívásra?

SOPHIE Előbb mintha megdöbrent volna, aztán elgondolkodott, nagy szemekkel nézett rám, és hallgatott. Már vártam a kifogásait, amikor egy olyan pillantással, ami nagyon meglepett, így felelt: Amit most úrnője parancsol, azt holnap én kértem volna tőle.

LADY *nagyon nyugtalanul*
Hagyj magamra, Sophie. Sajnálj, kérlek. Pirulok, ha csak egy hétköznapi nő, de ha több, akkor nem marad, csak a kétségbeesés.

SOPHIE De Milady – nem ilyen hozzáállással kell a riválisát fogadni. Jusson eszébe, ki maga. A születése, a rangja, a hatalma. Nem elég ilyen fantasztikusan kinézni, a szívében legyen még nagyszabásúbb, és még fantasztikusabb.

LADY *összezavarodva*
Mit fecseg ez a bolond össze-vissza?

SOPHIE *rosszmájúan*
 Talán véletlen, hogy épp ma ragyognak Miladyn a legdrágább
 briliánsok? Véletlen, hogy épp ma vette föl leggyönyörűbb ruhá-
 ját – hogy előszobájában csak úgy nyüzsögnek a huszárok és az
 apródok, és hogy a polgárlányt a palota legpazarabb termében
 fogadja?

LADY *föl és alá jár, tele keserűséggel*
 Ez szörnyű! Elviselhetetlen! Hogy egy nő a másik gyöngeségét
 ilyen hiúszemekkel figyeli! – De milyen mélyre, milyen mélyre
 süllyedtem én, ha bárki így átlát rajtam!

KOMORNYIK *jön*
 Miller kisasszony.

LADY *Sophie-nak*
 Ki innen! Tűnés!
fenyegetően, mert Sophie még tétovázik
 Ki innen! Nem hallod?
Sophie el, Lady keresztülmegy a termen
 Jó! Nagyon jó, hogy így fölhúztam magam! Pont ilyen akarok
 lenni!
a komornyikhoz
 Jöhet a kisasszony.
a komornyik kimegy, a Lady előkelően hanyag tartásban a
pamlagra veti magát

HETEDIK JELENET

Luisse Miller lép be félénken, és a Lady-től nagy távolságra megáll; a Lady háttal ül neki és egy ideig figyelmesen vizsgálja a szemben levő tükörben.

LUISE *kis szünet után*
 Kegyelmes asszony, várom a parancsát.

LADY *Luisse felé fordul és hűvösen, távolságtartóan éppen csak biccent a fejével*
 Vagy úgy! Maga az? – Ön nyilván az a – mondja már, kisasszony
 – mi is a neve?

LUISE *kissé érzékenyen*
 Apámat Millernek hívják, és a kegyelmes asszony az ő lányát
 hívatta.

LADY Persze! Persze! tudom már – a szegény muzsikuslány, akiről
 nemrég annyi szó esett.
kis szünet után maga elé
 Érdekes arc, de nem különösebb szépség –
hangosan, Luisénak
 Lépjen közelebb, gyermekem.
megint maga elé
 Kisírt szemek – hogy szeretem ezeket a szemeket!

megint fennhangon

Még közelebb – egészen közel – Jól látom, gyermekem, te félsz tőlem?

LUISE

nagy, határozott hangon

Nem, Milady. Én megvetem a tömeg véleményét.

LADY

maga elé

Nézzenek oda! Ez a pökhendi stílus, ez már a *fiútól* jön.

fennhangon

Beajánlották magát, kisasszony. Hogy művelt, és az élet dolgaiban sem járatlan. – Hát jó. Mindezt elhiszem – és semmi pénzért nem venném magamra, hogy hazugsággal vádoljam azt, aki ilyen melegen ajánlotta.

LUISE

Nem tudok senkiről, Milady, aki azzal fáradna, hogy nekem pártfogót keressen.

LADY

éllel

Kérdés, hogy a védenc vagy a pártfogó érdekében fárad-e?

LUISE

Ez nekem túl magas, asszonyom.

LADY

Rafináltabb, mint amilyennek a nyílt arca mutatja! Jól tudom, Luise-nak hívják? És hány éves, ha szabad kérdenem?

LUISE

Tizenhat múltam.

LADY

hirtelen fölláll

Tiszta sor! Tizenhat év! A szenvedély első lüktetése! – A még érintetlen zongorát felszentelő első ezüsthényű hang – Nincs ennél csábítóbb – Gyere, ülj ide, jót akarok neked, te kedves – És a fiú is most először szerelmes – Csoda, ha a hajnal *első* sugarai találkoznak?

nagyon barátságosan, megfogja Luise kezét

Eldöntött dolog, én megalapozom a szerencsédet, kedvesem – Nem, nem, ez csupán egy édes, korai, gyorsan múló álom.

megveregeti Luise arcát

Az én Sophie-m megházasodik. Szeretném, ha te lépnél a helyébe – Tizenhat év! Ez nem tarthat sokáig.

LUISE

tisztelettel megcsókolja a Lady kezét

Úgy köszönöm ezt a hízelt ajánlatot, Milady, mintha elfogadhatnám.

LADY

az előbbi fölháborodott hangnembe visszaesve

Nézzenek oda, micsoda úrinő! – A *maga* származásával minden kisasszony boldog lenne, ha ilyen állást találna magának – Mire vár, csillagvirágom? Túl finomak az ujjai a munkához? Vagy a csinos pofija miatt ennyire magabiztos?

LUISE

Az arcomról, asszonyom, éppolyan kevésbé tehetek, mint a származásomról.

LADY

Vagy azt hiszi, ez most már mindig így lesz? – Szegénykém, aki ezt a fejedbe ültette – bárki volt is –, az becsapta saját magát is, téged is. Ez az arcocská nem tűzben edzett arany. Amit a tükröd

olyan tartósnak és öröknek mutat, az csak a rátapadt aranypor, ami előbb-utóbb az imádód tenyerén marad – És *akkor* mihez kezdünk?

LUISE Sajnálni fogom az imádót, Milady, aki csak azért vett meg egy gyémántot, mert azt hitte, arany a foglalatja.

LADY *szándékosan elereszti a füle mellett*
A te korodban levő lánynak mindig két tükre van, az egyik az igazi, a másik a csodálója – az utóbbi kellemes hízelgése ellensúlyozza az előbbi nyers őszinteségét. Az egyik csúnya himlőhelyes arcot mutat, a másik mosolygó gödröcskékről beszél. Nagy gyerekek vagytok, a végén *ennek* is azt hiszitek el, amit a *másik* mondott, addig ugráltok ide-oda, míg föl nem cseréletek a kettőt egymással – Mit bámul úgy?

LUISE Bocsásson meg, nagyságos asszony – Csak megesett a szívem azon a csodálatosan tündöklő rubinton, amelyiknek fogalma sincs róla, hogy úrnője épp milyen éles szavakkal illeti a hiúságot.

LADY *elpirul*
Ne térjen el a tárgytól, kis szertelen! – A csinos alakján kívül mire számíthat, amiért nem fogadja el azt az egyetlen állást, ahol elszámíthatná a jómodort, megismerhetné a nagyvilágot, és megszabadulhatna polgári előítéleteitől?

LUISE És polgári ártatlanságomtól is, Milady?

LADY Gyerekes érv! Még a legszabadosabb férfi is félszegebb annál, semhogy valami illetlenséget elkövessen, hacsak nem mi magunk bátorítjuk erre. Mutassa meg, ki maga! Legyen tisztességes és tartózkodó, és állítom, hogy ifjúsága nem lesz kitéve semmilyen kísértésnek.

LUISE Asszonyom, hadd legyek bátor kételkedni ebben. Bizonyos hölgyek palotái például gyakran a legvadabb kicsapongásoknak adnak otthont. Ki feltételezné a szegény muzsikusz lányáról a hőstettet, hogy bár retteg a fertőzéstől, mégis hősieken odarohan, ahol tombol a pestisjárvány? Ki feltételezné még álmában is, hogy Lady Milfordot a saját lelkiismerete skorpióként mardossa, és hogy egy komoly összeget szán arra a nagyon előnyös befektetésre, hogy szégyenében bármikor elpirulhasson? – Nyíltan beszélek, asszonyom – El tudná viselni a tekintetemet, amikor szórakozni indul? És mikor hazatér? – Inkább azt kívánja majd, bár világok választanának minket el – Bár tengerek zúdulnának közénk! – Gondolja meg, Milady – eljön majd a kijózanodás perce, a *kimerültség* pillanata – mikor a megbánás kígyóként mardossa szívét, és *akkor* – milyen kín lenne a cselédje arcán azzal a *derűs nyugalommal* szembesülni, amivel az ártatlanság a tiszta szívet jutalmazza.

egy lépést hátrál

Még egyszer, kegyelmes asszony. Nagyon kérem, bocsásson meg.

LADY *nagy belső izgatottsággal jár-ke*
Kibírhatatlan, hogy így beszél velem! De még kibírhatatlanabb, hogy igaza van!

Luiséhez lép és mereven a szemébe néz

Kislány, nem jársz te túl az eszemen. A pusztá *véleményt* nem szokás ilyen izgatottan előadni. A te hűvös maximáid mögött szenvedélyes érdek lappang, ez teszi az *én* szolgálatomat különösen ellenszenvessé a szemedben – ez fűti át szavaidat – és én

fenyegetően

ki fogom deríteni, hogy mi az.

LUISE

nyugodtan és nemesen

És ha kiderítette? És ha, mikor a sarkával megvetően el akarja taposni a férget, az ráébred, hogy fullánkot is kapott a teremtőjétől, ha bántanak? – Nem félek a bosszújától, Lady – A hóhér kőpadjára feszített bűnös csak nevet a közelgő világvégén. Az én nyomorúságom már akkora, hogy az őszinteség sem ronthat rajta.

szünet után, nagyon komolyan

Ön ki akar engem emelni a porból, ahonnan származom. Nem szeretném most ezt a kétes nagylelkűséget darabokra szedni. Csak fölteszem a kérdést, vajon miből gondolta, hogy olyan primitív lény vagyok, aki pirul a származása miatt? Hogy képzelte, hogy úgy akarja a szerencsém megalapozni, hogy fogalma sincs, elfogadom-e az *ön* kezéből ezt a szerencsét? – Én megsemmisítettem vágyaimat, lemondtam a világ örömeiről, örökre. Én már a boldogságnak is megbocsátottam, hogy túl hamar jött. – Akkor mért hívja föl rá újra a figyelmemet? – Ha az Istenség is elrejtí sugarait a teremtményei előtt, hogy még legfőbb arkangyala se rettenjen meg önnön sötétségétől – az emberek miért akarnak olyan könnyörtelenül irgalmasak lenni? – Hogy van az, Milady, hogy az ön annyit magasztalt boldogsága a *nyomorúságtól* koldul irigységet és csodálatot? – Az ön gyönyöre csak akkor teljes, ha kétségbeesés veszi körül? – Akkor inkább hagyja, hogy megvakuljak, ez talán kibékíthet még barbár sorsommal – A parányi féreg egy csepp vízben is boldog, lubickol, mint a mennyországban, vidám és elégedett, egészen addig, amíg nem mesélnek neki a nagy óceánról, amelyben hajóhadak és bálnák játszadoznak! – Tényleg azt akarja, hogy *boldog* legyek?

kis szünet után hirtelen odamegy a Ladyhez, és meglepő módon azt kérdezi tőle

Ön boldog, Milady?

a Lady, mint akit szíveniütöttek, gyorsan otthagyja, Luise követi és a Lady szíve elé tartja a kezét

Olyan napfényes ez a szív, mint amilyen a helyzete? És ha most szívemet szívével, sorsomat sorsával kellene elcserélnem – és én, az én gyermeki ártatlanságomban – és lelkiismeretére apellálva – ha úgy kérdezném, mint az anyámat – vajon azt tanácsolná, hogy cseréljünk?

LADY

rendkívül felzaklatva veti magát a pamlagra

Ez hallatlan! Ezt nem hiszem el! Nem, kislány! Nem! Ez a nagyszabású gondolkodás nem veled született, és nem is az *apára* vall, ahhoz túl fiatalos. Ne hazudj. Egy *másik* tanítót hallok ki szavaidból –

- LUISE *finoman és élesen Lady szemébe néz*
Csodálkoznék, Milady, hogy csak most jutott eszébe a tanító, pedig az állást már korábban felajánlotta.
- LADY *felpattan*
Ez kibírhatatlan! – Legyen! mivel úgysem tudok megszökni előled. Ismerem őt – mindent tudok – többet, mint amit tudni szeretnék.
hirtelen megáll, aztán olyan hevesen, ami már-már őrvongássé fokozódik
De próbáld csak meg, te szerencsétlen – próbáld őt továbbra is szeretni, vagy azt, hogy ő téged szeressen – Mit beszélek? – Próbáld meg csak gondolni is rá, vagy, hogy ő gondoljon rád – Én hatalmas vagyok, te szerencsétlen – rettenetes vagyok – Az élő Istenre mondom! elvesztél!
- LUISE *állhatatosan*
Menthetetlenül, Milady, ha kényszeríteni tudja rá, hogy önt szeresse.
- LADY Értlek én – de engem nem *kell* szeretnie. Én legyőzöm ezt a gyalázatos szenvedélyt, az enyémet a szívembe fojtom, a tiedet eltiprom – hegyeket és szakadékokat hajítok közétek; fúriává válok a mennyetekben; csók közben a nevem hallatára szétrebbentek, mint a bűnösök, ha kísértetet látnak; azt akarom, hogy míg ő átölel, virágzó, ifjú alakod száradjon rozzant múmiává – Én nem lehetek vele boldog – de *te* se legyél az – Tudd meg, te szerencsétlen! Mások boldogságát tönkretenni is boldogság.
- LUISE Ettől a boldogságtól már megfosztották, Milady. Ne rágalmazza saját szívét. Nem lenne képes végrehajtani, amivel itt most fenyegetőzik. Nem lenne képes meggyötörni valakit, aki ön ellen nem követett el mást, csak azt, hogy ugyanazt érezte, amit ön – De szeretem ezért a fellobbanásáért, Milady.
- LADY *aki közben összeszedi magát*
Hol vagyok? Hol tartottam? Mit árultam el? És *ki* előtt? – Ó, Luise, te nemes, nagy, isteni lélek! Bocsáss meg egy őrvongónek – Hajad szálát se görbíteném meg, gyermekem. Kérj! Követelj! A tenyeremen viszlek, a barátnőd, a nővéred akarok lenni – Szegény vagy – Ide nézz!
néhány briliánst vesz le
Eladom ezeket az ékszereket – az összes ruhámat, lovaimat, hintóimat – legyen a *tiéd* minden, csak mondj le róla!
- LUISE *megütközve hátrál*
Vajon most gúnyolódik a kétségbeesésesen, vagy tényleg semmit nem tud arról a barbárságról, amit ellenünk elkövettek? – Hisz akkor még a hősnő szerepét eljátszva a tehetetlenséget érdemmé formálhatom.
egy ideig gondolataiba süppedve áll, aztán odalép a Ladyhez, megragadja a kezét, mereven és jelentőségteljesen nézi
Vegye el, Milady! – *Szabad akaratomból* mondom le a férfiről, akit pokoli karmokkal téptek ki vérző szívemből. – Talán nincs vele tisztában, Milady, de *ön* két olyan szerelmes egét rombolta szét, két olyan szívet szakított el egymástól, akiket *Isten* egybe-

kötött; széttiporta Isten egy teremtményét, aki ugyanolyan *drága* volt a szemében, mint ön, akit Isten ugyanúgy boldogságra teremtett, mint önt, aki ugyanúgy dicsérte őt, mint ön, és aki őt soha többé nem fogja dicsérni. – Lady! a Mindenható fülébe hatol az eltaposott féreg utolsó sikolya is – Nem nézi közömbösen, ha a rábízott lelket gyilkolják! Ő most már az *öné*! Vegye csak el, Milady, most rögtön! Fusson a karjai közé! Rángassa őt az oltár elé – Csak azt az egyet ne felejtse el, hogy az esküvői csókjuk közé egy *öngyilkos szelleme* tolakszik – Isten irgalmas lesz – én már nem látok más kiutat.

kirohan

NYOLCADIK JELENET

A Lady egyedül, magánkíviül, mint aki súlyos megrázkódtatáson esett át, mereven bámulja az ajtót, amelyen keresztül a Miller-lány sietve távozik; végül magához tér kábulatából.

LADY

Mi volt ez? Mi történt velem? Miket beszélt ez a szerencsétlen? – Egek, még mindig fülemben visszhangzanak félelmetes, súlyos szavai: *Vegye csak el! – Kit, te szerencsétlen? halálhörgésed ajándékát – kétségbeesésed hátborzongató örökségét? Istenem! Istenem! Ilyen mélyre süllyedtem volna – oly hirtelen zuhantam le büszkeségem trónjáról, hogy most kiéhezetten csak a morzsára várok, amit haláltusájában egy koldus nagylelkűen odavet nekem? – Vegye csak el! És ezt valami olyan hangon mondta, és úgy nézett rám közben – Hah! Emília! Talán ezért léptél túl nemed korlátain? Ezért vigyáztál régi és dicső angol nevedre, hogy *becsületed* fennhéjázó épülete leomoljon egy kis gyámoltalan polgárlány tisztasága előtt? – Nem, nem, szerencsétlen és büszke lány! Nem és nem! – Emilia Milfordot meg lehet *szégyeníteni* – de *rágalmazni* nem engedem! Nekem is van erőm a lemondásra.*

fenséges léptekkel jár fel és alá

Tűnj el most lágy, asszonyi szenvedély! – Ég veled, szerelem aranyló, édes álma – Nagylelkűség, te légy a vezérem! – Ez a pár elveszett, ha Milford nem mond le igényéről, és nem képes a herceg szívében is kioltani a szenvedélyt!

szünet után, élénken

Bekövetkezett! – Elhárult a szörnyű akadály – a herceg és köztem elszakítva minden kötelék, kitépve szívemből az őrzöngő szerelem! – A karjaid közé vetem magam, tiszta élet! – Fogadd el bűnbánó lányodat, Emiliát! – Hm! mily jó is ez! Milyen könnyűnek! milyen fölszabadultnak érzem máris magam! – Hatalmasan, mint a lebukó nap, gördülök alá fenségem csúcsáról, egyszerre hal meg bennem az uralkodónő és a szerelmes ember, büszke száműzetésembe csak *szívemet* viszem magammal.

elszántan az íróasztalhoz megy

Most rögtön meg kell lennie – itt helyben, mielőtt a drága fiú vonzása miatt ki nem újul a véres harc szívemben.

leül és írni kezd

KILENCEDIK JELENET

Lady. Egy komornyik. Sophie, később az udvari marsall, végül szolgálk.

KOMORNYIK Von Kalb udvari marsall várakozik az előszobában a herceg megbízásából.

LADY *az írás hevében*
Szépen hasraesik a hercegi marionettfigura! Hát nem jópofa? Ez annyira mulatságos, hogy majd szétdurran tőle az a fenséges kobakja! – Fölbolydul az összes udvari léhűtő – az egész ország erjedésnek indul.

KOMORNYIK és SOPHIE A marsall, Milady –

LADY *megfordul*
Kicsoda? Mi? – Annál jobb! Az ilyenek azért vannak a világon, hogy öszvérként szállítsák a híreket. Hadd jöjjön.

KOMORNYIK *el*

SOPHIE *aggodalmasan közeledik a Ladyhez*
Ha nem kéne attól félnem, Milady, hogy túl nagy merészségnek fogja tartani –
a Lady hevesen ír tovább
A Miller-lány magánkívül rohant el – Asszonyom teljesen fölhevült – Magában beszél –
a Lady tovább ír
Ez az egész olyan ijesztő – Mi történik itt?

UDVARI MARSALL *belép, a Lady hátának ezerszer is meghajol; mivel a Lady nem vesz róla tudomást, közelebb jön, megáll a Lady széke mögött, próbálja elkapni ruhája szegélyét, és egy csókot nyom rá, félénken suttog: Legkegyelmesebb őfelsége –*

LADY *miközben beporozza a levelet, és átfutja, amit írt*
A legsötétebb hálátlanságot veti majd a szememre – Hogy milyen elhagyatott voltam. Hogy ő kiemelt a nyomorból – A nyomorból? – Borzalmas csere! – Tépd össze az adóslevelet, csábító! Már kamatostul megfizettem a sírig tartó szégyenemmel.

UDVARI MARSALL *miután hiába próbálkozik Lady mindkét oldalán*
Milady kissé indiszponáltnak tűnik – kénytelen leszek merészségre vetemedni.
nagyon hangosan
Legkegyelmesebb őfelsége küld azzal, hogy megkérdezzem Miladyt, vajon ma este kerti mulatság legyen, vagy német bohózat?

LADY *nevetve föláll*
Az egyik a kettő közül, angyalom – Addig is kérem adja át ezt a levélkét hercegi urának, desszert gyanánt!
Sophie-nak
Te meg, Sophie, parancsold meg, hogy fogjanak be, és az egész személyzetet hívd össze ebbe a terembe –

SOPHIE *rémülten távozik*
Jézusom! Rosszat sejtek! Mi lesz ebből?

UDVARI MARSALL Rakoncátlankodnak az idegei, kedves asszonyom?

LADY Legalább nem kell többet hazudni – Hurrá, udvari marsall úr! Megüresedik egy állás. Nagy nap ez a kerítőknek!
amikor a marsall gyanakvó pillantást vet a cédulára
Olvassa csak, olvassa! – Azt akarom, hogy a levél tartalma ne maradjon titokban.

UDVARI MARSALL *olvassa, közben a Lady szolgálai gyülekeznek a háttérben*
„Legkegyelmesebb uram,
Az a szerződés, melyet ön könnyelműen megszegett, *engem* sem kötelezhet tovább. Szerelmem feltétele az egész ország boldogsága volt. Három évig tartott a csalás. Most lehullt a kötés a szememről. Gyűlölöm az olyan nagylelkű ajándékot, mely alattvalók könnyétől nedves. – Szerelmét, amit én már nem tudok viszonzni, ajándékozza síró országának, és tanulja meg egy *angol hercegnőtől*, hogyan gyakoroljon saját, *német* népével szemben irgalmat. Egy óra múlva túl leszek a határon.
Johanna Norfolk.”

A SZOLGÁK *döbbenet sutognak egymás között*
Túl lesz a határon?

UDVARI MARSALL *a levelet rémülten teszi le az asztalra*
Az ég óvja ettől, drága asszonyom! A levél átadója legalább annyira a nyakát törheti, mint aki írta.

LADY Az már legyen a te gondod, aranyember – Sajnos jól tudom, hogy te, meg a hozzád hasonlók már attól is fulladoznak, ha csak elkárogják azt, amit más csinált! – *Én azt tanácsolom*, a levelet süssék egy pástétomba, és így a felség a tányérján találhatna rá –

UDVARI MARSALL Ciel! Micsoda vakmerőség! – Kérem, mérlegelje, kérem, fontolja meg, milyen disgrace-nek teszi ki magát, Lady!

LADY *az összegyűlt szolgasereghez fordul és a legnagyobb megindultsággal mondja a következőket*
Döbbenet álltok, barátaim, és szorongva várjátok, hogyan oldódik meg a rejtély? – Gyertek közelebb, kedveseim! – Megbízható, meleg szívű szolgák voltatok, szemembe néztetek, nem az erszényembe; a szolgálat volt a szenvedélyetek, dicsérő szavam a büszkeségetek! – Milyen szomorú, hogy épp életem legsötétebb napjaiban voltatok a legboldogabbak!
szemében könnyel
Elbocsátlak, gyermekeim – Lady Milford nincs többé, Johanna von Norfolk túl szegény ahhoz, hogy adósságát kifizesse – Kincstárnokom majd szétszítja ládikáim tartalmát köztetek – a palota a hercegé marad – Köztetek a legszegényebb is gazdagabban távozik innen, mint az úrnője.
nyújtja a kezét, amit mind, egymás után szenvedélyesen megcsókolnak
Tudom, mit éreztek, kedveseim – Ég veletek! Ég veletek örökre!

a meghatottság érzésével küzdve összeszedi magát

Úgy hallom, a kocsi előállt.

kitépi magát a szolgák közül, menne, de az udvari marsall elállja az útját

Te száanalomra méltó férfiú, te még mindig itt vagy?

UDVARI MARSALL

aki egész idő alatt a szellemi csőd kifejezésével nézi a levelet

És ezt a levelet adjam a legfelségesebb fejedelemnek a legsajátabb kezeibe?

LADY

Te száanalomra méltó férfiú! a legsajátabb kezeibe, igen, és a legsajátabb füleibe jelentsed, hogy mivel mezítláb nem zarándokolhatok Loretóba, napszámért dolgozom majd, hogy megtisztuljak a gyalázattól, hogy uralkodtam fölötte.

Kisiet. A többiek izgatottan szétszélednek.

ÖTÖDIK FELVONÁS

Alkonyi fény, a muzsikuskházának egyik szobájában.

ELSŐ JELENET

Luise némán és mozdulatlanul ül a szoba legsötétebb zugában, fejével karjára borul. Nagy és mély csönd után Miller jön kézilámpással, szorongva világít körbe a szobában, de Luisét nem veszi észre, majd a kalapját és a lámpást az asztalra teszi.

MILLER   Itt sincs. Nincs itt se. – Minden utcán végigmentem, minden ismerősnél jártam, minden kapuban érdeklődtem – A gyermekemet nem látta senki.

hallgatás után

Csak türelem, te szegény, boldogtalan apa. Várj holnap reggelig. A te egyetlenedet talán partra mossa majd a víz – – Istenem! Istenem! Vagy talán túlságosan is istenítettem ezt a gyermeket? – Kemény a büntetés. Égi atyám, nagyon kemény! Nem zúgolódom, égi atyám, de a büntetés nagyon kemény.

komoran egy székre veti magát

LUISE *megszólal a sötét sarokból*

Igazad van, szegény öreg! Tanulj meg veszíteni.

MILLER *felugrik*

Te vagy az, gyermekem? Te vagy? – De miért ilyen magányosan, a sötétben?

LUISE Nem vagyok magányos. Mikor ilyen szépen besötétedik körülöttem, akkor jön hozzám a legjobb társaság.

MILLER   Az ég óvjon attól! Csak a lelkifurdalás az éji bagoly társa. Csak a
bűnök és rossz szellemek kerülnek a fényt.

LUISE Meg az *örökkévalóság*, ami ilyenkor tanuk nélkül beszél a lélekkel.

MILLER   Kislányom! Kislányom! Miféle beszéd ez?

LUISE *fölkel és előre jön*

Kemény csatát vívtam. Tudod te azt, apám. Isten adott erőt. A harc eldőlt. Apa! A nőkről azt mondják, gyöngék és törékenyek. Ne hidd ezt többé. Ha pókot látunk, összerázkódunk, de a feketén rothadó szörnyű enyészetet vidáman öleljük magunkhoz. Csak mondom, apa, hogy tudd. A te Luisédnak jókedve van.

MILLER Tudod mit, lányom! Inkább bőgnél! Az jobban tetszene.

LUISE De én túljárok az eszén, apa! Én úgy becsapom a zsarnokot! – A szerelem ravaszabb a gonosznál, és bátrabb is – ezt nem tudja azt a szomorú csillagot viselő férfi – Csak addig furfangosak, míg az ész beszél; de ha a szív is közbeszól, a gonoszok megbutulnak. – Hogy esküvel pecsételte meg a csalást? Az eskü, apa, az élöket

megköti, de a halálban elolvad a szentség, ha vasból van is. Ferdinánd tudni fogja, kicsoda az ő Luiséja. – Elvinnéd ezt a levelet, apa? Lennél olyan jó?

MILLER

Kinek, lányom?

LUISE

Furcsa kérdés. A végtelen világ és a szívem együtt sem elég tágas, hogy elférjen benne, amit *róla* gondolok – Ugyan ki másnak írhatnék én?

MILLER

nyugtalanul

Figyelj, Luise! Én felbontom ezt a levelet.

LUISE

Ahogy akarod, apa – de nem leszel tőle okosabb. A betűk úgy hevernek benne, mint a jéghideg hullák, csak a szerelmes tekintete tudja feléleszteni őket.

MILLER

olvas

„Elárultak téged, Ferdinánd! – Példátlan gonosztett tépte szét szívünk szövetségét, de egy szörnyű eskü megköti nyelvemet, és apád mindenhová besúgókat állított. De ha van bátorságod, kedvesem – én tudok egy harmadik helyet, ahol eskü nem kötelez többé, és ahová a hallgatózók sem járnak.”

Miller megáll az olvasásban és komolyan Luise szemébe néz

LUISE

Mért nézel így rám? Olvasd csak végig, apa.

MILLER

„Légy bátor végigmenni a sötét utcán, ahol nem világít más, csak a te Luiséd, és az Isten – Gyere el, egészen a szerelemig, hagyd otthon a reményt, a benned égő kívánságokat; csak a szívedet hozd el, semmi mást. Ha kész vagy rá – indulj, mikor a harang tizenkettőt kongat a karmeliták tornyában. Ha félsz – húzd át vastagon neved mögött a férfi szót, hiszen egy lány megszégyenített.”
Miller leteszi a levelet, hosszú, fájdalmasan merev pillantással néz maga elé, végül szembefordul Luisével és csöndes, megtört hangon kérdezi

És mi volna ez a harmadik hely, lányom?

LUISE

Nem ismered? Tényleg nem ismered, apa? – Furcsa! Pedig nem lehet eltéveszteni. Ferdinánd meg fogja találni.

MILLER

Hm! Beszélj világosabban.

LUISE

Épp nem jut eszembe semmi kellemes szó rá – Ne ijedj meg apa, ha csúnya szót fogok használni. Ez a hely – Ó, mért nem talál föl a szerelem szavakat! a legszebb nevet biztosan ennek adná. A harmadik hely, drága édesapám – de kérlek, ne vágj a szavamba – az a harmadik hely, az a *sír*.

MILLER

a székhéhez támoanyag
Jézusom!

LUISE

odamegy hozzá, és megtartja

Apa, kérlek, ne! Csak a szó borzongató – ha ettől eltekintesz, a sír csak nászágy, melyre a hajnal arany szőnyeget terít, és a tavasz hint rá virágfüzéreket. Csak a rettegve síró bűnös lélek gyalázza csontváznak a Halált; valójában bájos és aranyos gyermek, piros-

pozsgás, mint amilyennek a szerelem istenét festik, csak nem olyan alamuszi – csendes, szolgálatkész szellem, aki az elfáradt vándor lelkének a karját nyújtja a idők sírgödre fölött, kitárja előtte az örök fenség tündérpalotáját, barátságosan bólint, és eltűnik.

- MILLER Mire készülsz, lányom? – Te kezdet akarsz emelni önmagadra.
- LUISE Kérlek, ne így mondd, apa. Csak kilépek egy társaságból, amelyik úgysem kér belőlem – és egy olyan helyre röppenek, ami már úgy hiányzik – ez talán bűn?
- MILLER Az öngyilkosság a legocsmányabb bűn, kislányom – az egyetlen bűn, amit meg sem bánhatsz, mert a halál és a gonosztett egybe mosódik.
- LUISE *dermedten megáll*
Iszonyú! – De az nem megy ám olyan gyorsan. Majd a folyóba ugrom, apa, és miközben *süllyedek*, irgalomért könyörgök a Mindenhatónak.
- MILLER Ez olyan, mintha akkor bánnád meg a lopást, miután a zsákmányt már biztonságba helyezted. – Lányom! Lányom! Vigyázz, ne üzz gúnyt Istenből, épp amikor a legnagyobb szükséged van rá. Jaj, hova jutottál, hova jutottál! – Abbahagytad az imádkozást, és a könyörületes Isten levette rólad a kezét.
- LUISE *Szeretni*, az talán bűn, apa?
- MILLER Ha szereted Istent, a szeretetben sem juthatsz el soha a bűnig – Mélyre nyomtál engem, egyetlenem! mélyre, mélyre, talán a síromig. – De nem akarom én is nehezíteni a szívedet – Lányom! az előbb mondtam valamit. Azt hittem, egyedül vagyok. Kihallgattál; mért tartsam továbbra is titokban? A bálványom voltál. Figyelj, Luise, ha még át tudod érezni egy apa érzéseit – A mindenem voltál. Nem csak a tiéd az, amit így el akarsz tékozolni. Így én is mindent elveszítetek. Látod, már őszül a hajam. Lassan eljön az az idő nálam is, amikor mi, apák, használni szeretnénk a tőkét, amit gyermekeink szívébe fektettünk be – Most ki akarod csalni tőlem, Luise? Szépen meglógsz apád egész vagyonával?
- LUISE *forró meghatottsággal csókolja meg apja kezét*
Dehogyan, apa. A legnagyobb adósodként távozom a világból, és az örök életben kamatostul fizetek vissza mindent.
- MILLER Csak nehogy elszámítsd magad, gyermekem.
nagyon komolyan és ünnepélyesen
Találkozunk mi ott egyáltalán? – – Látod! Hogy elsápadtál! – Az én kis Luisém bizonyára magától is megérti, hogy abban a másik világban nem biztos, hogy utolérem, mert én nem sietek oda olyan hamar, mint ő.
Luise egész testében borzongva apja karjába omlik – Miller forrón magához öleli, és kérlelő hangon folytatja
Lányom! Kicsi lányom! Elbukott, talán már el is veszített lányom! Vedd komolyan apád figyelmeztetését! Én nem tudok rád vi-

gyázni. Ha elveszem tőled a kést, megölheted magad egy kötőtűvel is. Ha eldugom előled a mérget, megfojthatod magad egy gyöngysorral is. – Luise – Luise – én csak *figyelmeztetni* tudlak – Hát ott tartasz már, hogy a hűtlen kísértőt csak az idő és örökkévalóság közötti rettentő hídon tudod lerázni? Oda mernél lépni a Mindenható trónja elé azzal a hazugsággal: *Hozzád* jöttem, Teremtőm – és közben halandó bálványodat keresed bűnös tekintetteddel? – És ha képzeleted törékeny ura, aki hozzád hasonló féregként tekereg bírád lábainál megingásod pillanatában, rácăfol istentelen bizalmadra és hazugságodat leleplezve megcsalt reményeidet arra az örök irgalomra bízva, amit a nyomorult még magának is alig tud kikönyörögni – akkor mi lesz?

nyomatékosabban, hangosabban

Akkor mi lesz, te boldogtalan?

erősebben szorítja magához, egy ideig merev és átható pillantással nézi, aztán gyorsan otthagyja

Én már semmit sem értek –

főlemelt jobbkézszel

nem állok jól, örök bíró, ezért a lélekért többé. Tégy, amit akarsz. Hozd meg áldozatodat karcsú ifjúd oltárán, hadd ujjongjanak az ördögök, és hátráljanak meg a jó angyalok – Rajta! Kövess el minden bűnt, ezt is, az utolsót, a legszörnyűbbet is, és ha még ez sem elég súlyos, akkor az én átkom nyomja le majd a mérleget – Itt egy kés – szúrd a szívedbe és

miközben zokogva el akar rohanni

szúrd az apád szívébe is!

LUISE

felugrik és utána siet

Állj meg! Állj meg! Édesapa! – lám, a gyöngédség barbárabb kényszerítő erő, mint a zsarnok haragja! – Mit tegyek? Nem bírom! Mit kell tennem?

MILLER

Ha az őrnagyod csókjai forróbban égetnek, mint apád könnyei – halj meg!

LUISE

magával vívott gyötrelmes harc után, egyfajta elszántsággal

Apa! Itt a kezem! Nem fogom – Istenem! Istenem! Mit teszek? Mit akarok? – Apám, esküszöm – jaj, jaj nekem! Bűnös vagyok, bármit is teszek! – Legyen úgy, apám! – Ferdinánd! – Isten lenéz rám! – Megsemmisítem hát utolsó emlékét is.

széttépi a levelet

MILLER

örömittasan borul Luise nyakába

Ez az én lányom! – Fel a fejfel! Egy szeretőtől megszabadultál, ezzel szemben boldoggá tettél egy apát.

nevetve-sírva öleli Luisét

Kicsi lány! Kicsi lány! Nem érdemeltem meg ezt a napot! Isten tudja, hogy nekem, rossz embernek, miért jutott egy ilyen angyal! – Drága Luisém, mennyországom! – Nem sokat értek a szerelemhez, de hogy micsoda kín lehet lemondani róla – azt én is fel tudom fogni.

LUISE Csak menjünk el erről a vidékről, apa – El a városból, ahol a játszópajtásaim kigúnyolnak, ahol jóhírem örökre odavan – Menjünk el innen messzire, itt mindenhol az elveszett boldogság nyomait látom. Menjünk innen, ha csak egy mód van rá –

MILLER Ahová akarod, kislányom. A kenyér Isten segítségével mindenütt megterem, de fülek is teremnek, ha hegedülök. Igen! hagyjuk itt ezt a helyet – Majd lantra írom a te szomorú történetedet, aztán eléneklek a dalt a lányról, aki az apja kedvéért eltépte a szívét – és ezzel a balladával járunk kéregetve házról házra, és könnyes szemű emberek kezéből milyen jól fog esni az alamizsna –

MÁSODIK JELENET

Ferdinánd és az előbbieik.

LUISE *először ő veszi észre Ferdinándot és hangosan sikoltva veti magát Miller nyakába*
Istenem! Ott van! Elvesztem.

MILLER Hol? Kicsoda?

LUISE *elfordult arccal mutat az őrnagyra és szorosabban az apjához simul*
Ő! ő maga – fordulj meg, apa – Azért jött, hogy meggyilkoljon.

MILLER *meglátja az őrnagyot, hátrahőköl*
Micsoda? Ön itt, báró?

FERDINÁND *lassan közelebb jön, megáll Luisével szemben és merev, kutató pillantással nézi, majd szünet után*
Rajtakapott lelkiismeret, örök hálám! Hogy beismered, az rettenetes, de legalább gyorsan ment, és egyértelműen, ez megtakarítja nekem a kínvallatást. – Jó estét, Miller.

MILLER Az Isten szerelmére! Mit akar, báró? Mit keres itt? Mért tört így be hozzánk?

FERDINÁND Volt idő, mikor valakik másodpercben mérték a napot, a falióra döccenő mutatóin csüggött vágyakozó tekintetük, és szívdobbanásuk jelezte, hogy megjelentem – Hogyhogy most ekkora meglepetést okozok?

MILLER Menjen innen, menjen innen báró – Ha maradt még egy szikra emberség magában – ha nem akarja meggyilkolni a lányomat, akit állítólag úgy szeret, meneküljön innen, egy pillanatig se maradjon tovább. Nem volt áldás ezen a házban, mióta betette ide a lábát. Beköltözött ide a nyomorúság, pedig azelőtt csak az örömet ismertük. Még mindig nem volt elég? Vájkálni akar a sebben, amit a lányommal való szerencsétlen találkozása okozott?

FERDINÁND Te csodálatos apa, azért jövök, hogy valami örömtelit közöljek a lányoddal.

- MILLER Újabb reményt az újabb kétségbeesésre? – Menj, te vészmadár. Az arcod megcáfolja szavaidat.
- FERDINÁND Végre megérkeztem reményeim céljához! Lady Milford, szerelmünk legfenyegetőbb akadály, e pillanatban elhagyta az országot. Az apám helyesli választásomat. A sors nem üldöz minket többé. Fölkelt szerencsecsillagunk – Jöttem, hogy adott szavamat beváltsam, és menyasszonyomat az oltár elé vezessem.
- MILLER Hallod, mit beszél, lányom? Hallod, milyen gonosz tréfát űz meg hiúsult reményeidből? Igazán, báró! remekül áll a csábítónak, ha bűnét még egy kis szellemeskedéssel is fűszerezni tudja.
- FERDINÁND Azt hiszed, tréfálok. Esküszöm, nem így van! Amit állítok, olyan igaz, mint Luisém szerelme, és szentséggként kezelem, mint ő a fogadalmát – A szememben semmi sem szentebb ennél – Még kételkedsz? s még mindig nem tűnt fel az öröm pírja szép menyasszonyom arcán? Különös! itt úgy látszik elfogadott fizetőeszköz a hazugság, ha az igazságnak ilyen kevés hitelt adnak. Nem bíztok a szavamban? Akkor higgyetek ennek az írásos bizonyítéknak.
odadobja Luisénak a marsallhoz írt levelét
- LUISE *felbontja a levelet és halálsápadtan lerogy a földre*
- MILLER *anélkül, hogy ezt észrevenné, az őrnagyhoz*
Mít jelentsen ez, báró? Nem értem magát.
- FERDINÁND *odavezeti Luiséhez*
Annál jobban megértett engem ez itt.
- MILLER *Luisse mellé roskad*
Istenem! Kislányom!
- FERDINÁND Sápadt mint a halál! – Most először tetszik nekem a lányod! Még sose volt ilyen szép az a derék, becsületes lányod. – Mint ezzel a halálarccal – – Az Utolsó ítélet lehelete, mely a hazugságok mázát leégeti, lefújta arcáról a festéket, amellyel a szélhámosnő még a fényesség angyalait is meg tudta téveszteni. – Ez a legszebbik arca! Ez az első igazi arca! Hadd csókoljam meg.
oda akar menni Luiséhez
- MILLER Vissza! Hess! Ne ingereld az apai szívet, kölyök! A kedvességedtől nem tudtam megóvni, de a bántásodtól meg fogom.
- FERDINÁND Mít akarsz, vénember! Veled nincs dolgom. Ne ártsd magad a játékba, ami nyilvánvalóan elveszett – vagy lehet, hogy okosabb vagy, mint hittem? És hatvan éved bölcsességével segítetted a lányod szajhaságát, és tiszteletreméltó ősz hajadat a kerítő mesterségével gyaláztad meg? – Ha nem így történt, boldogtalan öregember, hát feküdj le, és halj meg. – Most még megteheted. Most még abba az édes álomba ringathatod magad, hogy boldog apa voltál! – Egy pillanat múlva már visszarúgód pokoli hazájába a mérges viperát, elátkozod az adományt és az adományozót is, és Istent káromolva szállsz a sírodba.
Luisénak
Mondd, te boldogtalan! Te írtad ezt a levelét?

MILLER *figyelmeztetve, Luisénak*
Az Isten szerelmére, lányom! Ne felejtsd! Ne felejtsd!

LUISE
Jaj, ez a levél, apa –

FERDINÁND
Ami rossz kezekbe került? – Üdvözöllek véletlen, nagyobb tetteket hajtottál már végre, mint az okoskodó ész, és ama ítéletnapon igazabb tanú leszel, mint az összes bölcs együttvéve – Véletlent mondtam? – Ha egy verébfióka sem hullhat el a Gondviselés nélkül, mért ne lehetne ott is jelen, ahol az ördögről tépik le az álarcot? – Várom a válaszodat! – Te írtad ezt a levelet?

MILLER *félre, Luisénak, intően*
Tarts ki! Tarts ki, kislányom! Már csak egyetlen igen, és túl vagyunk az egészen.

FERDINÁND
Vicces! nagyon vicces! Az apját is becsapta! Mindenkit becsapott! Nézd, hogy áll ott a gyalázatos, a nyelve is megtagadja az engedelmességet, nem hajlandó kimondani az utolsó hazugságot! Esküdj az élő Istenre, a rettenetes, igazságos Istenre! Te írtad ezt a levelet?

LUISE *gyötrelmes belső küzdelem után, az apjával váltott pillantások után szilárd és határozott hangon mondja*
Én írtam.

FERDINÁND *rémülten megáll*
Luise! – Nem! A lelkelem életére esküszöm! hazudsz – Az ártatlan is bevall a kínpadon olyan büntettedet, amiket sohasem követett el – Túl vadul kérdeztelek – Ugye, Luise – csak azért vallottad be, mert túl vadul kérdeztelek?

LUISE
Azt vallottam be, ami az igazság.

FERDINÁND
Nem, ha mondom! nem és nem! Nem te írtad. Nem is a te kézírásod – és ha az volna is, vajon nehezebb a kézírást utánozni, mint a lelket megrontani? Légy őszinte, Luise – de ne, inkább ne, ne légy az, mert megint azt mondanád, hogy Igen, és akkor nekem végem – Hazudj, Luise – hazudj – bár tudnál egy hazugságot, amit angyali őszinteséggel vágnál hozzám, és meg tudnád tévesztetni a fülemet, a szememet, ráadásul aljas módon a szívemet is be tudnád csapni – Ó, Luise! *Ezzel* a lehelettel minden igazság eltávozna a világból, és a jó ügyek konok védelme udvaroncok hajlongásává változna át!
félénk, reszkető hangon
Te írtad ezt a levelet?

LUISE
Az Istenre, a rettenetes, igazságos Istenre esküszöm! Igen!

FERDINÁND *szünet után, a legnagyobb fájdalom kifejezésével*
Asszony! Asszony! – Ez az arckifejezés, amivel *most* előtttem állsz! – Kínáld ezzel az arccal a Paradicsomot, és az elkárhozottak közül sem vásárolná meg tőled senki – Tudod, hogy mi voltál nekem, Luise? Az lehetetlen! Nem! Nem tudhatod, hogy te *minden* voltál nekem! Minden! – Ez egy sima, kis semmilyen szó, de még az örökkévalóság sem képes megváltoztatni; benne világrend-

szerek futják be egész pályájukat – Minden! És ilyen bűnös játékot üzni vele – Ó, ez iszonyatos –

LUISE

Von Walter úr, megkapta a vallomásomat. Kimondtam saját ítéletemet. Úgyhogy kérem menjen! Hagyja el a házat, ahol annyira boldogtalan volt.

FERDINÁND

Jól van! jól van! Hiszen nyugodt vagyok – nyugodtnak mondják azt a hátborzongatóan csendes darab földet is, amelyen végigpusztított a pestis – nyugodt vagyok.

egy kis gondolkodás után

Még egy kérésem van Luise – ez lesz az utolsó! Olyan lázasan ég az arcom. Valami hűsítő kéne – Készítesz nekem egy pohár limonádét?

Luise el

HARMADIK JELENET

Ferdinánd és Miller. Egy darabig mindketten szótlánul föl-le járnak a szoba két oldalán.

MILLER

végül megáll és szomorú arccal nézi az őrnagyot

Kedves báró, talán enyhítheti a bánatát, ha bevallom önnek, hogy őszintén sajnálom önt?

FERDINÁND

Ne is törődjön vele, Miller.

megint tesz néhány lépést

Miller, már alig emlékszem, hogy hogy kerültem ide magukhoz – Mármint, hogy milyen okból?

MILLER

Tessék, őrnagy úr? Fuvolaórákat akart venni. Már nem emlékszik?

FERDINÁND

sebesen

Megláttam a lányát!

megint kis szünet

Nem tartotta be a szavát, barátom. Arról volt szó, hogy *nyugodt* magánórákat veszek öntől. De ön becsapott, és skorpiókat szózott rám.

amikor Miller izgatottságát meglátja

Nem, ne ijedj meg, öreg.

meghatottan átöleli

Nem te vagy a hibás.

MILLER

szemét törölgeti

Azt tudja a Mindenható!

FERDINÁND

megint sötét töprengésekbe merülve járkál fel és alá

Különös, felfoghatatlan játékot űz velünk az Isten. Vékony, láthatatlan szálak végén gyakran irtózatosszerű terhek függnek – Tudhatta előre az ember, hogy mikor *ebbe* az almába harap, a halálba harap? – Hamm! – Tudhatta?

egyre hevesebben járkál fel és alá, végül erős felindultságában megszorítja Miller kezét

Öreg! Drágán fizetem meg azt a pár fuvolaórát – és te sem nyersz vele semmit – te is veszítesz – te talán mindent elveszítesz.
nyomott hangulatban otthagyja Millert
Ez a szerencsétlen fuvolázás is, jobb, ha nem jut soha az eszembe.

MILLER

próbálja eltitkolni a meghatottságát

Elég sokáig készül ez a limonádé. Azt hiszem, utána nézek, ha meg nem haragszik –

FERDINÁND

Nem sürgős, kedves Miller.

maga elé morog

Az apának végkép nem sürgős – Maradjon csak – Mit is akartam még kérdeni? – Megvan – Luise az egyetlen lánya? Nincs több gyereke?

MILLER

melegen

Nincs, báró úr – nem is kívánok többet magamnak. Ez a lány egy kincs, amit az én apai szívem kamatoztat – egész szeretet-vagyonomat a lányomba fektettem.

FERDINÁND

mélyen megrázva

Hah! – Mégiscsak nézzen az ital után, kedves Miller.

Miller el

NEGYEDIK JELENET

Ferdinánd egyedül.

FERDINÁND

Az egyetlen gyermeke! – Át tudod ezt érezni, te gyilkos? Az egyetlen! Te gyilkos! Hallod, az egyetlen? – És a nagyvilágon nincs ennek az embernek semmije, a hangszerén, és az egyetlen – És te el akarod rabolni tőle?

Elrabolni? – Elrabolni a koldustól utolsó félretett fillérét? Eltörni a mankót, és a béna elé hajítani? Mi? Volna szíved ehhez? – Mondjuk hazasiet, és alig várja, hogy a lánya arcáról leszámolhassa magának boldogsága kamatait, belép és ott fekszik ez a virágszál – hervadtan – halottan – eltaposva, akarattal eltaposva az ő utolsó, egyetlen, pótolhatatlan reménysége – Hah! és ott áll majd a lánya előtt, és csak áll, és az egész természet visszafojtja eleven lélegzetét, és az ő dermedt pillantása hiába pásztázza majd a néptelen, kihalt világmindenséget, keresi Istent, de Istent többé nem találja, és szívében nagy ürességet talál – Istenem! Istenem! de az *én* apámnak is csak egyetlen fia van – egyetlen fia, de az nem az egyetlen kincse –

szünet után

Hogy is van ez? Mit veszít ez valójában? Boldoggá teheti az apját az a lány, akinek a szerelem legszentebb érzései is csak játék-babák? – Lehetetlen, lehetetlen! És csak köszönetet érdemlek, ha eltaposom a viperát, mielőtt még megmarná az apját.

ÖTÖDIK JELENET

Miller, aki visszajön, és Ferdinánd.

- MILLER Mindjárt felszolgálják az italát, báró úr! Ott kint ül szegényke és halálra sírja magát. Nem csak limonádét, hanem könnyeket is kap inni, báró úr.
- FERDINÁND Az se zavarna, ha csak könnyek volnának! – Az előbb a zenéről beszéltünk, Miller –
pénztárcát vesz elő
Még az adósa vagyok.
- MILLER Mi? Hogy? Menjen már, báró úr! Minek tart maga engem? Jó helyen van az a pénz, ne szégyenítsen már meg, ha Isten is úgy akarja, úgysem utoljára találkozunk mi ketten.
- FERDINÁND Ki tudja? Vegye el nyugodtan. Ki tudja, élek-e, halok-e.
- MILLER *nevet*
Ha csak ezen múlik, báró úr! Az ön esetében azt hiszem ezt nyugodtan megkockáztathatom.
- FERDINÁND Pedig van benne kockázat – Még sosem hallott arról, hogy fiatal-emberek meghalnak – Lányok és fiúk, a jövő reménységei, megcsalt apák légvárai – Amit a bajok és az öregség nem végez el, egy villámcsapás elintézi egy pillanat alatt. – A maga Luiséja sem halhatatlan.
- MILLER Őt Isten adta nekem.
- FERDINÁND Hallgasson ide – Én mondom, nem halhatatlan. Ez a lány a maga szeme fénye. Úgy csüng rajta, mint az életén. Legyen óvatos, Miller. Csak a kétségbeesett játékos tesz föl mindent egyetlen lapra. Vakmerőnek mondják a kereskedőt, aki egyetlen hajóra bízza egész vagyonát. – Hallja, Miller, én figyelmeztettem – De mért nem veszi el a pénzét?
- MILLER Hogy mit, uram? Az egész dugig teli tárcát? Mit képzelsz, kegyelmes uram?
- FERDINÁND Adósa vagyok – Tessék!
az asztalra dobja a tárcát, amiből aranypénzek hullanak ki
Ezt a vackot nem tarthatom így örökké.
- MILLER *döbbenten*
Úristen, mi ez? Nem úgy cseng, mint az ezüstpénz!
az asztalhoz lép, és rémülten felkiált
Mi ez, az Isten szerelmére, báró úr? Báró úr? Jól van? Mit művel, báró úr? Ezt nevezem szórakozottságnak!
összezsapja a kezét
Itt ez a – ez vagy valami varázslat, vagy – az Isten verjen meg! Ez itt mind-mind fogható, tapintható, sárga, eleven, isteni arany – Nem, sátánfajzat! Engem nem kapsz meg!
- FERDINÁND Mit ivott maga, Miller?

MILLER *nyersen*
Mennydörgős mennykő! Nézzen már oda! – Arany!

FERDINÁND Na és?

MILLER Vigye a hóhér – akarom mondani – Krisztus urunk szerelmére – Arany!

FERDINÁND Mi ebben a különös?

MILLER *kis hallgatás után Ferdinándhoz megy, érzéssel*
Kegyelmes uram, én egyszerű, egyenes ember vagyok, ha valami aljasságra akarna rávenni – mert ennyi pénzt, Isten a megmondhatója, nem lehet becsületes módon szerezni.

FERDINÁND *megindultan*
Nyugodjon meg, kedves Miller. Ezt a pénzt maga már régen megszolgált, és Isten ments, hogy a lelkiismeretét akarnám ezzel megvásárolni.

MILLER *félőrlően a magasba ugrik*
Tehát az enyém! Az enyém! A jó Isten tudtával és akaratával, az enyém!
az ajtóhoz fut, kiabál
Asszony! Lány! Hurrá! Gyertek!
visszajön
Magasságos ég! de hogy jutok én az egyik percről a másikra ilyen irtózatossághoz? Hogy tudom én ezt megszolgálni? Mivel tudom megkeresni? He?

FERDINÁND Nem zeneórákkal, Miller. – Ezzel a pénzzel fizetek
borzongva megáll
ezzel fizetek
kis szünet után, fájdalommal
a három hónapig tartó boldog álomért a lányával.

MILLER *megfogja és erősen megszorítja Ferdinánd kezét*
Kegyelmes uram! Ha maga egy szimpla kis polgárember volna
gyorsan
és a lányom nem szeretné magát – hát én fojtanám meg a két kezemmel azt a lányt!
visszatér a pénzhez, és lesújtva mondja
De most én viszek mindent, magának semmi se marad, úgyhogy ezt az egész rakás pénzt majd le kell perkálnom megint, mi?

FERDINÁND Ezen maga ne rágódjon, barátom – Elutazom, és abban az országban, ahova készülök, ezt a pénzt nem fogadják el.

MILLER *közben le nem veszi szemét a pénzről, elragadtatva mondja*
Akkor az enyém marad? Enyém marad? – De azt őszintén sajnálom, hogy elutazik – Na várjatok csak, megmutatom nektek hogy kell élni! Majd jól fennhordom az orromat ezután!
fölteszi a kalapját és végigszánguld a szobán
A legjobb házaknál adok zeneórákat, a legjobb vágott dohányt szívom, és dögöljek meg, ha még egyszer az életben utcai zenész leszek.
indulni akar

FERDINÁND Maradjon! És hallgasson! és tegye el a pénzét!
nyomatékosan
 Csak még ma este hallgasson róla, és ígérje meg a kedvemért,
 hogy mostantól nem ad zeneórákat.

MILLER *még forrófejűbben és keményen megmarkolva Ferdinánd mellé-
 nyét, nagy belső örömmel*
 És a lányom! hallja uram!
elengedi Ferdinándot
 Nem a pénz teszi az embert – nem a pénz – nem számít, hogy
 krumplit eszem vagy fácánt, fő, hogy jóllakjon az ember, és ne-
 kem ez a kabát is megteszi, míg nem világít ki a könnyököm belőle. –
 Nekem a pénz csak rongy – De a lányra hadd hulljon belőle az
 áldás; ha csak gondolatban megkíván valamit, megkapja tőlem –

FERDINÁND *gyorsan a szavába vág*
 Hallgasson, hallgasson –

MILLER *egyre tüzeesebben*
 És megtanul nekem franciául, kezdve az alapoktól, meg menüettet
 táncolni, meg énekelni, úgy, hogy kiteszik az újságba is; és olyan
 főkötője lesz neki, mint a főtanácsos lányainak, és még egy
 flancos párizsi legújabb hogyishíjákja is lesz, és innen még négy
 mérföldre is csak a muzsikusz lányáról fognak beszélni.

FERDINÁND *rettentő felindultan megragadja Miller kezét*
 Elég! Elég! Az Isten szerelmére, hallgasson már! Csak ma ne
 beszéljen róla! Ez az egyetlen köszönet, amit kérek öntől!

HATODIK JELENET

Luise a limonádéval és a korábbiak.

LUISE *pirosra kisírt szemekkel, reszkető hangon, mialatt a poharat egy
 tányéron odaviszi az őrnagynak*
 Szóljon kérem, ha nem elég erős.

FERDINÁND *elveszi az poharat, leteszi és hirtelen Miller felé fordul*
 Ó, majdnem elfelejtettem! – Megkérhetem valamire, kedves
 Miller? Megtenne nekem egy parányi szívességet?

MILLER Ezret is! Mit parancsol –

FERDINÁND Otthon vacsorára várnak. Sajnos rettenetesen rossz a kedvem.
 Képtelen volnék most emberek közé menni. – Megtenné, hogy el-
 megy az apámhoz és kiment?

LUISE *megretten és gyorsan közbevág*
 Én is elmehetek.

MILLER Az elnökhöz?

FERDINÁND Nem kell személyesen vele beszélnie. Az egyik komornyiknak megmondja az előszobában. – Ezzel az órával igazolhatja magát. – Még itt leszek, amikor visszajön. – Várja meg a választ.

LUISE *nagyon aggodalmasan*
Nem tudnám ezt én is elintézni?

FERDINÁND *Millerhez, aki indulni készül*
Pillanat, van itt még valami! Ez egy apámnak szóló levél, amit ma este az én postámmal együtt kaptam – Talán sürgős ügy – Együttal ezt is átadhatja –

MILLER Meglesz, báró úr!

LUISE *belekapaszkodik az apjába, a lehető legszörnyűbb aggodalomban*
De apa, ezt el tudom intézni én is.

MILLER Egyedül úgysem engednék ki a sötét éjszakába, kislányom.
el

FERDINÁND Világíts az apádnak, Luise!
mialatt Luise a lámpással kikíséri Millert, az asztalhoz lép és mérget önt a pohár limonádéba
Igen, pusztuljon el! Pusztuljon! A legfelső hatalmak rettentő helyesléssel bólintanak rá odafentről, a bosszuló ég is aláírja, védangyala is elengedi kezét –

HETEDIK JELENET

Ferdinánd és Luise. Luise lassan jön vissza a lámpással, leteszi és a szoba őrnaggyal szemközt oldalára megy, a padlót nézi lehajtott fejjel, csak néha vet az őrnagyra titokban egy-egy félénk pillantást. Ferdinánd föláll a másik oldalon és mereven bámul maga elé. A jelenetet nagy hallgatás vezeti be.

LUISE Ha volna kedve kísérni engem, Herr von Walter, szívesen játszanék egy futamot a fortepianón.
fölnyitja a zongora tetejét

Ferdinánd nem válaszol. Csönd.

LUISE Amúgy tartozik nekem egy sakkpartival is. Nem játsszunk le most a visszavágót, von Walter úr?

Újabb csönd.

LUISE Von Walter úr, egyszer ígértem, hogy hímezek magának egy levél-tárcát – már elkezdtem csinálni – nem akarja megnézni a mintáját?

Újabb csönd.

LUISE Nyomorultul érzem magam.

FERDINÁND *nem mozdul a helyéről*
Az meglehet.

LUISE Nem az én hibám, von Walter úr, hogy olyan nehéz magát szórakoztatni.

FERDINÁND *sértően nevet maga elé*
 Hát tehetsz te róla, hogy ilyen szégyenlős és gyámoltalan vagyok?

LUISE Tudtam, hogy most nem vagyunk alkalmasak az együttlétre. Meg is rémültem, ezt be kell vallanom, amikor elküldte az apámat – von Walter úr, gyanítom, hogy ez a helyzet mindkettőnknek hamarosan elviselhetetlen lesz – Ha megengedi, megyek és meghívom néhány ismerősömet.

FERDINÁND Persze, kérlek, tedd azt. Majd mindjárt megyek én is, és hívom az enyéimet.

LUISE *meghökkenve néz Ferdinándra*
 Von Walter úr?

FERDINÁND *nagyon kajánul*
 De tényleg! Ez a lehető legremekebb ötlet, ami ilyen helyzetben eszébe juthat az embernek. Ebből a kínos duettből csináljunk esti mulatságot, és a szerelem szeszélyein udvarias bókokkal álljunk bosszút.

LUISE Milyen jókedvű lett, von Walter úr.

FERDINÁND Egészen rendkívüli. Ha látnának, az utcagyerekek mind utánam futnának! Nem! De tényleg, Luise. Követni szeretném a példát – légy a mesterem. Csak az ostobák fecsegnek örök szerelemről. Az örökös egyformaság nyomasztó, a változatosság az élvezet sója. – Hopp, Luise! Én benne vagyok – egyik románc a másik románc után, egyik hempergőzés a sárban a másik után – Te erre – én arra – én talán egy kuplerájban nyerem vissza elvesztett nyugalmamat – és talán, ki tudja, a vidám versenyfutás végén, a lehető legkellemesebb meglepetést okozva, két penészes csontváz, másodszer is egymásba botlunk, és, mint a komédiákban, fölismerjük egymást a biztos ismertetőjelekről, a közös családi vonásról, amelyet az ilyen életforma magával hoz, és az undor és a szégyen talán olyan új harmóniát szül majd köztünk, amelyre a leggyöngédebb szerelem is képtelen lett volna.

LUISE Te! Te! Már amúgy is boldogtalan vagy, még rá is akarsz szolgálni?

FERDINÁND *komoran, a foga közt morogja*
 Boldogtalan vagyok? Honnan veszed? Te ahhoz túl rossz vagy, te nőszemély, hogy bármit is érezz – hogy tudnád mások érzéseit megítélni? – Azt mondta, boldogtalan? – Ez a szó még a sírban is felbőszítene! Boldogtalanná tesz, ezt pontosan tudta. Dögvész és pokol! jól tudta ezt, és mégis elárult – Tudd meg, te kigyó! Egy parányi esélyed még mindig volt a megbocsátásra – Ez a mondat töri ki a nyakadat – Mostanáig az együgyűségeddel mentegtettem az aljasságodat, annyira megvetettelek, hogy csaknem megúszta a bosszúmat.
miközben sietve megragadja a poharat

Könnyelmű tehát nem voltál – ostoba se voltál – csak egy ördög voltál.
iszik
 Ez a limonádé olyan bágyadt, mint a lelked – Kóstold meg!

LUISE Egek! Nem véletlenül féltem ettől a találkozástól.

FERDINÁND *parancsoló hangon*
 Kóstold meg!

LUISE *némileg vonakodva elveszi a poharat és iszik*

FERDINÁND *amint Luise a szájához emeli a poharat, hirtelen elsápadva elfordul és a szoba legtávolabbi sarkába siet*

LUISE Szerintem jó a limonádé.

FERDINÁND *anélkül, hogy megfordulna, egész testében rázkódva a borzongástól*
 Váljék egészségedre!

LUISE *miután letette a poharat*
 Ha tudná, Walter, milyen mélyen megsértette a lelkemet.

FERDINÁND Hm!

LUISE Eljön még az az idő, Walter –

FERDINÁND *újra előrejön*
 Az idővel mi már végeztünk.

LUISE Amikor a mai este súlyosan nyomasztani fogja –

FERDINÁND *egyre nagyobb léptekkel, egyre nyugtalanabban járkal, közben leveti az echarpe-ját (mellen keresztbevetett széles szalagöv) és a kardját*
 Agyó szolgálat, jó éjt!

LUISE Jézusom! Hogy van?

FERDINÁND Melegem van és túl szoros – így jobb.

LUISE Igyon! Igyon! Az ital lehűti.

FERDINÁND Az biztos. – A szajha jószívű, de viszont! minden szajha az!

LUISE *a szerelem kifejezésével siet Ferdinánd karjaiba*
 Ezt mondd a te Luisédnak, Ferdinánd?

FERDINÁND *eltolja magától*
 Menj innen! Menj innen! Ne nézz ezzel az olvatag, lágy pillantással! Még megadom magam. Rémes valód egész iszonyatával közeledj, kígyó! Vesd rám magad, szörnyű féreg! – Tekergőzz előttem undorító nyálkás tagjaiddal, nyújtózz, csapkodj az égi! – légy olyan undorító, amilyen a fertőben voltál – csak angyal ne legyél – Túl késő – Széttiporlak, mint egy viperát, különben megbolondulok – Könyörülj rajtam!

LUISE Hát idáig jutottunk!

FERDINÁND *oldalról néz rá*
 A mennyei művész szépséges alkotása – Ki hinné? – Ki hihetné?

megragadja Luise kezét és a magasba emeli

Nem kérhetem számon rajtad, teremtfő Isten – de mért töltöd a mérgeket ilyen gyönyörű edénybe? – Ezen az enyhe klímán ilyen jól megterem a bűn? – Ez különös.

LUISE

Ezt hallgatni, némaságra ítélve!

FERDINÁND

És ez az édesen dallamos hang – Szakadt húr hogy zenghet ilyen szépen?

megrészegült pillantással időz el Luise arcán

Minden szép rajta – teljesen arányos – istenien tökéletes! – Az égi pásztoróra műve, bárhova nézek! Istenemre! mintha csak azért keletkezett volna a világ, hogy a Teremtőnek kedve támadjon ezt a mesterművét megalkotni! – És ha csak a *lelkét* hibázta volna el az Isten? Lehetséges, hogy ez a felháborító torzszülött hibátlanul jött a világra?

miközben gyorsan otthagya Luisét

Vagy látta, hogy a vésője alól egy angyal kerül ki, és a tévedését azzal hozta helyre, hogy annál gonoszabb szívet adott neki?

LUISE

Ó, milyen bűnös konokság! Ahelyett, hogy belátná elhamarkodottan ítélt, inkább az égre támad.

FERDINÁND

vadul zokogva Luise nyakába omlik

Még egyszer, Luise! – Még egyszer, mint első csókunk napján, mikor azt dadogtad, Ferdinánd, és először mondtad ki égő ajkaiddal, hogy *Te* – mint egy bimbóban, végtelen, leírhatatlan gyönyörűség rejtett abban a pillanatban – Az örökkévalóság úgy tűndökölt szemünkben, mint egy szép májusi nap; arany évezredek szerelmespárokként ugrándoztak lelkünk előtt – Akkor én voltam a boldogság! – Ó, Luise! Luise! Luise! Mért tetted ezt velem?

LUISE

Sírjon csak, sírjon csak, Walter. A fájdalom igazságosabb hozzám, mint a fölháborodása.

FERDINÁND

Ne áltasd magad. Ezek nem a fájdalom könnyei – Ez nem az a meleg és jóleső harmat, amelyik balzsamként ömlik a lélek sebeire, és újra mozgásba lendíti az érzelmek fagyott kerekét. Ez csak egy-egy hideg csepp – amellyel borzongó, örök búcsút veszek a szerelemtől.

félelmetesen ünnepélyesen, miközben kezét Luise fejére teszi

Könnyek a lelkedért, Luise – Könnyek az istenségért, akinek végtelen jóindulata így célt tévesztett, és elvesztette egyik legcsodálatosabb remekművét – az egész világmindenségnek kellene gyászszalagot húznia a megrendüléstől, látva, hogy ilyesmi a kellős közepén megeshetett – Az már megszokott dolog, hogy emberek elbuknak, és édenkertek vesznek el, de ha már a pestis az angyalok között pusztít, az egész természetnek muszáj meggyászolnia.

LUISE

Ne hajszoljon engem a végsőkéig, Walter. Van annyi lelkierőm, mint akárki másnak – de csak az emberi teherpróbát bírja el. Walter, csak még egy szót, aztán elválunk – Egy rettenetes sorscsapás zavarta össze szívünk szavait. Ha kinyithatnám a számat, Walter, olyan dolgokat tárhatnék fel – olyasmiket – de a kemény

végzet megköti nyelvemet és szerelmemet, és el kell túrnöm, hogy úgy bánj velem, mint egy közönséges ringyóval.

FERDINÁND Jól vagy, Luise?

LUISE Mért kérdezed?

FERDINÁND Mert sajnálnálak, ha szívedben hazugsággal kellene távoznod innen.

LUISE Könyörgöm, Walter –

FERDINÁND *heves izgatottsággal*
Nem! Nem! Túl sátáni volna így a bosszú! Nem! Isten őrizz! Abban a *másik* világban már nem akarom folytatni – Luise! Szeretted a marsallt? Ezt a szobát nem hagyod el többé.

LUISE Kérdezzen, amit akar. Többé nem válaszolok.
leül

FERDINÁND *komolyabban*
Gondolj halhatatlan lelkedre, Luise! – Szeretted a Marsallt? Ezt a szobát nem hagyod el többé.

LUISE Többé nem válaszolok.

FERDINÁND *rettenetes felindultsággal hull Luise elé*
Luise! Szeretted a Marsallt? Mielőtt ez a fény kialszik – mert most – Isten előtt állsz!

LUISE *rémülten felugrik*
Jézusom! Mi ez? – – – Nagyon rosszul vagyok.
visszarogy a székre

FERDINÁND Már? – Örök rejtély a nő! A gyöngye idegzetük kibírja a bűnt, ami az emberiséget pusztulással fenyegeti; de egy vacak gramm arzén-től már fölfordulnak –

LUISE Méreg! Méreg! Úristen!

FERDINÁND Attól tartok, az. A te limonádédát a pokolban ízesítették. A halálodra ürítetted.

LUISE Meghalni! Meghalni! Irgalmas Isten! Méreg a limonádében és meghalni! – Könyörülj a lelkemen, irgalmasság Istene!

FERDINÁND Ez a lényeg. Én is arra kérem őt.

LUISE És az anyám – az apám – Világ megváltója! Szegény, elveszett apám! Nincs menekülés? Az én fiatal életem, és nincs menekülés! És most rögtön meg kell halnom?

FERDINÁND Nincs menekülés, most rögtön meg kell halnod – de légy nyugodt. Együtt tesszük meg az utat.

LUISE Te is, Ferdinánd! Méreg, Ferdinánd! Tőled! Bocsásd meg neki, Istenem – irgalmas Isten, mentsd fel őt a bűne alól –

FERDINÁND Törődj a saját számadásoddal – Tartok tőle, nagyon rosszul állsz.

LUISE   Ferdinánd! Ferdinánd! – Nem hallgathatok tovább – a halál – a halál minden eskü alól feloldoz – Ferdinánd – nincs nálad szerencsétlenebb se égen, se földön – Ártatlanul halok meg, Ferdinánd.

FERDINÁND   *rémülten*
 Mit mond ez? – Hazugságot nem szokás erre az útra magunkkal vinni!

LUISE   Nem hazudok – nem hazudok – csak egyszer hazudtam egész életemben – Huh! Milyen jegesen borzong a vérem – amikor azt a levelet írtam az főkamárásnak –

FERDINÁND   Ha! Ez a levél! – Istennek legyen hála! Újra visszatért belém az erő.

LUISE   *a nyelve egyre nehezebben forog, ujjai köszvényesen rángatóznak*
 Ez a levél – Szedd össze magad, rettentő dolgot fogsz hallani – A kezem írta, amit a szívem elátkozott – az apád diktálta.

FERDINÁND   *sóbálvánnyá dermed, hosszú halotti csend támad, végül elterül a földön, mint akit villám sújtott*

LUISE   Ó, ez a siralmas félreértés – Ferdinánd – kényszerítettek rá – bocsáss meg – a te Luiséd inkább a halált választotta volna – de az apám – a veszély – ravaszul csinálták.

FERDINÁND   *gyilkos indulattal felpattan*
 Dicsértessék az Isten! Még nem érzem a mérget.
kirántja a kardját

LUISE   *folyamatosan egyre gyengébb lesz*
 Jaj! Mire készülsz? Ő az apád –

FERDINÁND   *a féktelen düh kifejezésével*
 A gyilkos és a gyilkos apa! – *Velem* kell jönnie, hogy a világ bírója csak a bűnösre zúdítsa haragját.
ki akar menni

LUISE   Az én Megváltóm haldokolva is megbocsátott – légy áldott, és legyen áldott ő is.
meghal

FERDINÁND   *gyorsan megfordul, meglátja Luise utolsó, haldokló mozdulatát és fájdalomtól átjárva roskad le a halott mellé.*
 Várj! Várj! Ne szökj előlem, mennyek angyala!
megragadja Luise kezét és rögtön elejti
 Hideg, hideg és nedves! A lelke elszállt.
újból felugrik
 Luisém Istene! Könyörülj! Könyörülj a föld legelvetemültebb gyilkosán. Ez volt az ő utolsó sóhaja! – – Milyen vonzó és szép még halálában is. A meghatódott öldöklő angyal megkímélte azt a kedves arcát. – A szelídsége nem volt álarc, még a halálában is rajta maradt.
szünet után
 De hogy van ez? Én mért nem érzek semmit? Megmentene fiatal-ságom ereje? Hiábavaló fáradozás! Én nem így gondolom.
a pohár után nyúl

UTOLSÓ JELENET

Ferdinánd. A miniszterelnök. Wurm és szolgálak, akik rémülten tódulnak be a szobába, majd Miller a néppel és poroszlókkal, akik a háttérben gyülekeznek.

VON WALTER *levéllel a kezében*
Fiam, mit jelentsen ez? – Ezt egyszerűen nem tudom elhinni –

FERDINÁND *lába elé dobja a poharat*
Akkor idenézz, gyilkos!

VON WALTER *megtántorodik. Mindenki megdermed. Rémült csönd*
Fiam! Mért tetted ezt velem?

FERDINÁND *anélkül, hogy az apjára nézne*
Tényleg! Előbb meg kellett volna kérdezni az államférfit, hogy beleillik-e ez a sakkhúzás a játszmájába? – Kétségkívül elegáns és csodálatraméltó fogás volt az összetartozó szíveket a féltékenységgel szétszakítani – Mesteri volt a számítás, csak az a kár, hogy a háborgó szerelem nem hagyta, hogy dróton rángassák, mint egy fabábot.

VON WALTER *szemét forgatva néz körbe*
Hát senki nem sirat el egy vigasztalan apát?

MILLER *a színpadon kívül*
Engedjete be! Az Isten szerelmére! Engedjete be!

FERDINÁND Ez a lány egy szent – az ő ügye más kezében van.
kinyitja Millernek az ajtót, aki a néppel és a poroszlókkal együtt nyomul be a szobába

MILLER *rettegő félelemmel*
Kislányom! Kislányom! – Méreg – Kint azt kiabálják, hogy mérget ittak – Lányom! Hol vagy?

FERDINÁND *odavezeti a miniszterhez, Luise holtteste elé*
Én ártatlan vagyok – Köszönd meg ennek itt.

MILLER *a földre hull*
Jézusom!

FERDINÁND Pár szót csak, apám – már nem telik többre – Aljas módon elrabolták az életemet, *maga* rabolta el. Reszketek, hogyan áll ügyem Istennél – de gonosztevő nem voltam soha. Bárhogy is alakuljon az öröklétben a sorsom – az nem hull a *maga* fejére. – Azonban gyilkosságot követtem el,
félelmetesen megemelt hangon
és *te* ne is reméld, hogy ezt a gyilkosságot egyedül hurcolom a világ bírāja elé. Ezennel ünnepélyesen rád hárítom a nagyobbik, ocsmányabb felét; hogyan számolsz el vele, az már a *te* dolgod!
odavezeti Luiséhez
Tessék, *te* barbár! Élvezd oly fényes elméd rettentő gyümölcsét, ennek az arcnak a torzulásaiba a *te* neved van írva, és az öldöklő angyal le fogja olvasni onnan – Ő húzza el ágyad függönyét, ha alszol, és nyújtsa feléd jéghideg kezét – Ő álljon lelked elé, ha

meghalsz, s ne hagyja, hogy elmondd utolsó imádat. – Ő álljon a sírodon, amikor föltámadsz – és Isten mellett, amikor ítél fölötted.
elájul, szolgálók fogják fel esésében

VON WALTER *ijesztő mozdulattal ég felé emeli a karját*
 Ne rajtam, ne rajtam kérd számon ezeket a lelkeket, világ bírása, hanem ezen!
Wurm felé megy

WURM *felháborodva*
 Rajtam?

VON WALTER Igen, átkozott, rajtad! Rajtad, sátánfajzat! – Te voltál, te adtad, gonosz kígyó, a tanácsot – *tiéd* a felelősség – én mosom kezeimet.

WURM Enyém?
borzalmas nevetésbe tör ki
 Hát ez nagyon vicces! Nagyon vicces! Most legalább már azt is tudom, hogyan köszön meg valamit az ördög. – Enyém a felelősség, te ostoba gazember? Talán az *én* fiam volt? Talán *én* parancsoltam neki? – Enyém a felelősség? Mikor a látványtól megdermed a velő is a csontjaimba? Az én fejemre hulljon a te vétked? – *Lehet*, hogy én most elvesztem, de jössz velem *te* is – Gyerünk! Gyerünk! Kiáltásatok ki az utcákon: gyilkosság történt! Keltsétek föl az igazságszolgáltatást! Poroszlók, kötözzetek meg! Vezessetek el! Olyan titkokat mondok, hogy aki hallja, libabőrös lesz háta a rémülettől.
menni akar

VON WALTER *visszatartja*
 Képes lennél erre, te veszett kutya?

WURM *megveregeti von Walter vállát*
 Hát persze, kamerád! Hát persze! – Veszett kutya vagyok, igaz – ez a te műved – így hát úgy is teszek, mint egy veszett kutya – Kart-karba öltve megyek *veled* a vérpadra! Kart-karba öltve szállok *veled* a pokolra! Kacagnom kell, kispofám, hogy együtt kárhozom el veled!
elvezetik

MILLER *egész idő alatt fejét Luise ölébe hajtva feküdt, néma fájdalomban, most gyorsan fölláll és az erszényt az őrnagy lábához dobja*
 Méregkeverő! Tartsd meg az átkozott aranyadat! – Ezzel akartad tőlem megvenni a gyermekemet?
kirohan a szobából

FERDINÁND *megtört hangon*
 Menjetek utána! Most kétségbe van esve – A pénzt tegyék neki félre – Ez az én rettenetes adósságom elismerése. – Luise! – Luise! – Jövök – – Ég veletek – – Hadd sóhajtsak ezen az oltáron utolsót.

VON WALTER *mint aki tompa kábulatból ébred, a fiához*
Fiam, Ferdinánd! Hát rám, megsemmisült apádra egy pillantást se
vetsz?
az őrnagyot Luise mellé fektetik

FERDINÁND Utolsó pillantásom a könnyörülő Istené.

VON WALTER *a legszörnyűbb kínban roskad le előtte*
A teremtmény és a Teremtő is elfordultak tőlem – Egyetlen pillan-
tásod sem szolgálhat végső vigaszul?

FERDINÁND *kinyújtja apja felé haldokló kezét*

VON WALTER *gyorsan feláll*
Megbocsátott!
a többieknek
Most már a foglyotok vagytok!

Von Walter el, a poroszlók követik, a függöny lehull.

— = —